الا ان اولیاء اللہ لا خوف علیہم ولا ہم یحزنون
مکتوبات کلیمی
سنہ ۱۳۰۱
در مطبع یوسفی دہلی باہتمام علی حسین طبع شد

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الحمد للہ الذی کلّم موسیٰ تکلیماً وجعل الانسان کلیماً والصلوٰۃ علی ابی القاسم خاتم النبیین بشیراً ونذیراً ورحمۃ للعالمین مبارکاً وسراجاً منیراً والسلام علیٰ ائمۃ الدین واولیاء اللہ المهتدین ۵ امابعد

میگوید بندۂ عاصی محمد قاسم علی کلیمی بن حافظ سیّد مبارک علی صاحب عفی اللہ عنہما چوں ایں اقوال خلیفہ را ازبد و شعور بذکر و مذکور صاحبدلاں و اولیاء اللہ رغبت بسیارست و طبع ایں نیازمند باستماع حالات بزرگاں خیلے مانوس و مسرور مے باشد لہٰذا دریں اوان سعادت اقتران کہ خاتمۂ صدی سیزدہم ست برائے [illegible] و استغاضۂ طالبان حقیقی اتفاق طبع ایں اوراق موسوم بمکتوبات کلیمی کہ ہر ورقش دفترے از معرفت کردگارست افتاد برسمے از حال حضرت ایشاں میگوید ـ بدانکہ حضرت شیخ الاسلام والمسلمین المتخلق باخلاق اللہ والمتصف باوصاف اللہ فانی فی اللہ باقی باللہ حضرت شیخ کلیم اللہ صاحب شاہجہان آبادی چشتی قدس سرہ العزیز بن حضرت شیخ نور اللہ مہندس رحمۃ اللہ علیہ در اوائل عمر از کتب درسیہ فقہ و حدیث فارغ شدہ بتلاش مرشد عازم کعبۃ اللہ زاد اللہ

شرفاً و تعظیماً شدند حضرت شیخ الاسلام شیخ یحییٰ مدنی چشتی قدس سره موافق الہام غیبی در سلک خود آورده در مبلغی مدت بنعمتِ حقانی و فیضِ سبحانی مشرف و ممتاز فرموده باز بقطبیتِ شاہجہان آباد سرفراز کرده واپس بہندوستان فرمودند حضرتِ ایشان موافقِ ارشادِ مرشدِ خجسته بنیاد شاہجہان آباد را بقدومِ میمنت لزومِ خود بارِ دیگر شرف بخشیده در ہدایت خلق الله و اعلاء کلمة الله تا دمِ واپسین کوششِ بلیغ بکار بردند و اتقاے ظاہری و باطنی بحدّے رسانیده بودند ؛

از تصانیفِ حضرتِ ایشان بسیار کتبہاست امّا اسماء کتبِ مشہورهٔ خاص و عام تبرکاً بحیطهٔ تحریر مے آیند اوّل تفسیرِ کلیمی که مطبوع گردیده بزبانِ عرب برگزیده و پسندیدهٔ جمیع مذاہب است دوم عشرهٔ کامله سوم سواء السبیل چہارم کشکول پنجم مکتوباتِ کلیمی - و این ہمه کتب در علمِ تصوّف حجّتِ تام دارند ششم کتابِ ردِّ روافض که در جواب اہلِ تشیّع تصنیف فرموده اند لائق مطالعه است ہفتم نسخهٔ متبرکهٔ مرقعه که حضرتِ ایشان در عملیات و اوراد و نوافل رقعه رقعه تحریر فرموده بسیار مجرب است ؛

۱۰۷۰

حضرتِ ایشان بتاریخ بست و چہارم شہرِ جمادی الثانی در سنه یک ہزار و ہفتاد ہجریّه از عالمِ روحانی بعالمِ جسمانی رونق افروز شدند چنانچه تاریخ تولید شان ۱۰۷۰ حضرتِ خواجه شیخ از لفظِ غنی بر مے آید تا ہشتاد و یک سال [illegible] حیات بودند حضرت خواجه شیخ حسن محمد حق نیوشِ حضرتِ ایشان در دادند تاریخ حضرت مدینة المعرفت والحقیقت والعرفان و چہل و یک در جوابِ لبیکِ اجابت گه شیخ یحییٰ مدنی چشتی رحمة الله علیه و حضرتِ ایشان جاودانی گردیدند - مادهٔ تاریخ ابا خلاق الله والمتصف باوصاف الله فانی فی الله

	کلیم الله عارف پاک بوده		تاریخ رحمة الله علیه - و صلّی الله تعالیٰ

	خرد گفتا - کہ ذاتِ پاک بودہ		بہر سیدم چو تاریخ وصالش	

برخے از اولادِ حضرتِ ایشاں میگوید کارکنانِ قضا و قدر ہر دو پلۂ ترازوے اولادِ ایشاں
مساوی الوزن و ہم پلہ بیافرید یعنی پسراں و دختراں تعداد مساوی بودند - از فرزنداں
سہ فرزند داشت اوّل صاحبزادہ ابوسعید جلال الدین حامدؔ دوم صاحبزادہ محمد
فضل اللہ سوم صاحبزادہ محمد احسان اللہ و از دختراں سہ دختر اوّل حضرتِ بی بی رابعہ
دوم حضرتِ بی بی فخر النساء سوم حضرتِ بی بی زینب الحیوٰۃ عرف بی بی مصری کہ حضرتِ
ایشاں بایشاں بسیار نظرِ التفات مے داشتند و تا حال فیضے کہ باولاد ایں معصومہ و
عفیفہ روزگار است بدیگراں دیدہ نمے شود عجبے نیست کہ اَقَلُّ جِبَالِ الْاَرْضِ طُوْرٌ وَ
اِنَّہٗ لَاَعْظَمُ عِنْدَ اللّٰہِ قَدْرًا وَّمَنْزِلًا شاہد آنست ؛

برخے از احوالِ سلسلۂ حضرتِ ایشاں میگوید کہ بطریقِ سلسلۂ چشت اہلِ بہشت
از حضرتِ سرورِ کائنات خلاصۂ موجودات حضرتِ محمد مصطفےٰ صلے وآلہ واصحابہ
وسلم اجمعین بواسطۂ خواجگاں بحضرتِ ایشاں رسید خرقۂ خلافت پوشانید آنحضرت
رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم از دستِ مبارک خود امیر المؤمنین حضرت علی ابن ابیطالب

طبع ایں اوراق موسوم ... بحضرت خواجہ حسن بصری رضی اللہ عنہ حضرت ایشاں
برخے از حالِ حضرتِ ایشاں میگوید رحمۃ اللہ علیہ و ... یشاں بحضرتِ خواجہ فضیل
باخلاقِ اللہ والمتصف باوصافِ اللہ فانی فی اللہ حضرت خواجہ ابراہیم ابن ادہم رحمۃ اللہ علیہ
شاہجہاں آبادی چشتی قدس سرہ العزیز بن حضرت شیخ علیہ و حضرت ایشاں بحضرتِ خواجہ
در اوائل عمر از کتب درسیہ فقہ و حدیث فارغ ... تلاش حضرت خواجہ ابو اسحاق شامی
...رت خواجہ ابو احمد چشتی رحمۃ اللہ علیہ و حضرت

ایشاں بحضرتِ خواجۂ ابو محمد چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجۂ ابو ناصر یوسف
چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرت خواجۂ مودود چشتی رحمۃ اللہ علیہ و حضرتِ
ایشاں بحضرتِ خواجۂ حاجی شریف زندرانی چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں
بحضرتِ خواجۂ خواجگان خواجۂ عثمان ہارونی چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں
بحضرتِ شیخ الاسلام والمسلمین خواجۂ خواجگان حضرت خواجۂ معین الدین حسن سجزی
ثم الاجمیری چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجۂ خواجگان خواجہ قطب الدین
بختیار کاکی اوشی چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ شیخ الاسلام والمسلمین
خواجۂ فریدالدین گنج شکر اجودھنی چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ شیخ الاسلام
خواجۂ سلطان المشائخ محبوب الٰہی حضرت خواجۂ نظام الدین احمد بن محمد بدایونی چشتی
رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ شیخ الاسلام مخدوم نصیر الدین محمود چراغ دہلوی
اودھی فاروقی چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجۂ شیخ کمال الدین علاّمہ
چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجۂ شیخ سراج الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ
وحضرتِ ایشاں بحضرت خواجۂ شیخ علم الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ
خواجۂ شیخ محمود عرف راجن چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجۂ شیخ
جمال الدین عرف جمن چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ خواجۂ شیخ حسن محمد
چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں بحضرتِ مدینۃ المعرفت والحقیقت والعرفان
شیخ الاسلام والمسلمین حضرت خواجۂ شیخ یحییٰ مدنی چشتی رحمۃ اللہ علیہ وحضرتِ ایشاں
بحضرتِ شیخ المشائخ المتخلق باخلاق اللہ والمتصف باوصاف اللہ فانی فی اللہ
باقی باللہ حضرتِ شیخ کلیم اللہ جہان آبادی چشتی رحمۃ اللہ علیہ ۔ وصلے اللہ تعالےٰ

علیٰ خیرِ خلقه محمد و آله و اصحابه اجمعین ٭

مخفی نماند کہ حضرتِ ایشاں را سوائے حضرت شیخ الاسلام حضرت نظام الدین اورنگ آبادی چشتی رحمۃ اللہ علیہ خلفاءِ کثیر اند اما اسامی مشتہرین تبرکاً بحیطۂ تحریر مے آیند اول از اعاظم خلفاءِ راشدین حضرت شیخ الاسلام مولانا شاہ نظام الدین اورنگ آبادی چشتی است قدس سرہ دوم حضرت شاہ محمد ہاشم کہ نسبت خویشی نیز بحضرتِ ایشاں مے داشتند سوم مولانا شاہ ضیاء الدین چہارم مولانا شاہ جمال الدین جیپوری پنجم مولانا شاہ جلال الدین ششم مولانا شاہ محمد علی ہفتم مولانا شاہ عبداللطیف ہشتم مولانا حافظ محمد عبداللہ رحمہم اللہ ٭

بہرخے از نسبتِ ظاہری و باطنی خود بحضرتِ ایشاں مے گوید۔ عاجز تراب اقدام درویشاں کہ بنام کنندہ مکنونامے چند ہست بہ چہار واسطہ از نسبتِ مادری بحضرتِ رابعۂ عصر عفیفۂ زمان بی بی زینت الحیوٰۃ عرف بی بی مصری رحمۃ اللہ علیہا مے پیوندد کہ صبیۂ خورد و مورد عنایات و فیوضاتِ حضرتِ ایشاں بودہ اند و بشش واسطہ از نسبت باطنی ارادت و اجازت بکفش برداری حضرتِ ایشاں میسر ساہمچنانکہ خرقۂ خلافت پوشانید از دست مبارکِ خود شیخ الاسلام والمسلمین حضرت شیخ کلیم اللہ جہاں آبادی چشتی قدس سرہ مر حضرتِ شیخ المشائخ خواجہ نظام الدین اورنگ آبادی چشتی رحمۃ اللہ علیہ را و حضرتِ ایشاں بحضرت محبِ نبی مولانا محمد فخر الدین چشتی رحمۃ اللہ علیہ و حضرتِ ایشاں بحضرت مولانا محمد عظیم چشتی رحمۃ اللہ علیہ و حضرتِ ایشاں بحضرتِ سید السادات مولانا محمد حسین علی عرف مولوی حسنو محدث دہلوی چشتی القادری رحمۃ اللہ علیہ و حضرتِ ایشاں بحضرتِ سید السادات سید محمد شرف الدین

ہیں۔ چشتی القادری رحمۃ اللہ علیہ و حضرتِ ایشاں بحضرتِ مرشدنا و مولانا شیخ الاسلام والحقیقت والمعرفت حضرت سید السادات قاضی سید محمد زبیر چشتی القادری مَتَّعَ اللّٰہُ العَارِفِینَ بِجُودِہٖ وَجُودِہٖ وَاَدَامَ اللّٰہُ عَلَی العَالَمِینَ فُیُوضَانَہٗ و حضرتِ ایشاں ایں عاجز را کہ ہیچ وجہ لیاقت ایں نعمتِ عظمیٰ نداشت مُشرّف و مُمتاز ساختند ؛

اُمّید از صاحبدلاں و عارفانِ حقیقی آنکہ ایں عاجز را بجزائے آنکہ ایں فیض خاص عام کردہ ام بدعائے خیر وُصُول اِلَی اللّٰہِ عَزَّ شَانُہٗ وَالتَّرکُ مَاسِوَی اللّٰہ یاد مے فرمودہ باشند

وَالسَّلَامُ تَمَّتِ الکَلَامُ ؛

مکتوب الاول شیخ الاسلامی شاہ نظام الملة والدین سلمہ اللہ تعالیٰ از خادم درویشان
خاک راہ ایشان کلیم سلام محبت انتمام مطالعہ نمایند امروز کہ بستم شہر صفر ختم اللہ بالخیر
والظفر است محرر میگردد کہ از ابتدائے آمدنِ شما در لشکرِ بادشاہی کہ تا تاریخ حال ہفت
ہشت ماہ گذشتہ باشد دو کتابت رسیدہ یکے در اولِ آمدن کہ ہنوز جائے مجلس
مقرر نشدہ بود و بجانبِ نصیب خاں قراول انعقادِ مجلس بود و یکے دیگر بدستِ ابراہیم خاں
بتبعیتِ مہر شاہ یار بیگ - و فقیرِ شما چندیں کتابت ارسال داشتہ شاید رسیدہ باشد
اما زبانی بعضے مردم شنیدہ شد کہ صوفیاں در حال وجد از لباسِ خود بطرفِ قوالاں
مے اندازند و آں را بقوالاں عطا مے کنند بلکہ بازبہاں واہب عطا میشوند کہ
بظاہر بطورِ صوفیہ کہ بذلِ وصف لازم ماہیتِ ایشان است دور مے نماید باید کہ صوفی
از خانہ کہ بدر مے آید بآں در نرود - و اگر برائے غرض بلکہ جامۂ صوفی کہ در و چندیں
عبادت کردہ باشد متبرکے کہ ہمیشہ بہمتان ارتکاب دارد نادر تر است و نارو باشد علاجِ
دیگر باید اگر حقِ قوال است بمقتضاء حدیث مَنْ قَتَلَ قَتِيلًا فَلَهُ سَلَبُهُ کہ مراد از سلب

اینجا لباس ویراقِ اوست مستمند فرقہ ایست کہ لباسِ صوفی بقوال مے دہند بہرحال وکیف برآمدنِ صوفی و بازدرآمدنِ او بہماں جامہ طبعِ انصاف پسند ایں معنی نمیکند۔ اوّلاً باید کہ بقوال دہند مَنْ قَتَلَ قَتِيلًا فَلَهُ سَلَبُهُ مؤیدایں ہست واگر بقوال ندہند۔ درمیانِ خود پارہ بسازند و بطریقِ تبرک ہر ہر قطعہ او را یاراں بگیرند واگر پارہ نسازند درست بیارے بخشند وآنچہ مرقوم شد بر ہمہ شواہد در کتب مرقوم یافتہ میشود وَالْاَمْرُ اِلَيْكَ وَالْحُكْمُ لَدَيْكَ آنچہ شما در یارانِ خود قرار خواہد داد دستور خواہد شد۔ امّا درخاطر فقیر چنیں میرسد دیگر مرقوم بود کہ دل از ذکر جہر و خفیہ و مراقبہ ہمہ خاستہ ہست مجلسِ سرود راہم دل نمیشود عجب ہست کہ با وجودِ ایں ہمہ داعیۂ محبّت دل ازیں امور برخیزد ظاہرا قبض خواہد بود وایں صوفیہ را میباشد علاج آنست کہ درہمہ اوضاع بضد عمل باید کرد دیگر معلوم باشد کہ ملا ابوالفیض مجلس عالی برائے یاراں کردروزے با یاراں بخانۂ او رفتیم انواعِ تکلیفات بجا آوردہ جَزَاهُ اللّٰهُ خَيْرَ الْجَزَاءِ مقدمۂ تکیہ ہمچناں ملتوی است ایں سال دوم شروع شدہ واجب باید داد وحلِّ ایں کار از ملّانے آید معلوم مدخل و مخرجِ او میانِ عبداللطیف بغایت فدویت درجنابِ شما دارند مرید چنیں باید وصاحب شوق دریں ایام عزم لشکر کردہ اند اگرچہ سفارش مہربانی حاجب نیست زیراکہ پیرمہربان تراز مادر و پدر مرید ہست اما نوشتہ مے آید کہ در ہر باب لطفِ عظیم در کار ایشاں دارند والسلام

مکتوبِ دوم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الدین والدنیا سلمہ۔ از درویش کلیم سلام مطالعہ نمایند اے برادر ترقی در ہر مرتبہ مرجو ہست درویش را مرتبہ نمیرسد کہ درآں حال از جمیع وجوہ ترقی را مجال نباشد شنیدہ باشند کہ بایزید قدس سرہ میگفت۔ قولہٗ مَا نَفَدَ الشَّرَابُ وَمَا رُوِيَتُ پس اہمالِ اطوارِ ذکر و فکر و مراقبہ و امثالِ ذٰلک وجب

واجب الاحتراز است و ایضاً در تربیتِ سالکاں ایں قسم اہمال مجوز نیست اما معلوم چنیں میشود کہ باعث بریں قبض امرے دیگر خواہد بود من جانب اللہ سبحانہ طوراً فی تتمیم امر اولیاء للہ سبحانہ آں برادر را دیر گاہ دارد کہ امر ایجادِ اقصے رساند والسلام

مکتوب سوم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الدنیا والدین۔ از درویشِ کلیم سلام۔ مطالعہ نمایند کہ محبِ صادق العقیدت محبوب اہل اللہ اخوند ملا ابو الفیض کہ بصفا محبت خلوص مودت مخصوص اند در تواریخ ماہ ذالحجہ مجلسے عظیم انعقاد کردہ بودند و خلوت خاص برائے راحتِ فقرا با تکلفاتِ شایستہ آراستہ فقیر شمارا متصدعہ شاند چوں اخوند نہایت مصروفِ عقیدت اند مسئولِ ایشاں مقبول افتاد و ایں مجلس از اول تا آخر بطورِ خواہشِ فقرا صورت بست و ہیچ مکروہے واقع نشد باز در تواریخ ماہِ صفر با یاراں بدرگاہ حضرت خواجہ قطب الدین رفتیم اخوند جمعیت سرود و طعام سرانجام دادند و ہمہ مسرور محظوظ شدند و ... روز و شب انجام گذرانیدم و حالاتِ شگرف بر یاراں رو داد از اول تا آخر ایں بار نیز ہیچ مکروہے نبود بازہ نوبت سوم ہشتم ماہ ربیع الاول مجلسے انعقاد یافت بر دستور مجلس ذالحجہ لیکن قریب دو پہر نظام امجد پسر دلاور خاں با چندے او باش بے اذن در خلوت آمد و حالتِ بسطِ یاراں بانقباض انجامید بتقریب نماز ظہر از مجلس برآمدہ بخانہ آمدیم بخیال آنکہ ایں بیگانہ را اخوند دیدہ و دانستہ راہ دادند قسم خوردم کہ باز دریں مجلس نیایم چوں اخوند را ... طبع فقیر اطلاع شد برہنہ پائے از خانہ آمدہ استغفار خواستند اول خود صورت انقباض بود چوں صدقِ عقیدت و فنا فی الشیخ در سیمائے ایشاں نمایاں بود کفارت یمین دادم و مجلس در آمدیم تا آخر روز یاراں محظوظ و مسرور بودند در روزِ آخر قمیص از بر کشیدم و با خود مدستِ خود پوشانیدم اگر شما را ایں سرگذشت بطور دیگر رسانند اعتبار نخواہند کرد برائے ہمیں

تمام احوالِ سابقہ نوشتہ شد والسلام بعد از چند روز نظام الدین امجد را برائے استغفا آوردند اَلْعَفْوُ عِنْدَ الرَّسُوْلِ مَبْذُوْلٌ بآن دادم ورخصت نمودم ؛

مکتوب چہارم ۔ اللہ اکبر شیخ الاسلامی والمسلمین نظام الدین والشرع والحق والدین ادام اللہ فیوضانہ علی العلمین ہمہ از درویش کلیم سلام محبت انجام مطالعہ نمایند مکتوب شما کہ مصحوب میاں محمد مقیم بود رسید نادر شاہ ضیاء الدین وشاہ اس اللہ متوجہ حرمین الشریفین شدند الحمد للہ والمنت لے عزیز شما ہمین حج ہست کہ متوجہ بارشادِ طالباں باشند زنہار قصدِ حج نخواہند کرد ۔ دیگر برادرِ من شما ہمیشہ در ایصالِ فیضِ حقیقی بکوشید امور دنیوی اعتبارے ندارد سلسلہ را چناں بہ سلوکِ طریقت محکم سازند کہ تا قیامِ قیامت برائے ما وشما ہا ایاے فواتح بہم برسد رعایاتِ دنیوی سہل است ہست در آں کوشش زود کوہست وآنچہ مسطور بود وقتے کہ ملاقات خواہد شد حرف تکیہ وخانقاہ وحویلی خود ندکور خواہم کرد بلکہ مقرر خواہم کرد کہ آنجا ہمیشہ چیزے رسانیدہ باشد اگر مصلحت خواہم دید ایں حرف خواہم گفت والاخبر ادرار را مقرر نباید ساخت کہ درویش بد خو میشود علی التیسر ہر چہ میسر آید وقتی واگر میسر نیاید نفرستاد ایں خوب ہست وظیفہ دار شدن طریقہ مردم دیگر است طریقہ مامردم آنست کہ ناگاہ ہر چہ رسد بہتر است مقرر روزمرہ خوب نیست ہر کارے وہر مردے شعر

نہ ہر کہ سر بتراشد قلندری داند	نہ ہر کہ آئینہ سازد سکندری داند ؛

دل ایں میخواہد بیشتر تقدیر دیگر والسلام ؛

مکتوب پنجم ۔ الحمد للہ تعالیٰ عَلٰی اَنْ یَّجْعَلَکَ لِلنَّاسِ اِمَامًا وَّبَعَثَکَ لِاِرْشَادِ السَّالِکِیْنَ ھُمَامًا اے برادر مکاتیب متواترہ ومراسلات متکاثرہ از شما رسید وحقائق ودقائق یک بیک ظاہر وباز گردید وبرائے ہر کتب جواب نوشتہ آمد وآنچہ از حضور

اشتیا سوال رفتہ بود جواب ہمہ نوشتہ شد۔ العاقل تکفیہ الاشارہ مصرعہ دل کہ روشن شد کتاب و دفترے در کار نیست * اما رحمت خدا تعالے بر شما باد کہ بے اجازت قدم بر نمازند کسیکہ بہ وقتے رسید ہمیں ادب رسید۔ آنچہ از نا اہلی بعضے حرفے رفتہ بود در جواب نوشتہ مے آید درویشے ہمیں جفا و خفا کشیدن از خلق ہست و برداشت و صبر نمودن بر آں والا زندہ پوشی ہر ناشستہ رو ہم میتواند کرد اگر کسے غیبت شما کرد در نفس الامر اگر شما خوب ہستید بدی آنکس سرایت بہ شما نخواہد کرد بلکہ ہمیں بدی گرفتار خواہد بود وَلَا یَحِیْقُ الْمَکْرُ الشَّیْءُ اِلَّا بِاَهْلِهٖ مَنْ حَفَرَ بِئْرًا لِاَخِیْهِ فَقَدْ وَقَعَ فِیْهِ مقرر ہست و اگر در نفس الامر شما خوب نیستید پس غیبت او موافق ارشاد شما شد

شعر

تو کہ در نفس خود زبوں باشی	عارف کردگار چوں باشی

غرض خدمت خلائق بر خود متحتم دانستہ موافق شریعت و طریقت و حقیقت کار بندید درین صورت ضرر ہرگز عائد نخواہد شد وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُوْرِهٖ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُوْنَ البتہ حامی وقت شما باد دیگر معلوم باد کہ سیادت پناہ صلاح آثار میر عبدالرشید از جملہ مداحان طور شما اند ظاہر آنست کہ از پدر خود سید احمد یا از عزیز دیگر شغلے یافتہ اند اما این نادرہ طریقہ شما کہ امروز کبریت احمر و عنقائے مغرب ست در روزگار خود یافتہ نمیشود مگر در سینہ بے کینہ شما لہذا اسم کتابت لفقیہ نوشتہ اند کہ شیخ الاسلام والدنیا والدین بنویسند کہ مرا اہل شغل راہم از طریق خود آشنا سازند لہذا برعایت خاطر عبدالرشید نوشتہ مے آید کہ ایشان را موافق استعداد ایشاں بہرور سازند کہ دریافتہ ام کہ ایشاں در ظاہر فانی در شما اند اما البتہ طلب از جملہ اشغال ماقبل معزول شوند و از سر نو ابجد این دفتر خوانند و الا معنی ندارد کہ سرے از اسرار این راہ بتمام ایشاں دہند و اگر نوشتن ایشاں سفارش سائر خلائق ہست نہ برائے خود

مسئولِ ایشان باجابت مقرون نیست شما از ہمہ بیگانہ بیگانہ باشند کہ طوریا اینست آیۃ
قُلِ اللہُ ثُمَّ ذَرْھُمْ فِیْ خَوْضِھِمْ یَلْعَبُوْنَ وَالسَّلَامُ عَلٰی مَنِ اتَّبَعَ الْھُدٰی
میاں محمد افضل کتابت نوشتہ اند اگر توجہ بکارِ ایشاں مبذول دارند ہل جزاء الاحسان الا الاحسان
از حق تعالیٰ اجر خواہند یافت ٭

مکتوب ششم - شیخ الاسلامی والمسلمین نظام الحق والدین متع اللہ الطالبین بلقائہ
از درویش کلیم اللہ سلام مطالعہ نمایند و بہرحال مشتاقِ خود تصور نمایند آنچہ از حقائق
و رویدا دِ فیما بین وحقیقتِ فرستادن اعظم شاہ قاب طعام و ردّ آں و باز فرستادنِ او
برائے صوفیان و باز ردِّ آں و منعِ او از ذکر جہر در مسجدِ جامع با دو صد سہ صد کس وقتِ
مغرب ہمہ معلوم شد برادرِ من آنچہ شما کردید خوب کردید فقیر کہ از دولتمنداں چیزے قبول
مے کند باعثِ تالیفِ ایشاں میگردد و در عدمِ قبولِ وحشت مے افزاید سلف صالحین
ہر دو طریق ذریدہ اند الھدایا لا ترد و بعضے گفتہ اند ٭ **بیت** ٭

زر کہ ستانی و نیفشانیش		بہتر ازاں نیست کہ نستانیش	

حاصل ہر دو واحد ست یعنی ہر چہ باشد برائے خدائے تعالیٰ باشد قبول و ردّ اگر برائے
خداست محمود است والا مذموم و آنچہ مرقوم بود کہ طبیعت از صحبتِ دولتمنداں گریز انست
اگر فرمایند از صحبتِ ایشاں اجتناب ورزم برادرِ من ہر چہ بخاطر شما میرسد عین صوابست
آں کنید کہ در آں مرضی خدائے تعالیٰ و رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم باشد دنیا اہلست
اگر نفرت از ایشاں برائے حق باشد و اگر صحبت با ایشاں ہم برائے حق باشد این است
معیار در ہمہ کار نِیَّۃُ الْمُؤْمِنِ خَیْرٌ مِّنْ عَمَلِہٖ از ینجاست کہ اساس عمل بر نیت است
اِنْ خَیْرًا فَخَیْرًا وَاِنْ شَرًّا فَشَرًّا بہرحال در اعلاء کلمۃ اللہ کوشید و از مشرق تا ما

همه اسلام حقیقی برکنید. دیگر آنچه تقسیم اوقات معلوم شد اگرچه ذکر جهر برائے گرمی باطن
خوب ست اما مختلف فیه ست وکذالک مسئله سماع پس متفق علیه جمیع سلاسل و جمیع مذاہب
ائمه علم ذکر خفی و مراقبه بعیت حضور و توحید عزیمت است که دریں احدے را خلاف
نیست پس آنچه متفق اشاعت آں و ترویج آں لصواب اقرب خاصه دریں زمان بادشاہ
ہندوستان که از اولاد امیر تیمور اند بطریق حضرت نقشبندیه بغایت آشنا اند زیرا که امیر
تیمور را بحضرت خواجه بہاؤ الدین نقشبند ارادت تمام بود پس روزے تمام بریں کار
ہم موضوع باشد خوب ست و در طرفی انہار باعث کثیر مراقبه کردن تا یک پہر روز برآید
بہتر ست وکذلک در آخر روز و درمیان مراقبه کیفیت بیخودی بیہوشی اگر بر بعضے فرود آید
بغایت لطف دارد چنانچه شوق و رقص در وقت سماع زیبا ست والحمد لله والمنة که شما
طریقه نقشبندیه نیز دارند احوال او چرا روا میدارید خصوصا مردم تورانی را همیں از
سلسله نقشبندیه مشرف مے ساخته باشند در جواب بدیں ارام نوشته آمد که مواظبت
بر درود نبی صلی الله علیه وسلم بسیار نمایند که سرمایه هر سعادت این ست دیگر مطالعه کتب
سلوک و تواریخ چوں نفحات و تذکرة الاولیاء و رسائل حقائق چوں لمعات و شرح لمعات
و لوایح و شرح آں در مطالعه داشته باشند اما احدی از بیگانگاں مطلع نشود - شاه
ضیاء الدین را که آشتی آورده اند خوب کردند محمد میرزا یار بیگ را خلافت داده خوب
کردید بیت خدائے جہاں را ہزاراں سپاس + که گوہر سپرده بگوہر شناس +
از رقعه ایشاں که بفقیر نوشته بودند معنی عشق مے ریخت الحمد لله والمنة علی ذلک
دیگر حامل رقعه میاں رحمة الله داخل سلک ایں طرف ست دیگر مقصود از دخول اہل دل
نه آنست که ایشاں طے مراتب درویشی کنند و در مجلس سماع ذوق و شوق رو دہند و

درمجلس ذکرِ ہمچو درویشاں ذکر نمایند بلکہ مقصود آنست کہ بسبب دخولِ ایں مردم
اکثر مردم دیگر داخل میشوند و در نظرِ عوام دخولِ ایں مردم اعتبار تمام دارد و بیقین
بدانند کہ مشاہیر سلف ہمہ بپادشاہاں و وزراو وکلا و امرا ارتباط داشتند اکثر
در عرف و عادت اشتہار فقرا و رجوعِ خلایق بآشنائے ایں گروہ دست داد و سفارش
بایں نمط مستحسن ست کہ اگر مصلحت باشد بکنند والا فلا حضرت گنج شکر قدس سرہ بپادشاہ
زمانہ نوشتہ اند عَرَضْتُ حَاجَتِیْ اِلَی اللّٰہِ ثُمَّ اِلَیْکَ فَاِنْ اَعْطَیْتَ فَاللّٰہُ ھُوَالْمُعْطِیْ
وَاَنْتَ مَشْکُوْرٌ وَّاِنْ مَنَعْتَ فَاللّٰہُ ھُوَالْمَانِعُ وَاَنْتَ مَعْذُوْرٌ وَالسَّلَامُ

مکتوب ہفتم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والشرع والدنیا والدین از درویشے
کلیم سلام مطالعہ نمایند امروز کہ بست و دوم ربیع الاول است مرقوم میگردد مرقوم بود
کہ دل از صحبتِ دولتمنداں تنگ آمدہ میخواہم کہ بطرفے روم و نیز مرقوم بود کہ سماع
و سرود انار کے سرد است ہرچند یاراں التماس مے نمایند اما دل نمیخواہد اے جانِ برادر
معلوم باد کہ صحبتِ دولتمنداں کسے را کہ بطبع خوش مے آید از فرقۂ فقرا نیست زیراکہ
تفاوتِ تمام ست درمیان اوضاع غنی و فقیر ہیچ سیدانید کہ شما چندیں آزار از اوضاع
ایشاں چرا مے کشید مے خواہید کہ نفس پروراں مانند فقرا و مساکین بذوق ذکر و فکر و مراقبہ
و تلاوتِ قرآن و اوراد و عمارتِ اوقات و سائرِ حسنات چوں ذوق و شوق و سماع و وجد
مشرف گردند و ایں خود محال و از قوت بفعل ایں تلاش نمے آید و در آخر بے مزہ میگردد فقصہ
المشرید رجال وللحرب رجالا ازیں گروہ اینہمہ درخواستن محض محال و عدم امکان از زیرکہ
مردم ہمیں قدر بس ست کہ ایشاں ازآں رعونت و فرعونیت کہ دارند یک مرتبہ فرود آمدہ
بخانہ ہیچو شما عاجزی مسکینی قدم نہند و شمارا آدم شمرند و در حقِ شما ایں قدر اعتقاد کنند کہ شاید

از دعاے این کس در مرتبۂ دنیاوی افزونی پیدا شود و بہ شما نوعے از التجا پیش آید انعقاد
از ایشاں ببینند نہایت ست طالبِ آخرت کجا ذکر و فکر کجا۔ این قوم را خدا ہمیں مال
مراد است و بس و حرف و حکایت قیامت و حشر و امثال ذٰلک پیشِ این قوم طامانے
بیش نیست کہ چندے برائے زجر و توبیخ انگیختہ اند فردا کہ بعید است مقولۂ ایشان است
از ایشاں اوضاع اولیاء اللہ خواستن دور از امکان و بہ عدم حصول این ملول
گشتن نہایت بعید۔ زنہار ازیں فرعونیاں توقع خصائل موسیٰ نداشتہ باشند غنیمت
نمی دانید کہ ایشاں بآں جرأت از مرتبۂ خود افتادہ گاہ باشد کہ بشما بیعت کنند و دست
زیرِ دستِ شما نہند و توبہ از افعالِ ماضی کنند ما در سلف و خلف در رویتے نشنیدیم و ندیدیم
کہ قاطبۃً اہلِ دول بر دستِ ایشاں و از صحبتِ ایشاں بفلاحِ فقراء رسیدہ باشند
در لشکرے کہ شما ہستید اکثر شنیدہ میشود کہ معتقداتِ رفض بغایت رائج است ایں صلا
اثباتِ ولایت از غیر دوازدہ تن نمیکنند۔ و اہلِ سنت را بدتر از کافر میشمارند چنانچہ از
رسائل و فتاوائے ایشاں مذکور ہست کہ سنی بدتر از کافر و سگ است پس این گروہ کہ
معتقد چنیں داشتہ باشند اگر شما را سنی میدانند خود معلوم و اگر بنوعے دیگر خیال کردہ اند
و طور ظاہر شما را محمول بر تقیہ میدانند تا شواہد دیگر کہ چوں سبِ شیخین و لعنِ معاویہ
نعوذ باللہ بہ بینند فرضی تقیہ ہم نکنند نشنیدہ اند کہ بدبخت سید غلام محمد روح اللہ
در خلافت چہ نوشتہا کہ نمیخورد از آنست کہ امروز در شیراز محوط ہست و ہمیں شما ہم در این
ایام بنام سہ و نیم شیراز برائے او فرستادہ اید چنانچہ این معنی از دیار ام کہ قبل ازیں بانتشیہ
گلاب ملاقات نمودہ بطرفِ جاگیر رفتہ و از آنجا مکرر بخدمت گرامی شما کتابت نوشتہ و بمن
نوشتہ کہ خواہم فرستاد و وقت ارسالِ کتابتِ او حاضر نے باشد شنیدہ ام کہ فلاں ابن فلاں

طالبِ جاہ اند با ایشاں تلقین ذکر و فکر بے مزہ آری اسمے برائے کشائشِ درد و زرخ یعنی دنیا با ایشاں باید فرمود تا مداومتِ او در درکِ اسفل السافلین ہاویۂ قرار گیرند و گرنہ تا ہمیشہ بوعدۂ وعید کج دارد مریز بسر باید برد آری انتفاعِ خلائق اگر از ایشاں بوقوع در آید ہم نفع برائے ایشاں ذکر و فکر ست و آنچہ قصۂ خواجہ محی الدین مرقوم بود ایں چنیں کارہا پیشہ ہر شیخے کہ بایں بازیچہ ہا بازی میکنند مے آید باک نیست وَاللّٰهُ یَعْصِمُکَ مِنَ النَّاسِ والحق یعلو ولا یعلیٰ

بیت

تو حامیِ شرع و حامیِ تو شارع	توحافظِ قرآں و خدا حافظِ تو

و آنچہ از سردیِ دماغ مرقوم بود اے برادر کثرتِ سماع ہم خوب ندارم بلکہ تعین ہر روز ہم نیامدہ ـ علی الاتفاق اگر میسر آید رونقے دیگر دارد ما حلقۂ مراقبہ بکثرتِ اتصال با ذکرِ خفی یا جلی ایں بردوام احسن ست و خیر الاوضاع بعد از تقیید شرائع و صلوٰۃِ خمسہ و نوافل و اشراق و ضحیٰ و تہجد و مراقبہ بعد از نمازِ صبح تا اشراق و بعد از عصر تا مغرب و احیائے مغرب تا عشاء با اوابین و نوافلِ دیگر اند کہ بکتبِ حدیث و فقہ و سلوک چوں احیاء و کیمیا و امثالِ ذالک چوں تواریخِ مشائخ پیشیں بہتر ست و گاہ گاہے برائے اہلِ درد اگر سماع باشد کہ در آں خبر محرم را نباشد اقرب لصواب ست و تاکیدِ صوم و فرض و صوم نفل چوں ایام بیض و غیرہ ذالحجہ و غیرہ و خمسۂ ہزاری و مانندِ ایں نگاہ داشتن بغایت نافع و خود چلہ نشستن از غرۂ آخر شعبان تا روزِ عید و مخلصاں را ایں طریق نشاندن آمدہ است نہ آنکہ دولتمنداں را بایں کار دلالت باید کرد ایں کار در دِ ایشاں نست کہ کمر برہمیں بستہ اند و در چلۂ اربعین چند درم سنگ طعام مجوزاست اما نرم دستور باید نفیس باشد دیگر معلوم از مکاتیب شما میشود کہ شمار را با قبیلۂ خود ارتباطے نماندہ چنانچہ ایں معنی بکرر

نوشته اند بنائً علیٰ ذالک مرقوم میگردد که بدایتِ فقر مبنی بر سلوک و تجرید و تفرقه و قطع
تعلقات است و نهایتِ فقر مبنی بر انزوا و تمکین و باهل و مباشرت اسباب است این معنی
بر طریقِ اکثریت نوشته مے آید الحمد لله رب العالمین که تمام مراتب قلق و اضطراب قطع نموده
اکنوں نوبتِ تمکین است اگر درین صورت ازدواج و مباشرت باسباب شود آن بود نیست
معهذا اگر ازدواج باشد و باقبیلهٔ خود چناں مالوف نیستند اینجا فکرے کرده آید
سخنِ صریح تر آنکه میان امام الدین که برادر عموزادهٔ فقیر اند دخترے در سنِ چهارده ساله
فی الحال بصلاحِ نماز و روزه و تلاوتِ قرآن آراسته دارند و خالی از صباحت و
وجاهت هم نیست و از طرفین محبت اینقدر است که داد و ستد درمیان نیست نمیدهند
چیزے و نمیخواهند چیزے بر کاسهٔ آب انعقاد میسّر میشود و اگر اشاره نمایند علی الرسم یک
نشان از طرفِ شما داده آید من بعد بتقریبِ ملاقات بیائید و در عرصهٔ یک هفته انصرام
کار نموده متوجه آں طرف گردید و اگر هنوز بے تعلقیت سرافراشته باشند و استغنا جلوه گر
پس اشاره رود که حرفے ازیں باب زیاده گفته نشود خطِ خواجه نور الدین از اورنگ آباد رسید
بسیار با ادب مریدانه بوے که از خطِ این مردم میتابد مے آید از خطوط اکثر مخلصانِ شما نمے آید
غیر شاه یار بیگ التماس نموده بود که امیدوارم که مرا محبتِ پیرِ خود سلمه الله عنایت فرمایند
که سرمایهٔ سعادت ثمرهٔ محبت پیر است چهار سال است که در غلامی قبول کرده اند اما میخواهم که
آنقدر محبتِ آنحضرت سلمه الله بر من استیلا کند که جان و مال و دنیا و آخرت برائے حضرت
خود بیارم و نثار کنم این خواجه نور الدین متحقق بوده است چه حرفِ کاملانه میزند بارک الله فیه
من بغایت مشتاق جمالِ این صاحب کمالم که محبت با پیرِ خود میخواهد این مریدانِ بے ارادت
هیچ کار نیایند مرید آنست که محبتِ پیر سرمایهٔ سعادتِ کونین سازد شیخ فریدالدین گنج شکر

قدس سرہ میفرمود کہ روزِ قیامت اگر حضرت جل شانہ بصورتِ خواجہ قطب الدین کہ پیرِ من
است تجلی خواہد کرد خواہم دید والا نہ معلوم شد کہ ضدِ سرود و سماع مردم بیرکانو درد اقعہ
بحضورِ بادشاہ بودند آخر بادشاہ مسلم داشت پس برایں دستور خود را دست نباید داد
شنیدہ باشند والسلام ؛

مکتوب ہشتم ۔ شیخ الاسلام شاہ نظام الحق والدنیا والدین سلمہ اللہ تعالےٰ از فقیر
خاکپاے درویشاں کلیم دہلی سلام مطالعہ فرمایند امشب ہفتم ماہ شوال یک پہر
ویک گھڑی شب ماندہ از نمازِ تہجد فارغ شدیم وعلی الصباح رخصتِ قراول خاں جیبدا
کہ درآں وقت فرصتِ نوشتن دو کلمہ نیست ہمیں وقت بدو کلمہ شوق متصدی عہ وقت
آں جانِ جاناں میگرد و شوقِ ملاقاتِ گرامی نہ چنانست کہ قلم دو زبان شرحِ آں
تواند کردستِ ایں فقیر بپنجاہ و پنج رسیدہ بلکہ ازیں گذشتہ و وہنِ عظام وسستی وکاہلی
روز بروز افزوں گردیدہ وحرارتہا بہ برودتہا مبدل گشت دل از تربیتِ خلائق
کند گردیدہ وانزواءِ تام وقطعِ کلام نمایاں گشتہ ۔ وداعیِ سفرِ حجاز ومجاورت درآں
مقامِ متبرکہ کہ الی یوم الفراق والوصال ہجوم نمودہ اما چہ تواں کرد کہ قید الماء اشد من
قید الحدید چوں ارادت اللہ متعلق شود ہمہ اسباب جمع آیند وہمہ موانع مرتفع شوند ۔
حال متعلقات بحمد لاے تعالیٰ روشن است فرزند حامد سعید کہ دریں پریشانی عطا شدہ
دہ سالہ است چنداں دل بخواندن نے دہد بہزار محنت کتابِ منشعب در صرف میخواند اگر
ایں راجھل گذارم ضائع شود و اگر ہمراہ برم وقت را تباہ کند ہمہ خود جمعیت ماند کہ بصحبت
والدہ باز بہندوستان میل نماید دیگر دو عاجزہ دارم یکے ہفت ہشت سالہ دوم سہ سالہ ۔ بارے
آں درقرآن خواندہ باشند کہ لَهٗ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاءُ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ آنچہ در تقدیر رفت تغیر نیست

مصرع تا در میان خواسته کردگار چیست ✦

مکتوب نهم شیخ الاسلامی شاه نظام الدنیا والدین سلمہ اللہ از درویش کلیم سلام مطالعه
فرمایند معلوم باشد که خلافت را دو قسم باید ساخت خلافت زبانی و خلافت سلوک اول هر که
حیثیت فقرا را داشته باشد باید فرمود من غیر امتیاز بین اکون عالماً او جاهلاً اما قسم ثانی که مثال
بنویسند و بر و مهر بکنند این قسم مخصوصاً باهل علم دارند اما طور دیگر اختیار نمایند خلافت را دو
قسم سازند خلافت عظمی و کبری و خلافت صغری و خلافت کبری قسم اول که مخصوص باهل علم
دارند و ثانی عام بهر حال آزرده کردن دلهاے راغبان این کار اند کے محمود نمی نماید کار خود
هم باید کرد هم کار طالب لے بر آر اگر جاهلے باشد که مصطلحات را نورزیده باشد لیکن معنی
عشق و تقوی داشته باشد به از عالمے که معرا ازین باشد اما چون علم چراغے است شاید
دیگرے را نفع رساند - حامل رقیمه میاں محمد عاقل و میاں محمد شاکر از یاران قدیم اند میاں
محمد شاکر فاضل جید اند و میاں محمد عاقل اگرا ز تحصیلے ندارند اما علم فقرا اندک بیش گوش
زده اند مرحمت و لطف که عام العام است خاص الخاص دارند والسلام ✦

مکتوب دهم شیخ الاسلامی شاه نظام الاسلام والمسلمین الدنیا والدین سلمہ اللہ از درویش
کلام سلام محبت انجام مودت انتسام مطالعه فرمایند مرقوم بود که قبل بعضے یاران ناخوانده
که استدامت شوق و ذوق داشتند فجار گردیده اند و اکنون هجوم علما ست از آن اجازت تنها
نادم است میخواهم که منع کنم برادر من مصلحت و صواب دید آن نمی نماید که در منع آں گروه
هیجان فتنه و انبعاث شغب ست بهتر همانست که از ما سلف قطع نظر کرده و اجازت تنهاے
آں طائفه را بر محل نیک توجه معقول فرمود آورده مرفوع القلم و کان لم یکن شیئاً تصور
باید فرمود و من بعد هیچ ناخوانده اول ارشاد نباید داد اقل علم این قدر مشروط باید داشت

کہ اعراب وصیغہ و لغتِ عرب تواند دریافت وظاہر را موافق شریعت تواند نگاہداشت +

مکتوب یازدہم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدین والدنیا والشرع والحق ادام اللہ

ظلالہ علی رؤس المرشدین از درویش کلیم سلام محبت انجام مطالعہ نمایند برادرِ من کار

دنیا سہل است شما در اصلاحِ دلِ محجوباں بکوشید کہ بغروصال و قرب رسند و بریاضت

و مجاہدہ و عشق و بیخودی مریداں وطالباں را تربیت کنید کہ تا قوام قیامت برائے دشنا

خوارتح بہیم و متصل برسد رعایتِ ایں جہاں سہل است مرقوم نمودہ بودند کہ حرفِ تکیہ و

خانقاہ وحویلی مذکور خواہم کرد کہ آنجا ہیتیہ چیزے رسانیدہ باشند اگر مصلحت خواہم دید

خواہم گفت والاخیر۔ برادرِ من مقر ساختن خوب نیست کہ درویش بدخو میشود بلکہ مدام

علی حسب الاتفاق ہرچہ میسر آید بہتر است مصرعہ بخشائے درے کہ من ندارم غم بیش

دل ایں میخواہد باقی ہرچہ در تقدیر است آن را تبدیل نیست میاں رحمۃ اللہ قبول نکردند مدم

قبول از ایشاں بعید نیست مصرعہ نہ ہر کہ چہرہ برافروخت دلبری داند۔ شاہ ضیاء الدین

وشاہ اسداللہ روانہ حرمین شریفین شدند الحمد للہ والمنت کہ خوب شد شما ہرگز ایں غنیمت را

در دل راہ ندہید ہر دم شما را ایک حج است متوجہ باطنِ مریداں باشید کہ سیر سلوک نہ عبارت

از پیمودنِ کوہ و دشت و ہاموں است بلکہ سیر از صفات بشریت بسوے صفاتِ الوہیت۔

وبا بدمذہباں رفضہ و زندقہ سکرم داری و نغم باید گزرانید اِذَا مَرُّوْا بِاللَّغْوِ مَرُّوْا كِرَامًا

اما چناں باید نمود کہ ایں مردم پے بہ تحقیق مذہب خود نبرند در حدیث است

استر واذهبك وذهابك ومذهبك گفتگوے توحید کار ندکر و فکر و مراقبہ باید کرد مجاہدہ

بالنفس شرط است و سفارش و صدارت بہر وضعے کہ مناسب حالِ خود دانید بکنید اما ابرام

برایں کار نمیکنم آسے مشاہدہ در مجاہدہ نخواہید کرد مجلس را بذکر و عشق گرم داشتہ باشند

قبولِ مردم نوعے از قبولیتِ حق ست و بهر سلسله کسیکه پیشِ شما آید مشغول کنید سلسلهٔ نقشبندیه و سُهروردیه و کازونیه و کبرویه و شطاریه همه از شماست ؁

مکتوب دوازدہم شیخ الاسلامی نظام الحق والدنیا والدین از درویش کلام سلام خوانند و مشتاق خود دانند الحمد للہ علےٰ ذالک اللہ تعالیٰ شما را بتقرب خاص خود زیادہ ترقی دهاد که این مدد بر وقت بود که درین بار سه چهار سال ست که قحط ست و جمعی کثیر متعلق این طرف ست اگرچه وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا مقرر ست ما این فتح هم از دست وَبِيَدِهِ الْمَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ بارے ما بهر حال از یاران خداطلبی میخواهیم یاران دردنیا طلبی بدرواز ۂ دولتمنداں طواف مے نمایند اللہ اللہ مصرعه فکرِ هرکس بقدرِ همتِ اوست - درین راه فقیری برابر شاهی باید اختیار کرد اما کجا این مذاق بهر کس نمیدهند قال النبی صلے اللہ علیه وسلم من کان هجرته الی اللہ فهجرته الی اللہ و من کان هجرته الی الدنیا او امرة یتزوجها فهجرته الی ما اصبر الیه وطریقهٔ مراقبه را مشق و ورزش بسیار نمایند که مراقبه در همه سلاسل باب منتهی است در ذکر که بعضے دراوا خروانتها کنند و اگر کنند هداه اللہ هدایةً بینةً ؁

مکتوب سیزدہم - شیخ الاسلامی شاه نظام الدین از درویش کلیم مطالعه نمایند امشب سنه ۱۱۰۹ شب محرم الحرام ست تلمی میگردد صحبت میاں اسد اللہ با بهادر خاں کوکلتاش میگویند محکم نشست واللہ اعلم میاں غلام یحییٰ نوشته بودند که میاں اسد اللہ ہزار روپیه گرفته متوجه شدند و یک اسپ به بهادر خاں بخشید غرض مقصود آنست که یاراں بر وضع مشائخ قدیم باشند یعنی فقر و فاقه نگذارند و سعی در شیوع سلسله نمایند و مردم را از ورطۂ غیبت بمقصودِ حضور رسانند و بر دل بندگانِ خدا محبتِ دنیا سرد گردانند و میل بجانب فقر

وہنہا۔ تا آنکہ برائے گدائی بخانۂ امیران نروند آرے این گدائی ہم آمدہ است اگر برائے خود
نباشد گدائی برائے غیر عبادت ہست شما نوشتہ بودید کہ در عدم فتوحات سلسلہ خوب جاری
میشود و در قبول فتوح رو رجریان سلسلہ ہست اے درویش خدائے تعالی شمارا عقل معاش
وعقل معاد ہر دو دادہ ہست آن کنید کہ درآں اجرائے سلسلہ باشد۔ اگر فتن وناگرفتن نے
دانیم اگر رونق سلسلہ از عدم قبول ہست عدم قبول بہتر از قبول درویشان ماضی از قبول
بعضے فتوحات کردہ اند اغلب کہ برائے استالت خاطر معتقداں کردہ اند والا بضرورت احتیاج
خود کم کسے قبول کردہ باشد۔ در مراقبہ کوشش نمایند کہ سلسلہ نقشبندیہ نیز جاری شود مراقبہ
آرام بخش ہست و ذکر جہر سوزندہ در اول بسوزاند دخر و شانید و در آخر بیار امیاند و خموشانید
این طریقہ ہمیشہ مرعی باید داشت والسلام +

مکتوب چہاردہم۔ شیخ الاسلامی نظام الدین والدنیا از درویش کلیم سلام مطالعہ نمایند
بخدمت نقادۂ اخوان الصفا وخلان الوفا مرزا یار محمد بیگ از فقیر سلام رسانند و بگویند کہ
در سلسلۂ ما پیر پرستی بہتر از جملہ عبادت ہست ہر رونقے وقبولے وتاثیرے کہ درین سلک
محسوس میگردد بسبب پیر پرستی ہست پیر پرستی بر ہمہ عبادت مقدم است کہ اصل کار اینست
باقی فروتر ازین نعوذ باللہ آنکہ ازین محروم است از ہمہ دولت محروم دیگر معلوم شد کہ
ازین امیران ومنصبداراں کہ شما بیعت نمودہ اند برائے تلقین ذکر وشجرہ درمیان نباشد
یانہ این را مفصل خواہند نگاشت والسلام +

مکتوب پانزدہم۔ السلام علیکم وعلی من لدیکم ہو الملک المقتدر عالم عارف محبت و
محبوب فقرا مولانا نظام الاسلام والدین از فقیر بیجرص وہوا سیر کلیم اللہ سلام محبت انجام
خوانند ومشتاق خود دانند نمیقہ ملاطفہ لطیفہ کہ از فرط اخلاص ومحبت و استیلاء مودت قلم گیر

صفحۂ اختصاص صحیفۂ اخلاص گردیدہ بود دراسعد اوقات قرۃ العین وشرح صادر گردید
توقع کہ تا رفع جلباب دوری ظاہری مخبر از احوالِ خیر آل خود باشند مرقوم بود کہ دل از دنیا
واہلِ آں کشیدہ شدہ الحمد للہ والمنۃ شکرِ ایں نعمت بکدام زبان شرح تواں داد آنکہ دنیا را
نیک شناختہ گردِ آں نگشتہ وآنکہ گشتہ نیک نشناختہ شیخ ما قدس سرہ ایں دعا اکثر برزبان در بیان
خود میگذرانیدند اللھم صغر الدنیا وحقرھا فی عیون عبادک و
کبر جمالک وجلالک فی عیون عبادک ہر کہ از دنیا رست باللہ کہ او واصل است مصرعہ
چیست دنیا از خدا غافل بودن ٭ چوں غفلت رفت واصل است آں قدر کہ منقطع غیر است
واصل باوست ایں اصل کلی است فان الوصال عند نا ھو الانقطاع ما سوی اللہ
ہر چند تعبیر بیش کار بیش ایں ورق نہ جائے شرح ایں سخن است - خوب کردید کہ سفر حجاز
موقوف کردید رفتن از خود چہ مبارک سفریست نیکو گفت آنکہ گفت ٭ بیت

ہلاکِ دل نرسی تا ز خود سفر نکنی	نجود اگر سوئے خود نظر نکنی

اما خوب معلوم نشد کہ اوقاتِ گرامی بکدام توزیع مصروف ست آیا برنگِ طالب علماں - یا
درویشاں یا نہ ایشاں و نہ ایشاں بہر حال وبہر رنگ در ایصالِ نفی وجلی نرود آن بود
والا ماتاب لے الہا حمت گیرست والسلام ٭

مکتوب شانزدہم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الدین والدنیا والحق والشرع از درویش
کلیم سلام مطالعہ نمایند اخوی مرزا محمد یار بیگ را از فقیر سلام رسانند وبگویند کہ اے برادر
طریقۂ ما قبول ہمیں قبولِ پیر است پیر پرستی شیوہ باید کرد وہمہ سعادات دارین دانستہ
ایں قبول است اگر پیر قبول کرد مقبول عالم است والسلام علیکم وعلے من لدیکم ٭

مکتوب ہفتدہم شیخ الاسلامی نظام الملۃ والدین والدنیا از درویش کلیم سلام اللہ

نمایند الحمد لله رب العالمین که دریں سالہا که از تنگیِ باران صورتِ قحط دریں ملک شده بود
وبانُه ده نفر سوار مهمان گذران میشد گاه بیگاہے قرضدار میشدم از جملهٔ قراض خلاصی
میسّر شد الحمد لله رب العالمین آنچه مرقوم بود که از ذکر و مراقبه و سماع ہمه مطبوع است
و مر عموم دوام لطف دارد و معلوم شود که شما وضع آں قرار داده اید که چیزے از کسے نستانید۔
اے برادر ایں طور بغایت نیک است درویشِ مجرد را قادر باتقوم صلبه کفایت میکند طعام پخته
هر قدر که بیاید بگیرند و بخورند و بخورانند و از جنسِ نقد روا نیست که بگیرد آرے متاهل محتاج
است با وجه روا است قلیلاً او کثیراً اگر آنکه اہلِ او را نیز ورزش توکل بکمال باشد که بریں
تقدیر طعام اکتفا نماید محمد شفیع فوت کردند رحمة الله علیه ایشاں مجرد بودند و بااینهمه هر چه
مفتوح میشد قبول میکردند۔

مکتوب هیژدهم۔ شیخ الاسلام نظام الحق والدنیا والدین سلمه الله علی رؤس الطالبین
از درویشِ کلیم بصر اسد لمحبوب نفسه سلام مطالعه نماید ملاطفهٔ نمایق که سه عریضه از شما
و یک عریضهٔ دیگر بود رسید مضامینِ مکاتب معلوم شد آنچه گفتگوے حقائق مرقوم بود ہمه
بموقع و صواب نمود اے برادر از یک تخم چندیں بر پیدا میشود و هر یک بنوعے و رنگے یکساں
نیستند بعضے میگویند که شغلہا بما بسیار رسیده و بدیگراں کم ایں حرف مسموع نیست چه فقیر
ہمه معمولاتِ خود را نسخه ساخته بیک وتیره مانده قطع نظر ازیں بر تقدیر تسلیم از آں کم شغل
عالمے را روشن کردند یاراں با وجود آں ہماں کثرتِ اشغال عالمے را بد خلق کردند ہیں
ایں قلت به از کثرت است آنچه مرقوم بود که صحبتِ دولتمنداں نمیتوانم داشت الحق
صورت ہمیں است اما قصور ایں بود در رواج ایں سلسله و اشاعتِ ایں سلاک صحیح و حق
صریح نشود و عوام یا از خوارق الفتیا دید امیکنند یا از آمد و رفتِ اہلِ دول مقصود از آمد شیخ

وملاقاتِ ایں گروہ نہ آنست کہ ایشاں بطورِ صوفیاں صاحبِ وجد وحال یا صاحبِ ذکر وفکر
باشند بلکہ اینہا آلتِ رجوعِ خواص وعوام اند ہیچ دولتمنداں در زمانِ سابق ولاحق
شنیدہ اند کہ در خدمت وارادتِ ہیچ شیخی در عینِ منصب وجاہ بدولتِ وجد وحال وذکر
وفکر مشرف شدہ باشند آرے بعضے قطعِ علائق کردہ در کسوتِ فقر در آمدہ اند شما مغتنم
نمے شمارید کہ از باعثِ دولتِ صحبتِ شما بعضے دولتمنداں بذکر مشغول میشوند باوجودِ اینہمہ
اگر شمارا خوش نمی آید آں کنید کہ خوشی شما باشد تصوف وسلوک کسے بلند تر از تصوف و
سلوکِ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ واصحابہ وسلم نخواہد بود وضع شریف استمالت بر خاطر
بود دولتمنداں را تعظیم واحترام وامتیاز میکردند باقی اختیار دارید دیگر چوں اوقات برای
مامور بذکرِ جہر ومجلسِ سماع دارید وقتے را مقرر کنید کہ در آں مراقبہ نمودہ باشند ونقشبندیاں
ہم در آں حاضر ساختہ باشند ذکرِ جہر برائے مبتدی است ومراقبہ برائے منتہی شما ہم اکثر اوقات
مراقبہ وحضوری کردہ باشند ہر شخصے را کہ خلافت بدہید بفرمائید کہ عریضہ بسوئے فقیر مشتمل
بر تفصیلِ حالِ ابتدا وانتہا بنویسند کہ از آں حیثیتِ ہر کدام معلوم نمائیم کتاب شما رسید
آنچہ در باب ارسال ہدیہ مرقوم بود آں را سعادتِ خود دانستہ در روزِ قیامت ہمیں قدر
تشفیع من است کہ ایں ہمہ لطف بر فقیر فرمودہ اید درویشِ من عارفِ من ایں سخن فہمی شما
مارا بغایت محظوظ کرد فی الواقع ایں بے تکلفی کہ ایں عاصی را با آں زبدۂ اولیا وصفوۂ عرفا نسبت
با عزیزانِ دیگر نیست ایں قسم بے تکلفی کہ با شما میرود بکسے نرفتہ باخصوصیتے خاص است خدا
شاہد حال است وکفی باللہ شہیدا دیگر معلوم شد کہ از لشکر دو جوان بسیار از وضعِ شما محظوظ
بودند وتعظیمے از مذاق شما میکردند معلوم شد کہ کمال شما شناختہ اند لیکن آں قدر توفیقِ رفیق
نشد کہ بیعت نمایند بہر حال مداحِ شما بودند واشتیاقِ فقیر نیز اندر دلِ شما پیدا کردہ بودند

وتوفیق صحبت نیافتہ اند حقیقتِ مجلس سرود و سماع آنست کہ ہمہ متروک شد زیراکہ احوال نسبت
و بتقریبِ عرس حضرتِ شیخ اگر قوالاں مے آیند مجلس از افسردگیِ دل میشود حظے نمے یابم
مصرعہ بہارِ عمر ملاقاتِ دوستداران است ؛

مکتوب نوزدہم - عارفِ معارفِ ربانی سالکِ مسالکِ سبحانی متع اللہ الطالبین بطول
بقائہ از درویشِ درویشان تراب اقدامِ ایشان کلیم اللہ بصر اللہ عیوب نفسہ و وفقہ
لخیر بافات سلام محبت انتسام مودت التیام مطالعہ نمایند داعیۂ زیارت حرمین شریفین زادہما اللہ
شرفاً و تعظیماً اکنوں چہ طور است اگر سست است اینجا بیائید بمشیت اللہ سبحانہ بعد فراہم
آمدن اسباب باتفاق سیر آں طرف میروم اگر قوی است پس دریں ایام حجاج از ہر طرف
بہ بندر سورت رو نہادہ اند و راہ مفتوح شدہ چرا نشستہ اند و اگر محتاج خرچ ہستند از دہلی
کہ برآمدہ بودید برائے ایں داعیہ کدام خرچ برداشتہ بودید بر قدم توکل برآمدہ بودید اینجا ایں
حرف مشہور شدہ کہ برائے حج برآمدہ اند و داخل لشکر و مجاور شدہ اند خیر گاہ عذر عدم
فتحِ راہ بود اکنوں باتفاق ہمہ مخبراں راہ مفتوح است چہ عذر ہست مگر اینکہ فقیر شمار اطلب داشتہ
کہ ایں قدر طریقت منظور ہست طور توکل و فقر از دست ندادید خوب کردید مے باید کہ ایں
وضع را بہر حال انجام تا لب گور باید کرد و ایں کہ فتوح شود آں فتوح لایدد از غیب ہر چہ
رسد بے عیب ہست والسلام ؛

مکتوب بستم - السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ علیکم ایہا الفائزون لدے اقصے مارب الشہود
و اعلی مطالب الوجود از چگونگی احوال مدتے برآمد کہ اطلاع نیست بہر حال اقتران خیر مسئول
درگاہِ صمدیت آنچہ مرقوم بود کہ اہل دول بعد از داخل شدن اخفاء ایں امر میخواہند و من اظہار
آں را موقوف بر ظہور بعضے تاثیرات میدارم ہمہ موجہ و معقول است باید اخفا کرد تا ظہور تاثیرات

بے مباشرت اذکار و افکار و مراقبات میسر کمتر است و ایں طائفہ را فرصت ایں کار کجاست لہذا ظہور ایں امر جلیل القدر در سیماء ایں معطلاں کمتر است اما بہر حال بر استمالت خاطر ایں قوم باید کوشید و منتظر ظہور تاثیر ازیں دم سرداں کمتر باید بود حقائق میاں اسد اللہ و میاں ضیاء الدین تفصیل معلوم شد شما ہرگز مخالفت با ہر دو عزیز نخواہید کرد و ایشاں را بکارہاے خود بگذارید و شما متوجہ کار خود باشید اگر شمارا کار خوب خواہد بود فساد یاری از قول و فعل یاراں اثر در و نخواہد کرد اگر خوب نیست پس معلوم حقیقت میر نور علی ایں است کہ ایشاں تربیت بہت میخواہند و تربیت بہت عنایت است ازاینکہ شخصے مجرد رسیدن بخدمت درویش بے خود و محو متلاشی شدہ بہ نہایت رسید و یقین است کہ تربیت چنیں است تربیت نامردم بسلوک است باذکار و افکار و مراقبات و امثال ذلک و ایشاں را فرصت دماغ سوزی ایں کار نہ اگرچہ تا حال کہ ۲۸۔ شوال است پیش نیامدہ از نخواہ کلام بعضے ہمصحبتان او چنیں معلوم میشود والسلام ✦

مکتوب بست و یکم۔ خلاصۂ اخوان الصفا و خلان الوفا مولانا نظام الدین والحق متع اللہ العاشقین بطول بقائہ از خادم درویشان کلیم شاہجہان آبادی سلام مطالعہ فرمایند بعد از شرح اشتواق معلوم نمایند مرقوم بود کہ طالبان حق بہ بنگ و شراب و افیون آلودہ اند باوجود آں صدق طلب میکنند چہ حکم است برادر من تلقین ذکر بعد بیعت بکنند کہ نام حقتعالی تاثیر خواہد کرد زود یا دیر دیگر مرقوم بود کہ بعضے درویشاں دعوت میکنند و بخواہش تمام بخانۂ خود یا برائے عرس بزرگاں مے طلبند فقیرے رود یا نہ چہ امر عالی شود برادر من فقیر شما جاے نمی رود و درویشی را نمے طلبد اگرچہ بظاہر ترک سنت مے نماید اما اگر بنظر تحقیق بنگرید ہمیں سنت است آرے بعضے از مشایخ کہ استغنا از شما طلبند

ومعروف افادہ شما میشوند روا باشد کہ برائے استمالتِ خاطر وگاہے احیاناً قدمے راندہ شود والا امروز خیر وبرکت در مجلسِ مشائخ نماندہ است دیگر در کتابہا مرقوم بود کہ طالبِ صادق مثلاً بپیرِ او فوت شدہ و او را از و نعمتے نرسیدہ یا مثلاً در واقع شدہ کہ ایں طالب نیتواند رفت اما از پیرِ خود نعمتے باو نرسیدہ اگر ہمچنیں طالب طلب ذکر و شغل نماید چہ امر است جواب ایں سوال مکرر نوشتہ شد و تفصیل او این است کہ کلیہ درایں امر لفقرا این ہست کہ سلک چوں مسترشد و مرشد شود احتمال اضاعت دارد زیرا کہ اگر گفتۂ اول کند تلقینِ ثانی لغو واقع میشود و اگر گفتۂ ثانی بکند تلقین اول لغو واقع میشود و جمع پیر بوئے از انکار اول دارد کہ بر آں قناعت نکردہ و آنرا بسیار نکردہ و ناپختہ طالبِ دیگر میشود بر ہان نقصان ولوا لہوسی خود اقامت میکند چوں درایں سوال مذکور این است کہ از پیرِ خود چیزے نیافتہ پس دریں صورت مانع برخاست گویا سادہ لوح است ہرچہ نقش کند زیباست بخلاف تختۂ منقش کہ تصرف در و خالی از بیمزگی نیست ❁ دیگر در رقیمہ مکتوب بود کہ زناں را بیعت کنم یا نہ برادرِ من ہمہ زناں را بیعت کنید اما با زنانِ جواناں خلوتہائے طویلہ کہ موجب فتنۂ مردم بشود نکنند و در صحبتِ اولی وقتِ بیعت دامنے بر دستِ خود بپیچید و دست بر دستِ او دارند کہ مسِّ اجنبیہ حرام است ۔ دیگر محمد قایم میگفت کہ دو دختر نابالغہ را بگفتنِ ذکر امر فرمودند برادرِ من ذکور اناث چوں مراہق شوند ذکر تلقین میتواں کرد اما قبل ازیں منع است کہ خوفِ ہلاک است من بعد پسر و دختر خود را تلقین نکنند کہ ہلاکِ جانست ۔ دیگر یارانے کہ بسیار بذکر گفتن مشغول باشند خوفِ جنونِ آنہا باشد بقر باید کہ موسے سر نگاہ دارند و آنرا چرب دارند و چرب خورند کہ از جنون در اماں باشند ۔ دیگر امرِ خلافت آساں نداند کسے کہ فاضل یا طالبِ علم اقلاً عبارتِ عربی

درست تواند خواند برائے او شان نبویسند چوں میاں عبداللہ خاں۔ واگر عاری
باشد و حال عالی دارد و ریاضت شاق باو ہم جائز است و عاری محض باشد فان
فان امر الخلافۃ له شان عظیم و عند اعطاءها للمجهد یستهان فعلیکم
ان تغمضوا هذا الامر فان الخلیفۃ تمثال المستخلف والناس یقیسون
حال المستخلف من حال الخلیفۃ ✦

و دیگر مرقوم بود مہیہ دیارام و ہندوہائے دیگر بسیار در ربقۂ اسلام درآمدہ اند۔ اما
بامر دم قبیلہ پوشیدہ مے مانند برادرِ من اہتمام نمایند کہ آہستہ آہستہ ایں امر جلیل از
بطون بظہور انجامد کہ موت در عقب است مبادا احکامِ اسلام بعد از رحلت بجا نیارند
و مسلمانان حقیقت را بسوزانند دیارام اگر خطے مے نویسد خطے نوشتہ خواہد شد میاں اسد اللہ
و میاں ضیاء الدین برادرانِ شما اند باید کہ اصحاب یک درویش بایکدیگر فاقی باشند و اگر از
یکے خلاف مرضی امرے شد دیگرے از کرم عفو نماید و بمحبت زندگانی کنند شما را اللہ تعالیٰ
صاحبِ ولایت دکن ساختہ است ایں کار را تمام نمائید قبل ازیں مے نوشتم کہ بہ لشکر
بروید اکنوں ایں امر است ہر جا باشید در اعلاء کلمۃ الحق باشید و جان و مال خود صرف
ایں کار کنید والسلام ✦

مکتوب بست و دوم۔ نظام الاسلام والدنیا والدین از فقیر ناکیا سے درویشان
سلیم اللہ سلام کہ سنت اہل اسلام و منتج کلام و مونس التیام و مؤید انضمام محبت انجام است
مطالعہ نمایند و متوجہ احوال خیر المآل خویش تصور نمایند۔ ملاطفۂ گرامی رسید بے تعلقی
از دنیا عنوان شدہ بود مضمونِ او بود شکر نعمت واہب العطایا بجا آوردہ شد۔ اے برادر
مفتونِ دنیا نیست مگر معیوب شنیدہ باشند کہ اجتہاد علمایان کشیدہ کہ اگر کسے وصیت کند

وقتِ موت نالِ مرا باعقل الناس بد بہند کدام کسے را باید گفتہ اند تارکِ دنیا باید داد کہ زیر
آسمان آنکس عقل الناس ہست ہر عالم وجاہل قباحتِ دنیا میدانند اما ترک گفتنِ آن را
قدرت درخود نمے یابند چہ این تفصیل دانستہ بہشت خوشحال کسے کہ این مفصل شامل
حالِ او شد۔ اما معلوم شد کہ تمام اوقات شب و روز درچہ میگذرد محض بیجا ست
ومخالطتِ مردم میگذرد یا ضبطِ اوقات ہم دارید ضبطِ اوقات آنکہ ندارد خسر الدنیا
والآخرہ ہست زنہار باین کوچہ نباید رفت آنچہ قدر و قیمت دارد اعراض عن الدنیا والتوجہ
الی اللہ تعالیٰ دارد اگر جزء ثانی نباشد یقین دانید کہ جزء اول ہم نیست چہ دنیا پیش ما
ماسوی اللہ۔ دیگر معلوم نیست کہ لباس چہ اختیار کردید بعضے سالکان بر حال میدارند
وبعضی میگردانند و ہر یکے نفعے خاص دارد اینقدر مقرر است مدار فقر بر دل است
وباطن نہ کل است و نہ ظاہر۔ دیگر واضح باشد کہ مرتبۂ فقر پیشِ خدا و رسولِ خدا بیشتر
از مراتب جمیع طوائف ہست چہ ایشان را اہل اللہ میگویند و این اضافت چہ شرف
بخش است فعلی ہذا توقع کہ شما خود را متمکن ہمیں طور بسیارند کہ رسم طالبِ علمی مایۂ غرور
وتکبر وخود بینی است از خود بردارند بلکہ تغییر لباس ہم بکنند کہ مبادا طالب علمان چون
لباس شما را لباسِ طالبِ علمان بینند شما را فریب دادہ از راہِ خدا براہِ دنیا برند و
ارشاد از خلق دریغ ندارند وجہد بلیغ نمایند کہ مردم در سلکِ شما داخل شوند و بمرتبۂ فقر
رسند ومحبتِ دنیا از دل سرد شود و در سماع و وجد شریکِ شما گردند وشیطنتِ باطنی آنہا
بکلی بر حمانیت مبدل شود و اذکار و افکار شائع سازند اما باہلِ نہ بنا اہل کہ این حرام
است والسلام ؛

مکتوب بست و سویم شیخ الاسلامی نظام الدنیا والدین سلمہ اللہ تعالیٰ از فقیر حقیر کلیم

سلام محبت انجام مطالعہ نمایند انچہ نوشتہ بود ید کہ مردم در جناب حضرت شما چیزے میگویند
کہ گفتنہ شدن صواب ہمے نماید لہذا اخفاے اسم شما میکنم و گاہ اسم شما عبد اللہ و ملیک اللہ
و فلاں سیاح و فلاں میگیریم و نام حقیقی می پوشم اما بیش محبان حقیقی ظاہر میکنم انتہی
مضمون کلامکم اے برادر ما کہ باشیم و چہ باشیم و چہ لائق باشیم کہ کسے ما را بدشنامی ہم یاد کند
کہ ہر کہ ما را بد یاد میکند ما مستحق زیادہ ازآنیم کہ او لطف کردہ کم دشنام میدہد ما عفو کردیم
شما ہم عفو کنید و در آنچہ جناب شما را عیب نرسد و کسر شان شما نشود ہماں کنید ما را ہم
قبول است لیکن پوشیدن اسم شیخ اسلام و مطلقاً بمن ندارد و این معنی شاید بر شما گراں
آید اما زنہار الف زنہار کہ دغدغہ پوشیدن اسم شیخ فلاح و صلاح دارین میسر نشود
ہرچہ مصلحت و صوابدید شما خواہد بود شاید نیکو خواہد بود اما خیر خواہ ہستیم نمیخواہیم کہ اسم شما
پوشیدہ شود و بعضی ناہنجاراں میگویند ز روبروے من کہ حضرت یحیی قدس سرہ حقائق
و معارف نداشتند زاہد خشک بود کہ من ازیں آزار چہ بگویم کہ من مرید فلاں سیاح
یا فلاں مجذوب یا فلاں ارواح ہستم ایں معنی را طریقت مشائخ بر نمی آید باقی اختیار بدست
شما ست اے برادر چوں شیخی مشہور میشود براے سوختن او طائفہ توفیق آزار می یابند و ایں
عادت اللہ جاری است و در زمان مشیخت حضرت سلطان جیو دشنام و طعن سلطان جیو میکردند
مریداں بخدمت سلطان جیو نالش ایں معنی کردند کہ مردم حضرت را بر سر منبر دشنام میدہند
ما کشتہ خواہیم شد حضرت سلطان جیو مستفسر مودند کہ ما عفو کردیم شما نیز عفو کنید و ایں دو
بیت خواندند + **بیت**

ہر کہ ما را رنجہ دارد در حقش بسیار باد	ہر کہ ما را یار نبود ایزد او را یار باد
ہر کہ خارے بر نہد در راہ ما از دشمنی	ہر گلے کز باغ عمرش بشگفد بے خار باد

سوختن ساختن کار درویشان است والسلام ؛

مکتوب بست وچہارم۔ شیخ الاسلام شاہ نظام الدنیا والدین سلمہ اللہ تعالیٰ من جمیع الآفات والبلیات از درویش کلیم سلام محبت انجام مطالعہ فرمایند باید کہ در ایصال نامجات تسامح نورزند کہ المکتوب نصف الملاقات است مرقوم بود کہ مردم بجبا اندکہ بہ بادشاہ ملاقات کنید بلکہ فلاں شیخ جیو بجد اند کہ من تقریب نیک میکنم ملاقات بکنید اے برادر ملاقات بادشاہ ہیچ نیست آخر خفیف میشود درویش۔ کہ بادشاہ تا امروز ہزار درویش را دیدہ باشد اما اعتقادے واخلاصے ہیچ یکے پیدا نکرد وعقوبت صحبت بخیرنے انجا مدباقی اختیار است عجب چنین است کہ گفتم دیگر مرقوم بود کہ بعضے امرا بترس بادشاہ نمیتوانند پیش شما آیند میخواہند کہ شما پیش ایشاں رفتہ تلقین ارشادی کنند اے برادر ظاہر ایں ہیچ نمی نماید اگر مرید را ایں قدر ہم گرمی ایں کار باشد کہ مخالفت نفس کردہ یک روز بخانہ شما بیاید پس بہتر خواہد شد اما اگر دانید کہ صاحب خیر است روا باشد کہ برائے رواں شدن حاجت دیگرے دل کشیدہ بخانہ او بروید شاید روئے نیکبختی پیدا کند دیگر مرقوم بود آزار ہا ہم دارم ظاہر و باطن اللہ یشفعکم جمیعکم اما ہیچ وسواس نکنند کدام شخص کہ خالی از بلا خواہد بود۔ دیگر مرقوم بود کہ مردم بجد اند کہ تاہل بکنند اے برادر تاہل جنجا لیست بے ضرورت نباید کرد و الضرورۃ یقدر بقدرہا اگر داعی گرفتہ قضائے حاجت نمودہ آزاد کنید شاید اقرب باشد از آنکہ ہمیشہ دریں بند گرفتار گردید۔ دیگر مرقوم بود کہ سید عبدالرحیم اکل وشرب نمیکند اے برادر چہ باک اگر دل مشغول بحق است ترک دارد انشاء اللہ تعالیٰ ایں فاقہ آسیب نخواہد رساند والسلام ؛

مکتوب بست وپنجم شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والدین والدنیا ادام اللہ شوقہ وذوقہ

وافاضی علی العالمین برّه واحسانه از درویش محمول زاویهٔ ذهول کلیم الله بصره الله بعیوب
نفسه کماهی و وفق بمعالجتها مهما آنکه سلام مودت انتسام مطالعه نمایند ذکر و تاہل که شان
فقیر و سابق بالخیر است از آں مبراست نگرد و باید ایں علاقه آخر درویش را از وضع استغنا
مے اندازد و اگر خواه نخواهی ازدواج باشد آنهم بعد انقضاے طریق سیر و انزوا در شهرے
میسر خواهد آمد و براے انزوا که مسئلت ازیں فقیر نموده بودند مصلحت دیده من آنست که
الله الله دریں روزها در برهانپوره خوبهاست وطن اختیار مکنید اما بر لب آب اگر چه صحرا
باشد انشاء الله تعالی آبادی هم آنجا خواهد رفت و آنچه ایما رفته بود که بخانه بعضے دولتمندان
باید رفت تا داخل سلک شوند اے برادر نیت مقدم است بر عمل صحت و فساد عمل مبنی بر فساد
نیت هست اگر نیت شما صالح است انشاء الله تعالی اعمال باصلاح راجع اند غم مخورید. وآنچه
ایما رفته بود که ملاقات خلیفه را امروز باعث اند اے برادر مارا بتجربه معلوم شده صحبت هیچ
درویش تا آخر کار با خلیفه برابر نشده زیرا چه محال طلبهاے خلیفه بر درویشاں شاق
مے نماید و مدارت خود با عباد الله از درویشاں بر خلیفه دشوار مے نماید انجام بتقبیح صحبت
میگردد مگر با شیخ محمد وارث مرحوم که ایشاں براے کسے خلیفه را تنگ نکردند خلیفه هم قدر صحبت
محال طلبها نیافت که از دهلی بدر رفت. ملاقات خود آسانست اما براے آمدن صحبت مشکل
والله الموفق بهر طریق اگر دریں ملاقات کار عاجزی از شما بر آید سعادت خود خواهند دانست
حافظ شیراز علیه الرحمة میفرمایند **بیت**

چو قصد باده کنی جرعه فشاں بر خاک	از آں گناه که نفعے رسد بغیر چه باک

باری ایصال فیض بغیر عبادت متعدی است شاید اقرب الی القبول باشد والسلام

مکتوب بست و ششم. شیخ الاسلامی شاه نظام الدنیا والدین سلمه از فقیر کلیم الله

سلام محبت التیام مطالعہ فرمایند مکتوب محبت اسلوب مدتہا است کہ نرسید چشم نگران است
اے برادر یک کلمۃ اللہ کہ از زبان بندہ از بندگان برمے آید از ثوابِ آن از مرکز خاک تا محدب
فلک اعظم پر میشود بس طوبیٰ لمن قال و طوبیٰ لمن قال من قال و طوبیٰ لمن قال من
قال من قال ولھم اجر الی اول من قال بس والسلام

مکتوب بست و ہفتم۔ شیخ الاسلام والمسلمین نظام الدنیا والدین سلمہ اللہ تعالیٰ از دروَیش
کلیم سلام مطالعہ فرمایند امروز کہ چہارم ربیع الثانی سنہ ۱۲ جلوسی است محمد رسیگرد دبیر
حافظ اسحٰق تنہا متوجہ لشکر شارہ بدستِ او کتابت مطول مشتمل حقائق دیگر نوشتہ خواہد رسید
انشاء اللہ۔ از جملہ آن حقائق این حقیقت است کہ اگر شمارا قصدِ ازدواج باشد بخانہ ابن
عم فقیر صبیہ ہست اشارہ کنید کہ چیزے بطریقِ رسم برسانم و اگر داعیہ این کار نیست فہو المراد
کہ درویش در تاہل از عادتِ باطن تفاوت میکند دیگر معلوم شد کہ انچہ از ہجوم دولتمندان
و قضیہ خواجہ محی الدین و سرای مجلس سرود ہمہ معلوم شد اے برادر این چنیں واقعات
باختلافِ دولتمندان میشود باک نیست فاللہ خیر حافظ و ھو ارحم الراحمین و بیقین شناسید
کہ دولتمندان ہرگز در ہیچ عصرے مرید ہیچ شیخی نشدہ اند اگر شدہ دولتمند نماندہ ہمہ را
گذاشتہ لنگ بستہ اند و اما دولتمندان کہ ہنوز بر رسم خود باشند و مرید خود را گیرند مرید
نیستند اے برادر مریدی ایشان ہمین است کہ با وجود فرعونیت از جاہِ خود فرود آمدہ
بتواضع شما صحبت داشتند ایں قدر سلوک تمام است اگر برایشان بولایت رسیدند از ایشان
ذکر و فکر و اوضاع درویشان چشم داشتن نہایت غلط است ایشان کہ بیعت کردند و در قولات
ایشان چہ ماند از ایشان ہمین قدر مطلوب است کہ بمحتاجے چیزے برسانند و الا ہیچ
اذا خلوا الی شیطینھم قالوا انا معکم انما نحن مستھزءون صفتِ ایشان است

در مجلسے کہ بگویند کہ تمام مریدِ فلاں شیخ اید روئی ایشاں سیاہ میگردد و عیبِ خود میدانند
ذکر و فکر از مردمی طلب است کہ دلقِ درویشاں پوشند۔ و از کارِ دنیا معطل شدہ
بکارِ عقبیٰ بکوشند۔ و مجلسِ سرود باحتیاط گاہ گاہ بکلیہ ترک ندہند و مقرر ہمیشہ نکنند والسلام

مکتوب بست و ہشتم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والمسلمین والدنیا والدین سلمہ
اللہ تعالیٰ از درویشِ کلیم سلام مطالعہ نمایند امروز کہ بست و ہشتم ذالحجہ سنہ ہزار صد و
است الحمد للہ والمنۃ کہ بہمہ وجوہ عافیت است زمین تکیہ وسیع ترمے باید اکنوں دو صد و
چہار دہ گز دارم بلکہ دو منزلہ کردہ ام ہنوز تنگ و دقت ست کہ آں را براسلوبِ حویلی
ساختہ ایم اگر براسلوبِ تکیہ بکنیم بغایت دق مے نماید آرے ہزار گز زمین تکیہ میتواند شد
و از رسول تکیہ اگر نزدیکِ قدم مبارک با روضہ شاہ بایزید بالا بہ فیروز شاہی یعنی دور
از آبادی بگیریم ہم سرانجام میشود اما اقول کہ کسے را مطلوب ایصال فیضی باشد انیقدر
دور دست چرا رود و گاہ بخاطر میرسد کہ اکثر عمر در ہمیں تنگی گذشت اکنوں معلوم چہ قدر
باقی ماند کہ کشایش درخواست چہ تواں کرد اما چوں ایں کل نعمت متعدیست شاید
عزیزانِ دیگر نیز ازیں نعمت فیضمند شوند من میخواہم زیرا کہ شما را کارِ بزرگ ایصالِ فیض و
اعلاءِ کلمۃ اللہ فرمودہ ام و شما ہم دریں کار گرم آمدید می ترسم کہ مبادا از ہمچنیں فرمائش
کہ از آں جہت است تعطل و اہمال راہ یابد و در وضعِ بے نیازی نیازمندی پیدا گردد و
انچہ از امورِ دنیاوی بشما نوشتہ می آید و نوشتہ خواہد شد کلیہ آنست کہ اگر در خود تابِ
طاقت آں بہ بینید و دانند کہ بآسانی و بیسروبے لجاج کثیر میسرمے آید کردہ باشید و اگر
دانید کہ در آں ہتکِ حرمت طورِ درویشی و خروج از وضعِ مختار آں را بذمہ شما گذاشتیم
اگر خواہید بکنید و اگر خواہید ترک دہید کہ چنیں کردہ اند والسلام ؛

مکتوب بست و نہم ۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والدنیا والدین از درویش کلیم سلام مطالعہ نمایند خطیکہ بمعرفت میاں عزت علی چرمینہ فروش مرسول بود رسید مرقوم بود کہ آزارِ نزلہ و ذکام و سوزاک غالب مے آید حلاوت نمے یابم و ہجومِ خلائق سببِ پریشانیِ خاطر میشود اے درویش اللہ حافظکم و ناصرکم از شنیدنِ آزارِ خاطر ایں عاجز کوفتمند شد شفاءً عاجلاً ذکام و نزلہ شما را انجام ہم بود انچہ درباب سوزاک حکما میگویند بمشورت محب الفقرا محمد علی خوشنویس کہ عقیدت تمام در محاربِ شما دارند و من دریں باب مکرر بشما نوشتہ ام بتفاصیل و دریں ورقہ باجمال نیز مے نویسم کہ تا ممکن باشد گردِ زن نباید گشت بیت

دررہِ خدا کہ رہ زناں اند ۔ آں راہ زناں ہمیں زنانند

و بر تقدیرِ ضرورت **والضرورات تبیح المحظورات** باید کرد اما بقدرِ ضرورت اگر کنیزکے بجزند تا دفعِ مضرت کہ سوزاک نمودہ فارغ شوند اقرب بصواب مے نماید و اگر کدخدا ہم شوید باید کہ دخترِ محتاجے کہ دنبالہ گراں نداشتہ باشد باید خواست اینجا در قبیلۂ ما دو سہ دختر بودند میخواستم کہ یکیے نامزد شما بکنم اما بعضے موانع کہ موجب تشویش ما و شما بود اندیشیدہ ازیں داعیہ فارغ گشتیم اگر ہما نجا صورتے پیدا شود جائز است و انچہ از کثرتِ ہجومِ خلائق مے نویسید اے برادر علامے در امیدِ قبول سرگردانست شما سر از قبول میگردانید ہمچوں میت بین یدی الغسال باید بود اگر قبول دہند قبول باید کرد و اگر خمول دہند خمول باید کرد و عمدہ دریں کار فنا از بایست خوشش است ۔ بیت

دف گفت کہ ما ز پوست پوستان تو ایم ۔ ور نغمہ نوائی ہم خموشان تو ایم

ردّ و قبول عنایتِ اوست ہر چہ عنایت شود ہماں باید ساخت و شکوۂ ایں نباید کرد والسلام

مکتوب سیم ۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الدین سلمہ اللہ تعالےٰ از درویشِ کلیم اللہ سلام

مطالعہ نماید مکتوبِ شما رسید کہ مرقوم ماہِ صفر بود مرقوم بود کہ عجب صورت روے داده است کہ اصلاً و مطلقاً دل را جمعیتِ ذکر و فکر نے شود بلکہ پریشانی طورِ دیوانہ وار جمعیتِ ذکر و فکر نمیشود و سابق روز و شب سوائے ذکرِ الٰہی و ذوق و شوق و ذکرِ احوالِ بزرگاں چیزے دیگر نبود معلوم نیست کہ چہ سبب است مگر آنکہ حضرت شاید بفقیر کم توجہ باشند بہرحال امیدِ توجہ است انتہٰی کلامکم معلوم شد کہ بحکم من استوا یوماہ فھو مغبون ترقی لازم حالِ صوفی باید پس آنکہ در ترقی است سالک است و آنکہ در یک حال مانْدہ واقف و آنکہ نعوذ باللہ عود بآنچہ ازاں برآمده بود کرده راجع است آنچہ شما نوشتہ اید در نظام بقسمِ ثالث مشابہ است امانہ چنیں است بلکہ چوں صوفی را ترقی بنی نماید او را در آں کہ بود منحط می نماید و ہر مرتبہ تحتانی ذکر مرتبہ فوقانی است جائیکہ ہنوز مع اللہ باشد ذکر و فکر آمیزش ندارد و اما اگر فی الواقع حضور نیست و ذکر و فکر ہم نیست پس دریں صورت جاے ماتم داشتن است و ایں برجوع پہلو بزند در علاجِ آں باید کوشید کہ ہر شغلے مانع ذکر و فکر است چوں توجہ بخلائق و دنیاے سیہ ہمہ گذشتنی و گذاشتنی است و دل بستنی و ہمت آویختنی است پس حیف باشد کہ توجہ الی اللہ را کہ باقی است او را توجہ الی الخلائق کہ فانی ہست باید فروخت اتستبدلون الذی ھو ادنیٰ بالذی ھو خیرٌ مرگِ خود باید حاضر داشت و کار بمولا افتاده نصیب العین باید نمود بیت

مرگِ ہردم نہ واعظِ تو بس است		مجلسِ وعظ گر ترا ہوس است

فرموده اند کہ چوں صوفی در کارِ خود ترقی نہ بیند باضدادِ حال پردازد یعنی اگر مقیم ست مسافر شود و اگر سیر میخورد گرسنہ باشد و اگر خوب میپوشد درشت پوشد و اگر متوجہ خلائق شود معتکف شود بہرحال بہ تہذیبِ نفس و لبیاستِ آں کوشیدن از جملہ مغتنماتِ وقتِ

سالک ست دیگر مقدمہ کہ خدائی نوشتہ بودند یارے از یاران شما اینجا رسیدہ بود
میگفت کہ میاں محمد علی جاے منسوب شدہ اند میخواہند شاہ نظام الدین جیو درمیان قبیلہ
منسوب شوند فتواے ما درآں کار است کہ اگر احتیاج نباشد ہرگز کدخدا نباشد برائے یکدم
شہوت کہ خاک بر سر اوست اسیر زن نتواں شد بعبرہاے دراز الضرورۃ تقدر و بقدر ہا
داماے درم خریدہ پیدا باید کرد یا خاتونے کہ مہر آں زیادہ از دہ درم شرعی کہ مقدار
سہ روپیہ باشد تخمیناً نباشد دربارے دعوی زناں نباید افتاد کہ ایں قوم رہزنان دین اند
عیاذاً باللہ و ایاہُ عن ھذا المھالک والسلام ؛

مکتوب سی و یکم۔ شیخ الاسلامی شاہِ نظام الحق والدین والدنیا از درویش کلیم سلام
بہجت انجام مطالعہ فرمایند کہ مکاتباتِ شما متواتر رسیدند و بعضے یاراں را احوال گرم
دیدہ شد الحمد للہ علی ذلک در اواخر ماہِ صفر قدوۃ الاصفیاء والاصحاب وزبدۃ الاحباب
خواجہ نور الدین محمد خلی کہ نوشتہ بودند عجب صاحبِ توفیق ہست اللہ تعالیٰ طفیل شما در عمر و
حیات و منصب و محبت الٰہی ایں مرد بیفزاید کہ از جان و دل در شما فانی است و ہرگاہ کہ بمن
نوشتہ ہمیں نوشتہ کہ حضرت لطف فرمایند کہ مرا محبت حضرتِ پیر دستگیر شاہ نظام الحق
والدین زیادہ از زیادہ دست دہد خود را فدائے خاکپاے حضرتِ شاہ صاحب نمایم و
گاہے از مطالبِ دنیوی وا نمود نکردہ اند عجب استغنا طلب دارند ہمچنیں مرد اگر مجرد
شدہ در کارِ درویشی در آید عالمے از درویش شود خدا تعالیٰ محبتِ شما در دلِ آں مرد
روز بروز زیادہ کند آمین یا رب العالمین ؛

مکتوب سی و دوم۔ شیخ الاسلامی والمسلمین نظام الدنیا والحق والشرع والدین از
درویش کلیم سلام مطالعہ نمایند مکتوبِ شما از لشکر رسید کہ درآں مذکورِ مجلس بجا نہ

نصیب خاں قراول و بنوبت خانہ محب الفقرا محمد علی خوشنویس بود من بعد ہیچ کتابت
نرسید اے برادر وقت را غنیمت داں آنقدر کہ بتوانی مشغولی بحضرت تعالی بنمائے
عمر است برود و قبولِ خلق متوجہ نباید بود در ایصالِ فیض ہمت باید بست و انچہ در آں
آفتِ قبض باشد ازاں احتراز متحتم ۔ باید دانست وانچہ مدد ایں کار باشد باید بر ذات
درویشے کہ مقبول جمیع خلق اللہ باشد ہیچ کس را از درویشاں دست نداد مقبولِ خدا
باید بود و از قبولِ خلق چہ سود والسلام

مکتوب سی و سوم ۔ اخوی اعزی شیخ الاسلامی شاہ نظام الدنیا والدین از درویش
کلیم اللہ مطالعہ نمایند مدتِ مدید و عہدِ بعید بر آمدہ کہ نمیقۂ شما نرسیدہ اگرچہ بعضے از
مخلصان خبرِ خیر و عافیت رسانیدہ اند چوں محل و منزل ما متعلق است و شما اکثر حال
در سیر و بتفرید عذرِ نوشتن کتابت از طرفِ ما اگر باشد مقبول است و مسموع و از
طرفِ شما نا مقبول و نا مسموع چنانچہ شما را از مکاتیبِ ایں درویش التذاذ است
ہمچناں فقیر را از مکاتیب شما ابتہاج و اہتزاز ہر جا باشند بعافیت باشند و بخدا
بشغول و بخلقِ خدا بسوے حق راہ رو و نوشتہ می آید کہ امروز روز تحریر ۱۱ ذالحجہ است
قرضدار یک درم نیستم بحکم اما بنعمت ربک فحدث ایں سخن گفتہ می آید و للہ ذالک
اگر چیزے از غیب مفتوح میشود آں حرام و بیم نیست چنانچہ کریم نیست اما اگر درمیان ما ہمہ
پیغام با خانِ مذکور واقع میشود باعث رعایتِ بعضے از مخلصان است چوں میاں نور محمد
و میاں محمد یار و میاں محمد حسن از مخلصانِ شما آنجا رسیدہ اند و بفقیر ہم آشنا اند بشما نوشتہ
می آید کہ توجہ باطنی در حق ایں ہر سہ عزیز باقصی الغایت مبذول دارید و توجہ ظاہری
خود تابع توجہ باطن است آنکہ توجہ باطنی دریغ ندارد توجہ ظاہر چوں دریغ خواہد داشت

بهر حال شرم و شکرے مفتوح برعایتِ ایشاں داشت شاہ ضیاء الدین ہمراہ
لشکرِ اعظم شاہ بہ شہرِ کانور رفتہ اند و شاہ اسد اللہ لشکر را نخواہد گذاشت یحق
الحق وھو یھدی السبیل واللہ متم نورہ ولو کرہ المشرکون بہر طریق
بودنِ شما در لشکر موجب رحمت علیٰ عباد اللہ ست دیگر میاں عبد الرشید معلوم
نیست کہ کجا تا بکجا ترقی کردہ اند اگر سلوک تمام کند و طلب رخصت ارشاد نماید
و شما در ایشاں قابلیتِ ایں یعنی احساس نمودہ رخصتِ ارشاد بنویسند دیگر
بندہ زادہ حامد سعید سلام میرساند

مکتوب سی و چہارم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین سلمہ اللہ
تعالیٰ از درویش درویشاں خاک راہِ ایشاں کلیم اللہ سلام محبت انجام مطالع
فرمایند مکتوبے کہ ملفوف در کتابت بود رسید حقائق معلوم گشت درا ینجا عزیزے
ہستند کہ فضیلت چند چیز دارند اسمِ ایشاں عبد الولی از مردم سنگ ناند و بہ
نار نول از قبیلۂ قضات چوں دولتِ فقر داشتند بعنایت درویشاں اتّصال
یافتند قبل ازیں میاں محمد شفیع کہ مدرس علی الاطلاق اند از فرزندان شاہ عیسیٰ سندھی
اولاً فاتحہ فراغ از فقیر گرفتہ بودند اکنوں بعد از بر آوردن چلہ فاتحہ ایں کار
ہم گرفتند الحمد للہ علیٰ ذالک لے برادر از خود کارے نمیتوانم کرد یاری می شاید
دیگرے بایں طور مشرف گردد ایں بے ادبیہا نمودہ میشود و الا چہ لائق شما نیز
در اعلاء کلمۃ اللہ حق سعی بجا مے آرید و خواہند بجا آورد شاہ ضیاء الدین محمد بند
میگردند اگر جائے را گرم سازند و یا را شکستہ جائے بنشینند خوب باشد اما چہ علاج
کہ تقدیر چنیں رفتہ ما و شما را کار فراہم آوردن ٹنگہ و نقد و جنس نیست فراہم آوردن

دلہا مطلوب است تا دلہائے عاشقان صادقان اطراف و اکناف عالم جمع آریم
وانچہ در نظرہا جلوہ دارد تبذیر در کام جان ایشان بریزیم شاید کسے کہ افتد ہزار
در ہزار فراہم مے آریم شاید از ہزار یکے برعنائی و زیبائی عالمگیر شود مصرعہ بہر یک
گل منت صد خار می باید کشید +

مکتوب سی و نہم۔ الحمد للہ والمنۃ کہ مکاتیب شما پیوستہ از شہر کانپور رسیدند اما
مدتے است کہ در پردہ توقف اند تقسیم اوقات و توزیع مجالس کہ مرقوم بود ہمہ
بر نہج صواب دارند این قدر یقین دانید کہ نیت نیک لازم است در ہمہ حرکات
باید داشت و انچہ قیمت دارد از اعمال آن عمل است کہ دائم است اگر قائل باشند و
گاہ عملے کردن و گاہ ترک آن کردن از نہج صواب بعید است تلون از آثار بدایت
است دیگر تمکین از آثار نہایت و بیرنگی تمام مقصود این سفر تا ممکن باشد بیرنگ باید بود
تزئین مجلس و ترتیب حلقہا از عالم ارشاد است و بیجود بودن در ہمہ اوقات از عالم
دیگر رزقنا اللہ و ایاکم ہذا المقام علی الدوام مرقوم بود کہ میان عبد الرشید مشغول اند
الحمد للہ علی ذلک اگر مشغولی ایشان محسوس باشد اذن بخواہند داد و اگر طمع اختلاط
بدنیا از ایشان محسوس باشد اذن نخواہند داد و اگر انقطاع از دنیا دریابید اذن
خواہید داد ہیچ آفت بالاتر از اختلاط بدنیا نیست ما و شما ہم اختلاط بدنیا و ابنائے
دنیا میکنیم الا الحمد للہ ہمچوں موزون در آب شد باشیم مرقوم بود کہ غازی الدین خاں
طلب ملاقات کرد نزد ہم خوب کردید کہ نرفتید اگر او را شما در خدمت فقرا بودے خود می آمد
و خود آرائی نمی کرد بیت

از سادگی و سلیمی و مسکینی — و ز سرکشی و تکبر و خود بینی

برآتش اگر نشاندت بنشینی   بر دیده اگر نشاندت بنشینی

اما نوشته بود که او خطے باین طرف درباب اذن ملاقات باصلے خواہند نوشت
بلکہ نوشتہ است خواہد رسید تا حال ۲۰۔ ذوالحجہ است اثرے ازآں پیدا نیست بر تقدیر
کہ بنویسد اذن علی العموم نخواہم داد آرے برطور فنا در خدمت فقرا اذن است
کہ فقرا نیز متوجہ ایں قوم باشند والا فلا۔ دیگر رقم حویلی از جانب محل اندروں
قریب ہفصد و ہزار خرچ شد الحمد للہ اکنوں یک درم ذمہ نماندہ ذالک فضل
اللہ یؤتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم اگر ملا ابو الفیض دریں باب تصدیع
میکشید تصدیع اورا روا ندارند واگر بلا کلفت ہست واللہ غنی عن
العالمین ولکن یقبل التوبۃ عن عبادہ شما در بیعت کردن با عورات چرا اہمال
مے ورزید اگر جوان اند واگر پیر اگر حسین اند واگر قبیح ہمہ را بجاے محرمات پنداشتہ
کلمہ حق بگوش ایشاں باید رسانید دیگر شنیدہ شد کہ شما چوں سفارش پیش
دولتمنداں میکنید اگر او کارِ شما کرد خوش شدید واگر کارِ شما نکرد آزردہ قطعِ رشتہ
اخلاص میکنید اگر ایں معنی حق است خود چیزے نیست طریقِ سفارش ایں نیست
کارِ شما ہمیں سفارش است اگر او کارِ شما میکند کارِ خود میکند واگر نمیکند کارِ خود
نمیکند شما چرا آزردہ میشوید اگر سفارش صد بار میکنید و او صد بار نمیکند باز
سفارش باید کرد و آزردہ نباید شد ایں طریقِ مستقیم است کہ بزرگانِ بے نفس
بریں طریق بودہ اند و در انچہ معمولِ شماست بوے از نفس باقی است والسلام +

مکتوب سی وششم۔ شاہ نظام الدنیا والدین از درویشِ کلیم سلام مطالعہ
نمایند از اورنگ آباد شاہ نور الدین شما عریضہ نوشتہ اند کہ مشتمل بر طلب فنا

فی الشیخ دارد یا نسبت بہ پیرِ دستگیر دریں معنی دلیلِ واضح است و محبت ساطع است
بر بلندیِ استعدادِ ایشاں کہ ہر کہ دریافت از حسنِ اعتقاد یافت پیرِ من خس است
اعتقادِ من بس است ہمیں معنی دارد و ارادت بیار و سعادت بگیر ہمیں معنی
دارد سلف کہ بسیار کراماتِ پیراں میگفتند از صفائی اعتقاد بود و اگر در بزرگی
پیر متردد باشد کہ شاید ولی باشد یا نباشد و ایں را ہرگز مرتبۂ ولایت ندانند۔
بنا بر آں نوشتہ می آید کہ شما توجہ و حسنِ تربیت از خواجۂ نور الدین مذکور دریغ
ندارند و بمراقبۂ تصورِ صورتِ خود تاکیدِ ابلغ نمایند کہ انشاء اللہ تعالی مقصود
حاصل خواہد شد الدنیا مزرعۃ الآخرۃ ہمین است معلوم شما باشد کہ در زمانِ
نبوت علیہ السلام نفاق بشیۂ نماز و روزہ میکردند و در احکام مسلمانانِ حقیقی و
در ایشاں تفرقہ یافت نمے شد حقتعالی زکوۃ را فرض کرد کہ دادن مال بسیار
مشکل است چوں زکوٰۃ واجب شد مسلماناں قبول کردند و منافقاں ایں حکم را
قبول نمودند و ممتار گشتند از مسلماناں ہمچنیں مرونہ در راہِ خدا از دست زر را
دل جدا کردن دلیل قوی است بر رسوخِ اعتقاد البتہ متوجہِ ایشاں خواہند بود
ایشاں سفارش از فقیرِ شما خواستہ بودند بنا بر آں مزید تاکید نوشتہ آمد والسلام
مکتوب سی و ہفتم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین از فقیر
فقیراں کلیم اللہ ستر اللہ عیوبہ و غفر ذنوبہ سلام خوانند و واضح باد کہ یاراں
چوں قراول خاں و میر محمد سعید ہمہ بخیر ہستند و آنچہ نوشتہ بودند کہ مردِ عامی
ناخوانندہ طلب اجازت نامہ میکند دریں باب چہ مصلحت است حق ایں است
کہ اجازت باہلِ علم باید داد اما برائے رعایتِ دل ایں مردم ہم گونہ اجازتِ

خاص مقید باید داد بسا ناخوانده که این از ایشان خوب سرانجام شده و آنچه نوشته بودید که فلان شخص کسب فقیری بیش شما کرد و رخصت ارشاد از شیخ عبد الحمید گرفت این معنی خوب نیست چرا خود نداد ید اگر خلافت کبری و رخصت عظمی نمیدادید بارے خلافت صغری میدادند شاید در سلک و چراغے روشن گردد که با همه را روشنی او کفایت کند والسلام ؛

مکتوب سی و هشتم شیخ الاسلامی شاه نظام الملة والدنیا والدین سلمه الله از درویش درویشان و خاک راه ایشان کلیم سلام مطالعه فرمایند مکتوبے که بدست شوقاً فقیر مرسول بود رسید مسطور که عبد الکریم نامی در موضع فلاں خانقاه عظیم ترتیب داده و از جهت علم غیر از قرآن مجید شاید سوادے نداشته باشد مردم آنجا قاطبة بجمعیت آں همت کمر بسته در معرض قبول استاده اند دریں باب چه حکم است رخصت ارشاد باید نوشت یا نه بدانکه اقسام فقر مختلف اند چنانچه در دیباچه و مقدمه نفحات الانس و حضرت القدس بنظر آمده باشد که بعضے ازیں طائفه خدام طائفه ایست که خدمت مخلوقات را اختیار نموده بپوسته حظ نفس دیگر بر حظ نفس خود ایثار کرده اند پس دریں مرتبه ایصال سالکان از وادی غفلت و غلبت بسواد عظیم انتباه و حضور در کار نیست بلکه همت ایں قدر داشته باشند که از سر حظ خود برخاسته در خدمت دیگرے ایستند و خدمت مالی و جانی صرف او نمایند پس آنچه دریں باب ظاهر میرسد که مردم ناخوانده اگر صوفی مرشد مکمل نبتوانند شد بارے از خدام باشند اینهمه رتبه دارد پس اجازت بجنایت خدامست باید نوشت والسلام ؛

مکتوب سی و نہم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین از درویش کلیم سلام
مطالعہ فرمایند مرقوم بود کہ میاں بہاؤالدین بہمہ وجوہ لائق خلافت است برادر
من از حکم شما چارہ نیست و مجرد خلافت بچہ کارے آید تا کمر ہمت با علاء کلمۃ اللہ
نہ بستہ شود و کمر ہمت بے اختیار درویشی مستحسن نیست و مرضی والدہ ایشاں ہمیں است
کہ چیزے از دنیاوی پیدا کردہ صرف وابستہ ہائے خود کنند کہ خبر گرفتن مراہل فروض را
بہ از درویشی است دیگر مرقوم بود کہ بعضے مردم را خلافت ماقبل دادہ بودم اکنوں
معلوم شد کہ لیاقت آں ندارند منع بکنم یا بگذارم بہتر آنست کہ منع نباید کرد کہ درمنع
فتنہ انگیختہ میشود باقی ماند علاج آں کنند کہ خلافت دو قسم کنند خلافت مطلق
و خلافت کبریٰ آنانکہ در لیاقت و استحقاق خلافت است لفظ خلافت کبریٰ
یا عظمیٰ زیادہ کنید و مردم سابق را خلیفہ عام بگذارید کہ قید کبریٰ و عظمیٰ
آں داشتہ باشید اما تفاوت پیدا خواہد شد والسلام

مکتوب چہلم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والحقیقت والدنیا والدین سلمہ اللہ تعالیٰ
سلام منسوب ایں درویش خوانند مدت مدید و عہد بعید برآمد کہ مکاتیب شما
نمیرسد ازیں طرف ہر کتابت کہ نوشتہ می آید جواب نمی فرستند ظاہر مکاتیب ما
بشما نمیرسد المکتوب نصف الملاقات واقع است و اینجا خود در حکم تمام ملاقات است
باید کہ در رفع جلباب مفارقت مقصر نباشد والسلام

مکتوب چہل و یکم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والدین سلمہ اللہ تعالے
سلام مطالعہ فرمایند مکتوب مخبر از وصول مکاتیب رسید الحمد للہ علیٰ ذلک اما
چوں جواب شما را کہ بطرف ابوطالب خاں بود نخواندم ازینجا معلوم کردم کہ شاید

ایں مرد بشما نوشتہ کہ مرا اجازت سہ سلسلہ شدہ بر تقدیرے کہ ایں مرد کذب صریح نوشتہ
باشد شما اعتبار و اعتماد نخواہید کرد کہ من اجازت بے علم را نمیدہم الا ما قد سلف آرے
بعضے اشغال قادریہ نقشبندیہ تقریباً گفتہ شدہ و اگر ہمیں قدر را اجازت میگویند
فلا مساحۃ لاصطلاح و مردم ایں طرف را از آمدن خود امیدوار ساختہ باید کہ البتہ بلکہ
الف البتہ خود را برسانند والسلام +

مکتوب چہل و دوم - انا للہ وانا الیہ راجعون کل نفس ذائقۃ الموت
واستعینوا بالصبر والصلوٰۃ مخفی نماند کہ بتاریخ بست و چہارم شہر ربیع الثانی
فرزند عزیز خواجہ محمد از دار الفنا بدار البقا رحلت نمود داغ جدائی بر سینۂ دوستاں
گذاشت انا للہ وانا الیہ راجعون ما ہمہ صبر نمودیم و شکیبائی ورزیدیم شما ہم
مصابرت نمائید و درازی عمر و کمالیت فرزند عزیز حامد سعید از حضرت واہب العطایا
خواہید و ایں مقدمہ را بکرمیاں اسد اللہ وضیاء اللہ ہم بنویسید کہ مبادا ایشاں
سلام بآں متوفی بنویسند و معصیت گرفتگی سامعین گردند حضرت حق قادر مطلق
بنعم البدل ما را مشرف سازد و متوفا را ذخیرۂ آخرت و فرط ما گرداند دیگر معلوم باشد
کہ طریقۂ پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام مواسات با ہمہ بود تا ایں کس بایں مرتبہ نرسیدہ
ناقص است باید کہ با ہر آشنا و بیگانہ باید نشست و در مشغولی و در حضوری فتور
واقع نشود دگر نجتین از آمدن دولتمنداں چیزے نیست با ایشاں صحبت باید داشت
و کششِ ایں طرف باید کرد اگر میسر آید فہو المراد والا نیتِ خیر مثمر ثواب است لیکن تلقین ذکر کسے
ہمہ نیک و بد کہ اعتقاد داشتہ باشد باید اسم اللہ بخاصیتِ خود از باب مہتیات
تارک خواہد ساخت دیگر عورات را تلقین باید کرد و از مکرِ آنہا دراماں باید بود مبادا

برابنا دیگر این فقیر در دعوتِ درویشاں منیر و دشما ہم نرویدکہ دعوتِ ایشاں
برطریقِ مشیت نیست کہ از ترکِ آں ترک سنّت لازم آید دیگر اجازتِ ارشاد را
اندکے علم باید بے علم را ندہند اقلاً عبارتِ عربی تواند خواند تا حال نافع داشتہ باشند
بہ دیارام یعنی شیخ فیض اللہ اگر کتابت مے نویسد جواب ملیونسیم و السلام ؎

مکتوب چہل و سوم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین از درویش
علیھم سلام مطالعہ نمایند امروز کہ ۳ شوال است مرقوم میگردد کہ حقیقتِ مجلس
گذشتہ ملا ابوالفیض آنست کہ این مردِ فقیر با یاراں بابرام دعوت کرد قبول کردیم
بشرطِ خلوت این مرد چوں با نظام الدین امجد آشنائی از دیر داشت بسبب بعضے
مردم دیگر نظام الدین امجد با یک مرزا و دیگر با جنسے او باش داخلِ مجلس بے
اذن شد فقیر از مجلس برخاستہ در حجرہ رفتم و ملّا را گفتم کہ اینہا را شما طلبیدہ اید ملّا
قسم خورد کہ ما نطلبیدہ ایم بلکہ از جائے سراغ یافتہ آمدہ گفتم بہر تقریر یا ایشاں را
رخصت کنید یا ما را گفت حالا چہ طور رخصت کنم علی الفور توانم کرد دریں باب متامل
شدہ ماندم این معنی بمذاق موافق نیفتادہ گفتم برائے نماز مسجد خواہم رفت ہنوز
وقت ظہر نرسیدہ بود کہ تبقریب مسجد بے ہمراہی عزیزی تن تنہا از خانہ او بدر آمدم
القصہ ہمہ مجلس پریشان شد و نظام الدین امجد و او باش ہمہ پراگندہ شدند من
بخانہ خود آمدم از عقب از خانہ عابد خاں تا خانہ فقیر ملا ابوالفیض گریہ کناں پا برہنہ
و بحالِ مرگ رسیدہ آمد و گریہائے سرشار کرد و تمام مجلس تشفیع او گشتند و فقیر قسم
خوردہ کہ بخانہ او نرود و آنقدر زاری و بیقراری کرد کہ دلِ یاراں و عزیزاں
بر و سوخت آخر ہمہ یاراں از طرفِ او برپائے فقیر افتادہ والتماس باز بمجلس رفتن

خواستن گفتم قسم خورده ام ملا گفت که من دو کنیزک خریده ام آن را در کفاره
آزاد میکنم یا آنکه آنرا موطوءه او بوده چون اینهمه خاکساری کرد از طرفِ خود طعام
ده مسکین داده عمل بر قولِ سعدی قدس سره که کفارت یمین سهل و آزردن
دلِ دوستان جهل سوار شده بخانهٔ او رفتم چون او درین روز خیلے لت خورده
و رسولے او بجاے رسیده در آخرِ مجلس براے استمالتِ خاطر او پیراهن تبرکاً
باو عطا کردیم این پیراهن تبرک ست پیراهنِ خلافت بے ارشادنامه که او را
در اضلاع قوم مثال گویند نمی باشد اکنون که فدویتِ کمال بهم رسانیده و آنکه
در حفظِ جان کوشش نموده میخواهم که شما او را دستارِ خلافت با ارشادنامه در سلک
چشتیه بفرستید، با خرقهٔ تبرک به بسیاری از مردم معتقد میدهیم اما خرقهٔ خلافت
مخصوص بچندے مخصوص است چنانچه در خانهٔ معتقدان فرزندے متولد مے شود
خرقهٔ تبرک میبرند و همچنین اگر کسے که دل را باو لطف و رحمت پیدا میشود خرقهٔ
تبرک داده مے آید از آنجمله ست که در ماهِ شوال حال بتاریخ ۵ شخصے متوجه لشکر
بود شیخ محمود نام بدست او براے خلاصهٔ اخوان الصفا و خلان الوفا خواجه نورالدین
یک نیمه آستین که مکرر پوشیده بودم فرستادم و براے شما خرقهٔ خلافتهاے دیگر
شجرات متعاقبت میفرستیم بسبب طلب شما که شجرهٔ سابق اندکے محسوس از آب شده بود
خرقهٔ تبرک توان داد و خرقهٔ خلافتِ مخصوص است درو احتیاط است بهر کس
نباید داد در حقِ بهاؤالدین لطف خواهید کرد او را منع کنید که نا اهلی با اهل خود نکند
که موجب رضاء ما نیست و آن نا اهلی بر و شما یدکه واضح تر باشد اگرچه از ما مخفی است
این سخن نگفته به بوالد ایشان نوشته شده والسلام ۰

مکتوب چہل و چہارم - زبدۃ العاشقین و عمدۃ الواصلین نظام الاسلام والمسلمین
ادام اللہ برکاتہ و ضاعف اللہ درجاتہ و کثر اللہ تحمیدہ و اقر تفریدہ از عاجز درویشان
گردِ راہِ ایشان کلیم شاہجہان آبادی سلام مطالعہ نمایند و پیوستہ متوجہِ حالِ خود
تصور فرمایند اخوی محمد ضیاء الدین در ہر رقیمہ سلامتیِ احوالِ شما و رونق و گرمیِ
یاران شما ہم در مکاتیب مے نویسد و موجبِ شکر میگردد امید کہ بر خلافِ سابق
لاحق دارند - میاں اسد اللہ بقصدِ حرمین شریفین عازم برہانپور شدہ بودند
اکنون شنیدہ شد کہ ایشان بسبب تراخیِ فرصت حج قصدِ لشکر دارند بلکہ
در لشکر داخل شدہ معاملہ را بجائے رسانیدہ اند کہ بادشاہِ وقت فتح محمد جیلہ را بخدمتِ
ایشان فرستادہ طلبِ ملاقات نمود اگرنہ از طرفِ ایشان ابا بر مامولِ بادشاہ میبود
جائے مواخذہ بودے برادر راصلِ درویشی فانی بودن است از خود و باقی بودن
بحق آنانکہ در شہرتِ خود کوشیدند نام آنہا بر صفحہ اعتبار باقی نماندہ این شترِ
عظیم است کہ کسے این سخن را بکار می برد بارے رحمتِ خدا بر ہمت شاہ اسد اللہ
کہ در مقابلِ طلب بادشاہ فی الجملہ بے نیازی کرد اما اگر الحال از لشکر بدر زنند
بہتر است کہ ما ابرئ نفسی ان النفس لامارۃ بالسوء عند خواہ است دیگر
ذکر نسخہ کشکول بدستِ میاں غلام یحیی بشما فرستادہ شد و معلوم شد کہ القصد
بمار رسانیدند منع از ذکر نباید کرد و تدہین موی سر و چرب خوردن نافع بخانۂ خود
انشاء اللہ تعالیٰ دو عرس مقرر دارند عرس حضرت سرور کائنات و جمالِ
حضرت شیخ یحیی مدنی - اما عرسہا کہ کنند یعنی مر ہر صنف را طعام باید کرد شود و
لا اصحاب صادق آرند مرید کنید اما در خلوت تنہا صحبت ندارید کہ جائے بدنامی است بر و سوختہ

وجائے قرب شیطان و اگر بالجزم امن باشد تو دانی و کار تو دیگر بہر کس خلافت نہ ہید کہ بے اعتبار میگردد و اقلاً شرط علم داشتہ باشد کہ بے علم رونقِ ارشاد نیست و اگر در حال غلبہ داشتہ باشند ہمہ برائے خلافت جواز دارد اما دریں باب علم بہ از حالست برائے میاں عنایت اللہ کہ در حویلی خواجہ محمد سعید ماندند در چاندنی چوک عقب حمام بیگم مثال نوشتہ شد و اللہ الموفق دیگر ملاقاتِ سلاطین کہ بر درِ درویش آیند روا باشد اما بر درِ آنہا نباید رفت مگر آنکہ مرید شوند آں زماں ہم گاہ گاہے احوالِ اسد اللہ و میاں ضیاء الدین انچہ شما شنیدہ باشید تفصیل بنویسید کہ نوشتن شما سند است و موجبِ اطمینانِ خاطر و باید کہ برادراں در یکدیگر فانی باشند و مناکرہ و مناظرہ درمیاں نباشد و محبت و مودت باشد کہ یکے تعریفِ دیگرے کند نہ آں کار سہ دو روزہ عرس اگر خواہید مجلس راگ عام کنید اما بہتر آنست کہ شب مجلس راگ باشد و روز طعام و ختم مصحف و ذکر تسبیح و تہلیل والسلام علی من اتبع الہدیٰ ۔

مکتوب چہل و پنجم ۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین از درویش کلیم سلام محبت انتسام مطالعہ نمایند خطے کہ بعد از سیر بیجاپور ۲ ۔ شوال مرقوم بود رسید بعضی حقائق مکتوب بوضوح انجامید بعضی حقائق معلق ماند انچہ از کیفیت حالات معمور خاں مرقوم بود بوضوح پیوست ایں مرد موضوح برائے ہمیں کار ہا ہستند از ایشاں طور عدالت و صلاح از جملہ محالات از ایشاں ہمیں قدر کہ دستِ بیعت بدرویشے دہند نہایت صلاح آنست کہ دریں بغایت قہرِ نفس کردہ باشد کہ بالفرض بکسے بیعت کردہ باشد تدبیر ہمچہ مردم عدمِ صحبت بالمشافہہ بلکہ صحبت بمکاتیب و رسل

دمیر جعفر خویش او را چرا بسیار بخود جذب کردید که در یں آزردگی خان و دختر خان باشد نعم الخیر فیما وقع و یقین دانید که دولتمندان ذکر و اشغال را عبث کاری و هرزہ کاری میشمارند دولتمنداں را تعویذے برائے منصب جاہ یا اسمے برائے زیادتی دولت و مکنت از جفر و جامع امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ باید گفت کہ ایشاں بغایت رضامند از یں ہستند۔

مکتوب چہل و ششم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والدین والدنیا از فقیر کلیم اللہ سلام خوانند عجب حال است کہ از بعضے مکاتیب شما بوئے آنکہ شاید عزیزے پیر نگاشتہ باشند می آید و حالانکہ من مکرر سکرر نوشتہ ام و اکنوں باز مینویسم باللہ واللہ کہ در حق شما کسے چیزے اکنوں نے نویسد و بر تقدیرے اگر نویسد باللہ واللہ کہ اثر ندارد و نخواہد داشت آرے قبل ازیں برادر خورد و بار دویم کلمہ چند کہ از راہ حسد و ضیق النفس میباشد نوشتہ بودند و من آں را بعینہ بشما نوشتہ بودم و چوں شیخ سوندہا از پیش شما آمد کتابت طویل الذیل از من دریں باب نویسانیدہ و بشما فرستادہ حالا شما ہرگز در خاطر ایں قسم دغدغہ ہا را راہ ندہید بعضے یاران خلیفہ وقت را دریافتہ اند و ماجرای بینہا و شما نزدیک ہستند شنیدہ باشند للخاتمۃ والسلام۔

مکتوب چہل و ہفتم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والشرع والدنیا والدین سلمہ اللہ از درویش کلیم اللہ سلام مطالعہ نمایند مفاوضہ شما کہ در و برخے از ذکر مراودت متعلقان سلطان وقت و طلب ملاقات سلطان بود رسید خوب کردید کہ قبول ایں معنی نکردید کہ ہمیں طلب سلاطین دلیل رعونیت و جباری است

اگر در طبیعتِ ایشاں شکستگی و فدویت فقرا باشد ابرام بسلطانیت نکنند بلکه خود
از سر قدم ساخته بخدمت شتابند تا ممدوح جنابِ صمدیت که نعم الامیر علی باب الفقیر
باشند و مصلحت آں می نماید که چند گاه از لشکرِ بادشاهی بطورِ سیر متوجه سمتِ
دیگر شوید که ایں مطالبه سرد شود ایں سلطان اگرچه بحسب ظاهر تعلم شرائع بسیار
میکند اما چوں کارِ طریقت موقوف بر مربی است که قاهر حالتِ مریدِ باشد و
آں مقصود هزاراں طوفاں گیرد عُجب و خود بینی خصوص بعلاقه سلطنت پیدا
می آید منصب فقیری و سلطنت منحصر در ذاتِ خود میدانند و بفقرا استحقار پیش
می آید بهتر آنست که برائے سیر بسمت شهرے بشتابید و نزاع بایں مردم موجب
تشتتِ خواطر فقرا میباشد تغافل بهتر است و دیگر آنچه در بابِ طلبِ شجرات
سلاسل و خرقات و تبرکات و احکامِ دیگر نوشته بودند جوابِ آنها علی التفصیل بدست
اعتمادی خواهم فرستاد جمله آنکه مردمی که محض سوادِ قرآن دارند و بعلوم نحو هیچ
بهره ندارند باید دید که صورتِ درویشی دریں مردم چه قدر جلوه نموده است اگر
بریاضاتِ شاقه بقهرِ نفس اشتغال دارند که میتوانند طالبی فریفته ریاضت و غلبه
حال و وجهِ سخاوتِ ایشاں باشد چه مضائقه میتواں اذن داد بے نوشتنِ مثال
و اگر طریقه ریاضت ندارند و چنداں سخاوت ندارد هم باو اذن نباید داد که او
بطال است و دیگرے هم در صحبتِ او خراب میشود و خواهد شد اما آنکه عالم باشد مجرد
فقیر شدنِ او میتواں اذن داد بلکه مثال هم نوشته باید داد که چوں عالم است
در صحبتِ او ضلالت رواج نخواهد گرفت و در درویش سخاوت عجیب جوهر است همه زیور
حال اوست بارے اگر خوانده نیست ضیافتِ روح نمیتواند کرد ضیافت جسمِ خود خواهد کرد

واگر منصب مشیخت نخواہد رسید بمنصب خادمیت خود سرفراز خواہد شد انہم بخلافت
نفع خواہد رسانید چوں بر قاصداں جرم نمی باشد کہ ملاطفہ خواہند رسانید
شجرات سلاسل نوشتہ نشد ان شاء اللہ تعالی بوقت نوشتہ خواہد شد۔ باید دانست کہ
سلک قادریہ کہ از جانب حضرت شیخ یحیی المدنی قدس سرہ دارم ایں سلک مشتمل است
بر سلسلۂ قادریہ سہروردیہ و ہمدانیہ و کبرویہ و نوربخشیہ و سلک نقشبندیہ جدا خواہم
نوشت اولاً و آخراً ابو الفیض لائق خلافت است برائے او تبرکی بفرستید کہ از طرف
شما با و خلافت چشتیہ و قادریہ دادہ آید والسلام +

مکتوب چہل و ہشتم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الدین والدنیا سلمہ اللہ تعالے
از درویش کلیم سلام محبت انجام مودت انتسام مطالعہ فرمایند امروز کہ ۸ محرم الحرام
سنہ ۱۱۴۲ ہجری مرقوم میگردد کہ میاں شیخ نور محمد خادم شما از اولاد حضرت مخدوم
بہاؤ الدین ذکریا کتابت شما آوردہ اند و حقائق فحوی منیفہ حقائق باشرہ از کتابات
ہمہ معلوم شد۔ چوں ایں مرد بہا بجد شکاری شما سربلند بود احوال بسیار نقل کرد
موجب شکر الہی گردید الحمد للہ کہ حال درویشانہ شما در اکثر امور اسلف میاناں الحمد للہ
والمنۃ کہ در اعلاء کلمۃ اللہ سعی موفور مبذول ہست مرقوم بود کہ در حین وضع اعلاء
بیشتر است بہ نسبت آں وضع اے برادر بہر حال مقصود ایصال فیض فقر محمدی ست
بعالمیان بہر وضع کہ بیشتر ایں کار سر انجام یابد باید کرد دیگر خوب کردید کہ چندگاہ
در خجستہ بنیاد توقف کردید خصوصاً رعایت خاطر عاطر خواجہ نور الدین از جملہ وصایا ست
کہ در قبا پوشان ایں قسم فنا فی الشیخ شاید کم ہم رسد سلام فقیر ہم خواہند رسانید
اللہ تعالی ایشاں را بفناء اتم رسانیدہ باقی بخود دارد دیگر نجابت عاشق صادق

فانی از خود بحق محقق شاہ محمد جعفر و شاہ یار بیگ سلام رسانند مشیخت پناہ سوندھا
آنقدر طلب ایشان توجہاتِ شماست کہ در شرح نیاید اگر لطفِ شما مددگارِ ایشان است
بسے کارہائے مشکل آسان خواہد شد چہ جائے سفارش است مصرعہ کہ خواجہ خود
روشِ بندہ پروری داند والسلام ❊

مکتوب چہل و نہم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والمسلمین و الدین از درویش
کلیم سلام مطالعہ نمایند ا روز کہ ۲۶ شہر شوال است مرقوم میگردد کہ نوامیق
مکررہ قبل ازیں نوشتن در جوابِ مکاتیبے کہ در آں مذکور اشتیاقِ خلیفہ وقت
بود رسید - مکرر آنچہ خوب کردید کہ نرفتید کہ صحبتِ ایشان با ہیچ درویش آنقدر گیر انفتہ
مشہور است کہ شیخ عبد اللطیف انقیاد داشتہ اند درباب او میفرمودند کہ ما حسن ظنی
بیش بشیخ عبد اللطیف نداریم پس عزیزانِ دیگر معلوم کہ حسنِ ظن ہم آنجا تکلیف است
باقی چوں سخنِ سرود و سماعِ شما بایشان رسانیدہ اند و خلیفہ لشرع دارد و مشائخ
سرہنا ہم در لشکر از حج رسیدہ اند بہتر آنست کہ مجلس سرود و سماع موقوف دارند
تا ہیجانِ مخالفاں نشود و ملا ابو الفیض راسخ الاعتقاد در خدمتِ شماست لیاقتِ آں
دارد کہ اگر اجازت نامہ در سلسلہ چشت باو نوشتہ آید با یک دستار سہ گز فقیر چوں در مجلسے
از مجالسِ سابقہ از و آزردہ شدہ و او حق بے نفسی بجا آورد برائے استمالتِ خاطر و
شرخروئی او در جملہ پیراہنے تبرکاً پوشانیدم اما ایں پیراہن پیراہنِ تبرکاً بود نہ
پیراہن اجازت کہ بے اجازت نامہ نمیباشد و ایں موقوف بر شماست چنانچہ امثال
خواجہ نور الدین کہ مکرر اخلاص ورزید نیمہ آستین تبرکاً بدستِ شیخ محمود بایشان
فرستادم شاید برسد والسلام ❊

مکتوب پنجاهم - شیخ الاسلامی شاه نظام الاسلام والمسلمین شاه اهل الدنیا والدین
از درویش کلیم سلام مطالعه نمایند امروز که ۱۳ محرم الحرام است مکتوب میگردد تا ممکن
باشد اذن سوائے اهلِ علم بدیگرے نباید داد اگر قابل این باید دید یک نوع اذن
باید داد که دل شکسته نگردد و کچه ازدم مریدی نباید رفت شما مثال خیر بعلما نباید داد
و با مرادِ مشیاران هم از علما مگر آنکسے که قادر بر کتابتِ عربی باشد و صرف و نحو را درست
تواند خواند این قدر بس است والسلام ۰

مکتوب پنجاه و یکم - شیخ الاسلامی شاه نظام الملة والدولة والدنیا والدین
سلمه الله تعالی از درویشِ درویشان خاک راهِ ایشان کلیم سلام محبت انجام
مطالعه فرمایند الحمد لله والمنة که حالات مستوجب شکر است شنیده شد که شما از
[illegible] اهلاً و سهلاً و مرحبا بکم خوب کردید حالاتِ اینجا مفصل خواهید نگاشت
[illegible] احتیاط خواهد نوشت که بعضی میگفتند که بزبانے قاضی محمد اکرم قاضی این شهر بود شاه
نور محمد [illegible] لو عمل درا شاعتِ راگ داشته آخر الامر رجوع او بمعونتِ مرید الله تمام
[illegible] حالت شد و آنجا بعد هتکِ حرمت بتوجه گرائید زنهار صد زنهار که کار
[illegible] نباید والسلام ۰

مکتوب پنجاه و دوم - شیخ الاسلامی شاه نظام الملة والدنیا والدین سلمه الله تعالی
[illegible] درویشان کلیم سلام محبت انجام مطالعه نمایند و همه حال داعی ترقیات
[illegible] خواجه عبد اللطیف بر سر نامه کتابتے نوشته بودند که شاه نظام الدین
[illegible] شریف برده اند از رسیدن کتابت از جانبِ شما دل نگران بود معلوم
شد که [illegible] برائے مجلس انشاء الله تعالی باحسن وجوه مقرر خواهند شد

چندروز اقامت شما در اورنگ آباد مصلحت ہست اقامت بکنید در زمان قضای محمد اکرم
شاہ مرید اللہ نام مردے مرد درویشے که راگ بسیار می شنید اعلاء میکرده بود و کار بنا خوشی
درمیان کشید بارے ازیں مردم خدای تعالیٰ در حفظ و حسن خویش نگاہدارد که راگ را
درخلوت باید شنید که ایں فتنه از ہجوم عام مبتنی گردد شنیده باشید که در زمان دولت
مشیخت حضرت نظام الدین سلطان المشائخ ایشان را نیز اعلاء میکرده در محکمهٔ قاضی
حاضر ساختند و رفت آنچه رفت کل کذالک انما بعثت من مداخلة الاجانب فعلیکم الاحتراز
عنها و انتم اعلم النافی رعایة ہذا الامور و السلام ؁

مکتوب پنجاه و سویم شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والدنیا والدین از فقیر کلیم سلام محبت
انجام مطالعه فرمایند امروز که ۱۴ شہر ذیقعده ۱۱۴۰ ہست برائے عبداللہ خاں در شولاپور مرد
طالب علمے را میفرستند اگرچه زندگی بنامی و بے تعلقی و توکل مزه خاص دارد مَن ذَاقَ ذَاقَ
وکم یذق لم یذق شما را با مردم دکھن ارتباط ازلی است استمالت ایں قوم خدمت خود دانسته
بکنید که آں رسیدگی چه بود و ایں خانه روی سپیست مرچه سخن بنده میگویند ما شنیده ام
که میخواہند فیروزآباد را مصرف فقر کنانند قبول بکنید و مرسلت مشائخ را الوک دادند و قبول کردند

مکتوب پنجاه و چهارم شیخ الاسلامی شاہ نظام الملة والدنیا والدین از درویش درویشان
خاکراه ایشان سلام محبت انجام مطالعه فرمایند دو قطعه کتابت مرسول بودند در عین انتظار
رسیدند حقیقتها معلوم شد آرے در سیر نفع بسیار ہست ہرچه دریں باب بخاطر شما خواہد رسید
عین صواب خواہد شد ہو بدا لا اِلٰہَ اِلَّا ہو ضیاء الدین متوجه لشکر بادشاہی شدند و شنیده
باشند که میاں بہاء الدین را صد و پنجاہی منصب مقرر شده لے برادر منصب یا و شما فقرا است
کوشش کنید در اعلاء کلمة اللہ وجهد کنید که مردم از حضیض غفلت برآمده بر فرو حضور رسند

والسلام علیکم وعلیٰ من لدیکم ٭

مکتوب پنجاہ و پنجم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدین والدنیا از فقیر سلام خوانند میاں محمد شاہ با افغانان جھجر در قافلۂ شیخ سوندھا ملقب رسید کمال الدین وغیرہ رسید میاں محمد شاہ بزرگ زادۂ جھجر اند ہمہ لیاقت دارند خوب کردید کہ ایشاں را اجازت ہم دادید اگر مستقر برائے این کار نشینید اعلاء کلمۃ اللہ خواہد شد دیگر میر ابو طالب نیز رسید نذیک آثار نبات وخوانچۂ گل گلاب ونان ہدیہ آوردند جزاک گرم معلوم میشود ایں قوم ایں قدر کہ بدروازۂ فقراء بشوق روند نہایت شوق است وعشق کہ مہیا کردہ شد از درویشے سکنۂ غریب خانہ سے پرسیدند کہ آنجا حلقۂ ذکر میشود او گفت نہ باری پرسیدند کہ روز جمعہ مجلس آنجا میشود یا نہ او گفت نہ عزیزاں کہ در خدمت شما تربیت سے یابند ہماں طریقہ اینجا می خواہند میداشتند اکنوں دماغ کم ماندہ است والسلام ٭

مکتوب پنجاہ وششم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والمسلمین والدنیا والدین از درویش کلیم سلام مطالعہ فرمایند نوشتہ اند کہ حکما متفق اند بر ایں کہ یک دو راہ نگاہ دارند برائے من اعتماد بر گفتۂ حکما نخواہند کرد اگر درخود جوش ایں کار دریابند می تواں قیاس کرد کہ از غلبۂ شہوت است خون در جوش می آید وفاسد میگردد واگر در خود مطلقاً اثرے از غلبۂ شہوت نیابند معلوم میشود کہ منشاء آں غیر غلبۂ شہوت است اگر فی الواقع از شہوت باشد پس کسالۂ زوجہ اختیار باید کرد والا فلا من چندیں باب بشما نوشتہ ام وشما متوقف ماندہ اید قیاس کردیم کہ شاید محتاج نخواہید بود دیگر مخفی نماند کہ دریں روزہا داعیۂ زیارت حضرت مدینہ در دل جوش می زند اگرچہ اسباب آں موجود نیست تا قبل ازیں ہم بے اسباب ایں دولت میسر آمدہ بود اکنوں ہم دل میکشد کہ سرو پا برہنہ شدہ جانب مدینہ رواں شوم باز واللہ اعلم

عمر مساعد نماید امانه اگر براه برهانپور آیم وشمارا به بینم معنی ندارد باید که شما خود را جریده به برهانپور
رسانید واگر براه احمد آباد روم خود وقت رجوع باید که شما به برهانپور رسید بهر طریق بسبب
کثرت سکون بحرکت دل میکشد واگر شما هم باتفاق متوجه حرمین شریفین شوید سیر عاشقانه
کرده آید اما ارتباط دلها بهم آنقدر است که شاید این معنی کمتر میسر آید والمقصود قطع التعلقات
والرزایل لاقطع المفازات والمنازل والوصول الی الله لاالی المکة لیکن زیارت وزیارت
قبر شیخ رحمة الله علیه لطفے دارد والسلام ؛

مکتوب پنجاه و هفتم - شیخ الاسلامی شاه نظام الحق والملة والدین سلمه الله سلام مسنون
مطالعه فرمایند الیوم ۱۲- ربیع الثانی است مرقوم میگردد که احوال بحمد مقرون است شنیده
شد که حقتعالی عزشانه شمارا ولایت ومصرے عنایت فرموده که نام او مظهر الدین کرده عجب است
که ما این چنین اخبار راحت افزا از خارج بشنویم وشما در ایصال اخبار ستر وکتمان بکار برید بعد
چنین نخواهید کرد حالا نام فرزند و نام مادر او بنویسند عجب تر آنکه اکنون شنیده شد که فرزند
دیگر تولد شده باید اگر این معنی تحقیق شد بتفصیل بنویسند دیگر بی بی شرف النساء که دختر کلان
فقیر است شادی ایشان کردیم فضیلت وکمالیت دستگاه شاه محمد هاشم که اکنون در سلسلهٔ
عالیه چشتیه داخل شده اند این نسبت مقرر کردیم وتفصیل حال مومی الیه آنست که بزرگان
ایشان از شهرها اند که شهریست در دکهن شاه حسن پدر ایشان مرید شیخ عبد اللطیف دولتمند
که بادشاه با ایشان اخلاص داشت شدند ایشان را اذن واجازت آله آباد داده رخصت
آله آباد نمودند اینجا محمد هاشم بهم رسید چون بهفت سالگی رسید درگذشتند حالا خانقاه وروضه در آنجاست مزار
متبرک - این فرزند بتحصیل علم مشغول شده بدهلی آمده هفت هشت سال در مدرسه دهلی
مشغول شد تا بعضے مردم از ایشان فارغ شدند چون بسیار صالح و فقیر فقیر زاده بود این عقد

منعقد شد بالفعل خود بدرسِ شوق دارند تا قصد اربعین وصلوٰة دارند و ہو المراد

مکتوب پنجاہ و ہشتم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الملة والدنیا والدین از فقیر کلیم سلام مطالعہ فرمایند در ہر کتاب شما رمزے وایمائے بدیں معنی میباشد کہ عزیزاں حقیقت آنجا چہ قسم نوشتہ باشند و حضرت متغیر گشتہ باشند اے برادر اے جانِ جہاں اے تمام ایمان وجانِ من مکرر نوشتہ ام کہ ہرگز ایں خیال را در درونِ خود راہ ندہند اول آنکہ ہرگز کسے ننوشتہ واحیاناً اگر احمقے موافق ومخالف بنویسد دلِ من در حقِ شما آنقدر مطمئن است کہ نوشتۂ آں مجہول ہرگز تصرف در مزاج فقیر نتواند نمود خاطر جمع دارند وایں یکبار نوشتن نے ہزار بار تصور نمایند ایں چنیں شیخ سوندہا از زبانی شما اظہار نمودہ بود بنا بر آں طومار طویل الذیل در دفعِ ایں خطرہ نگارش یافتہ بود و مصحوب شیخ سوندہا ارسال یافتہ متضمن آنکہ من بعد ایں چنیں خطرہ را در دل راہ ندہید و نہ نوشتہ باشید کہ کسے چنیں وچناں نوشتہ باشد ایں قدر یقین تصور نمائید کہ نوشتۂ ہیچکس در حقِ شما موجب تغیر مزاج ایں عاجز نخواہد بود الحمد للہ بخدمت سلالة الاحباب دوست بلا سعین شاہ نور الدین محمد خواجہ سلام برسانند سردار خاں وسید خاں در طریقِ ذکر خوب ہستند اخلاص نیکو دارند از آمد و رفت مقصر نیستند سید محمد شاہ یعنی کمال محمد در ملاقات کاہل ہست اما اخلاص دارد و در باطن مقصر نیستند والسلام ؛

مکتوب پنجاہ ونہم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والملة والدنیا والدین از درویش کلیم خدام فقرا سلام مطالعہ نمایند امروز کہ ۸ از شہرِ شعبان المعظم است قلمی میگردد قبل ازیں نوشتہ بودید کہ یاران ملاقاتِ بادشاہ میخواہند اما ایں معنی قبولِ خاطر نیست بناءً علیٰ ذلک مرقوم میگردد کہ ہرچہ آنجا بخاطرِ شما رسیدہ عین صواب ہست کہ محض عنایت

ذو المنن است زنہار قصد ایں امور کہ موجب اہانت خرقۂ درویشان است نکنند
کہ این صحبت پائندہ نیست ایشاں طور شاہ عبداللطیف برہانپوری را اندکے معتقد اند آن
دیگر ہست و دستگیر بہمہا اگر بہر طریق آئندہ آید منع نباید کرد و اما خود نباید رفت و اگر صحرا یا مسجدے
یا جائے متبرکے قرار یابد آنہم چیزے نیست تسمع بالمعیدی خیر من ان تراہ و آنچہ بخاطر ما
میرسد این است و شما بمقتضی وقت ہر آنچہ خواہید کرد نیکو خواہد بود سلام ما بہمہ یاران
خود جدا جدا رسانند ٭

مکتوب شصتم۔ نظام الاسلام والمسلمین والملۃ والدین از فقیر درویش کلیم اللہ سلام
مطالعہ نمایند و اشتیاقِ ترقیِ مدارج و مراتب خویش تصور نمایند دریں روزہا شوق
آنست کہ کلمہ چند بتفصیل نوشتہ آید اما محرم ہست قلم عذرخواہ ایں داعیہ است
کہ تا پردۂ مفارقت از پیشِ صورت برداشتہ شود و ایں سرِ مکنون در معرضِ اظہار آید
اگرچہ ارواح را از یکدیگر حجاب نیست اما عبارِ ناسوتی خیرگی دیدۂ بصارت می آرد چہ توان کرد
کہ ازیں چارہ نیست انشاء اللہ در مواجہ حرفے چند مذکور خواہد شد مرزا عبدالرحیم و مرزا
احمد بیگ بریں بے ہیچ لطفے نمودہ مرزا احمد بیگ را در کارِ خود گرم تر از مرزا عبدالرحیم
یافتیم اما ہر دو محبتِ ذاتی بشما دارند دیگر معروض آنکہ شما زنہار الف زنہار قصدِ ایں
طرف نمائید کہ از دولتِ عظیم محروم خواہید ماند حکم آنست کہ در لشکر خدمتگاریِ طالبانِ
حق نمائید و ایں سعادتِ خود شمارید و جہد کنید تا مردم بسیار از حضیضِ غفلت براوجِ
معرفت بطفیلِ شما رسند و ایں طریق نادر را شائع کنید کہ فیض پابند و گرمیِ باطنِ شما
در فوج فوج طالباں سرایت کند والسلام ٭

مکتوب شصت و یکم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والدنیا والدین از درویش کلیم

سلام مطالعہ نمایند امروز کہ ۱۲ شہر ربیع الثانی است مرقوم میگردد مصلحت آنست کہ
بعد گاہ جائے را مستقر خود سازند و توطن اختیار کنند و مجرد و منفرد بگذرانند و برائے توطن
شہر برہانپور در جمیع خوبیہا است خوب است ہم گذر مردم ہندوستان و ہم گذر مردم
دکھن و ہم گذر حجاج بیت الحرام و اکثر درویشاں دریں شہر بودند اما تکیہ بر لب آب اختیار
کنند و از نظام پورہ نام نہند و دیدن امرا و سلاطین چوں نیست چہ است چہ باک اکنون
رخصت است با ہر کہ خواہید ملاقات کنید و مجلس را اگر خواہید بر ملا سیر کنید اما در ہر کار نیت
خیر پیش دارند مصرعہ از آں گناہ کہ نفعے رسد بغیر چہ باک + و قصد کنید کہ مخلصان شما از
سیر دنیا پرستی بر خیزند و کسے را کہ داعیۂ ترک دنیا و انزوا و خلوت نشستن پیش آید غنیمت
شمارید و دریں امر خیر از ہر وجہ مدد فرمایند و یاراں را ترغیب ترک دنیا و احتراز عما سوا بسیار کنید والسلام

مکتوب شصت و دوم شیخ الاسلامی شاہ نظام الدنیا والملۃ والدین سلمہ اللہ تعالی از درویش
کلیم سلام مطالعہ نمایند ۲۷ ذالحجہ است پیش شما میاں بہاؤ الدین شرح ملا خوانده بہر طریق
ارتباط و افراد از اگر ہمت بایں کار بستہ شود کہ ایں بیچارہ بوجہ من الوجوہ آب و ناں برسد و
ایں عبادت متعدی است نہ لازم حافظ شیراز میفرماید ۔ بیت

چو قصد بادہ کنی جرعہ فشاں بر خاک ‎ ‎ ‎ ‎ از آں گناہ کہ نفعے رسد بغیر چہ باک +

اگر رجوع بخلق بامر دنیاوی پیش محققاں گناہ است اما چوں برائے غیر باشد جواز دارد والسلام

مکتوب شصت و سومیم ۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین سلمہ اللہ از درویش
کلیم سلام مطالعہ نمایند امروز کہ جمعہ ۷ رمضان المبارک است مرقوم میگردد کہ کتابت رسید
مشعر بر خیر امور و صلاح کار بود شکر ایزدی بجا آوردہ شد مرقوم بود کہ دو سہ روز بر توکل نشستہ شد
و در خانہ ہیچ پختہ نشد آخر قرار بر ہمیں افتاد اے برادر خوب کردید کہ در خانہ نپختید مقصود فقیر

این نبود که در خانه هیچ نه پخته باشد بلکه مقصد این بود که بعضے فقرا چنیں وضع اختیار
کرده اند که از فتوحات بر طعامِ پخته اکتفا کرده جنسِ دیگر را قبول نکرده اند و این وضع برائے یک تن
خوب است که بر نفسِ خود هر قدرے که اجبار تواند کرد رواست اما در صورتیکه نفس چندے
وابسته این کس باشد قهرِ نفوسِ مختلفه با هوائے متشتته مشکل درین صورت هم وضع خود نگاه دارند
در دائره قسمت اوضاع چنیں باشد والسلام +

مکتوب شصت و چهارم - شیخ الاسلامی شاه نظام الدنیا والدین سلمه الله از فقیر کلیم الله
عافاه الله سلام محبت التیام مطالعه نمایند مکتوب محبت اسلوب مدتها ست که نرسید چشم
نگرانست اے برادر یک کلمة الله که از زبانِ بنده از بندگان بر می آید ثواب آن از مرکب
خاک تا محدب فلکِ اعظم پر میشود پس طوبیٰ لمن قال وطوبیٰ لمن قال قال
لهم جزاءً اولی اول من قال پس اینهمه صواب برائے خود و برائے تمام سلسله مشائخ خود که
جمع کند بپادشاهی سلیمان برابر نیست پس رحمتِ خدای تعالیٰ بر شما باد که این سلسله را جاری
کردید شکر الله سعیکم و این همه افتادگانِ حضیضِ غفلت را با وجِ حضور رسانیدید و
ارواحِ مشائخ با خود خوشنود کردید بالفرض اگر کسے گنجے باولادِ شیخ بخشد آنقدر رضامندی
جنابِ ایشان در آن نباشد که در احیاء سلسله ایشان باشد فتدبر و کن من الشاکرین
شما در کارِ خود سرگرم تر باشید که هیچکس بر شما سابق نتواند بود مگر آنکه کارِ شما بکند والسلام +

مکتوب شصت و پنجم - شیخ الاسلامی شاه نظام الحق والدنیا والدین سلمه الله از درویش
کلیم سلام خوانند اے برادر احیاء سلسله عجب کاریست خیر جاری است که تا ابد الآباد خواهد ماند
و این مزخرفات دنیا جمع آوردنِ اسبابِ فانیه آخر معلوم که باکه وفا کرد که با ما کند طریقه خود را
انتشار باید کرد اما بنا اهلان نباید آموخت که نعمتِ شما خورند و شکر دیگران گذارند شنیدم که میر عبدالشفیع

از ملاقاتِ خلیفہ پیرے پیدا کرد و آنگاه صاحب نعمتاں میکند عجب است آرے ایں قسم در دنیا
می باشد والسلام +

مکتوب شصت و ششم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الدین والدنیا از درویشِ کلیم اللہ سلام
خوانند مشہور آنکہ محب صادق و یارِ موافق خواجہ نورالدین محمد کہ تمام محبتِ شما میخواہند از
خجستہ بنیاد عریضہ بایں درویش نوشتہ بودند و درخواستِ محبتِ شما نمودند از ینجا نوشتہ
می آید کہ ہمچوں ایں عزیز را باید کہ امتیاز دادہ در تربیتِ باطنِ ایشاں کوشش بسیار نمود
بمراتبِ تصور برزخ و برزخ البرازخ با ایشاں بوجہ احسن نشاں باید داد و ہمیشہ متوجہ باطن
ایشاں باید بود و در جذب و اعطاء جمعیت سعی باید کرد کہ تا ترقی نمودہ با قصیٰ درجات فائز
شود من بعد کرم و لطف خود را از ہمچو مقبلاں دریغ نخواہد داشت و بہ پیراہنِ مقبولاں
ایں دوست را باید ساخت و بمحبتِ خود باید پرداخت و باحوال ظاہر و باطن او باید پرداخت
والسلام علیک وعلی من لدیک +

مکتوب شصت و ہفتم۔ شاہ نظام الملۃ والدین سلمہ اللہ تعالیٰ از درویشِ کلیم سلام مطالعہ
نمایند درویش را باید کہ اختلاط بہ بادشاہاں ننماید و بخانہ اہلِ دول طواف ننماید کہ اختلاط ملوک
رونقِ ایماں میبرد و بر تقدیرے کہ ملوک باعث بریں امر گردند باختیارِ خود نرود آرے اگر زبردستی
و تعدی بر ند برود کہ عند اللہ ماخوذ نخواہد بود و اگر بادشاہے را توفیقِ آنکہ طغرائے نامۂ اعمال
خود نعم الامیر علی باب الفقیر سازد و بگذرد تا آں سعادتمند ازلی بایں دولت مشرف گردد
چنانچہ رفتن بجانہ اینہا من ندارد ہمچناں گر یختن ازیں طائفہ معنی ندارد لا رد و لا کد اگر کسے
ازیں طائفہ بیاید گو بیاید و اگر بیاید فہو الاحری بحال الفقراء درویش صاحب تمکین کہ بمرتبۂ
ارشاد رسیدہ باشد تنفر و گریز آں خوش آئندہ نیست و اگر تکرار آمد و رفتِ آں موجب ظلمہائے

گوناگوں باشد بطریق سیر بطرفے رحلت نماید اما اگر انفرار مالا یطاق بمیں سید المرسلین و السلام ع

مکتوب شصت و ہشتم - شاہ نظام الدنیا والدین سلمہ اللہ از درویش کلیم سلام مطالعہ نمایند سرور و سماع بحسب اقتضاے وقت اگر موقوف دارند جائز باشد با برائے سیر طرفے روانہ شوید بادشاہ فدویت کہ برائے درویشاں می نماید باہیچ درویشے نکردہ و نخواہد کرد بیچارہ معذور است منصب سلطنت و فنا بہم کم جمع شوند دیگر از ملبوسات خود نیمہ آستین برائے خواجہ نورالدین فرستادہ شد برائے ملا ابوالفیض ارشادنامۂ چشتیہ با یک دستار اگرچہ بفرسیند بشرف کونین مشرف خواہد گشت کہ خرقہ خرقۂ خلافت خواہد بود اما اور البسبب استمالت خاطر او کہ شکستہ بودیم یک پیرہن تبرکاً لاخلافۃً دادہ بودیم اما از خرقۂ خلافت تا خرقۂ تبرک از زمین تا آسمان تفاوت است والسلام ۞

مکتوب شصت و نہم - شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والمسلمین از فقیر کلیم سلام مطالعہ نمایند مکتوبات رسید چند گاہ اورنگ آباد را گرم دارید کہ امروز جمعیتے دارد کہ شہرہاے دیگر ندارند و علیکم بالسواد الاعظم نیز مقتضے ہمین است و طریقۂ سفارش و صدارت خوب است کہ البتہ نفعے بخلق میرسد دریں باب مزید تاکید دانند و خلافت عظمیٰ کہ مکتوب مسجل باشد خبر باہل علم کہ قادر بر عبارت عربی باشند دہند و خلافت صغریٰ کہ زبانی باشد علی اقتضاء الاحوال باصحاب شوق و ارباب سخاوت بدہند بقوت شوق و سخاوت بتوانند آدمی را کار بشر برد و عورات را چرا دست بعیت نمیدہید ایں راہ ہم معمور دارند و شخصے از اہل حال و وجد اگر مصلحت باشد در لشکر شاہ عالم بفرسیند کہ مرد آنجا بشما تعلق دارند طریقہ مجلس در پیش بدارند و طریقۂ ذکر بالکلیہ از دست ندادہ اند بجز یاد حق سبحانہ تعالیٰ ذالخیر استغراق در مراقبہ و امرے دیگر مباد و والسلام ۞

مکتوب ہفتادم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والحقیقت والدین سلام خوانند امروز
که ۹ ہم شہر صفر ختم اللہ بالخیر والظفر است کتابتِ شما وکتابتِ خواجہ کارگارخاں و خواجہ
نورالدین رسید مکتوبِ شما مضمون این داشت که حقیقتِ چشم معالجہ و استصواب اجازت مؤشات
ومضمون مکتوب خواجہ نورالدین آنکه چشم من فدائے چشم حق بین حضرت پیرِ دستگیر باد
ازیں سخن این که این حروف نوشت گریہ سرشار مستولی شد که در شرح راست نیاید و مضمون
کتابتِ کارگارخاں تاکید بیع حویلی بود والسلام فقیر شما اینجا با ہیچ یک از قبیلہ راہِ محبت ندارم
واگر راست پرسید قبیلہ ہم ندارم بہرحال محفوظ ام که قبیلہ ندارم که الاقارب کالعقارب والسلام

مکتوب ہفتاد و یکم لسان الذاکرین خیال العارفین نظام الاسلام والدنیا والدین متع اللہ
الاسلام والمسلمین بطول بقائہ از احقر خادم فقرا غریق بحور گناہ کلیم اللہ سلام محبت
التیام مطالعہ فرمایند بعد ہٰذا مکتوب آنکه ۱۱ شہر ربیع الثانی ۱۱۲۶ھ مصحب الفقرا محمد قائم با منقبہ
شریفیہ وملاطفہ لطیفہ رسید چوں مخبر از احوالِ خیر مآلِ شما بود راحتہا انجامید نوشتہ بودند که
بعضے طالبانِ راہِ حق بنگ وشراب میخورند می آیند داخل کنیم یا نہ مکرر نوشتہ شدہ است
که داخل نکنید کلیہ آنست که غیر معتقد را داخل نباید کرد اگرچہ سیدزادہ باشد وسوائے آں
ہرکس که با عتقاد باشد آں را داخل کردہ آید و در کتابتِ محمد مراد خطیب عیدگاہ مسطور بود
که شخصے جائے مرید شدہ است و ذکر و فکر از شیخ نیافتہ و طالب اینجا شدہ تلقین ذکر بکنم
یا نہ لے برادر چوں از شیخ خود خالی است ہر نہج در و نقش کنید بر جا ئیست واگر از شیخ خود
مشغولی دارد و دریں صورت اگر شما بطور خود تربیت میکنید تربیت شیخ او ضائع و لغو
مے افتد مریض و حکیم مخالف کشتہ میشود در کتابت محمد قایم مرقوم بود که درویشاں
دعوت میکنند فقیر ہرگز نمیرود و برادر من فقیر شما نیز ہرگز بخانہ ہیچ فقیر نمیرود و نے طلبد

بعض وقت ولا نوشت اگر در ظاهر ترکِ سنت است اما در حقیقت عین سنت است که دعوتِ
مسنون آنست که برائے خدا تعالی باشد نه برائے گفتن آنکه بخانهٔ من فلاں درویش مشهور
هم آمده بود دعوتِ ایں مردم از قبیلِ ثانی است والله اعلم بالضمائر والسرائر والسلام

مکتوب هفتاد و دوم شیخ الاسلامی شاه نظام الاسلام والمسلمین والدنیا والدین سلمه الله
تعالی از درویش کلیم سلام مطالعه فرمایند نمیقهٔ گرامی رسید مرقوم بود که حافظ فتح محمد کتابت
رسانید و از عید شروع در مراقبه شد جزاکم الله تعالی اے برادر مردمِ توران قاطبةً بر مشرب
حضرات نقشبندیه وطورِ ایشاں طورِ مراقبه بود اگرچه قبل ازیں در توران مشرب کبرویه کا ذوق
بسیار بود دریں دو سلسله ذکر بغایت کنند اما امروز طریقهٔ نقشبندیه بسبب آنکه انقیاد
دارند بسیار شائع است شما را چوں همه طریقه موجود است از طورِ مراقبه چرا بیگانه باشند نسبت
مردم دریں طور نیز کرده باشند وحقا که اقرب طرق است و در بزرگی ایں سلسله شبه نیست
و در بیتِ مثنوی وغیر ذالک هم وضع خوب است همه یاراں سلام رسانند خاصه میاں
یار بیگ سلام محبت انجام رسانند و بگویند که عمده در سلسلهٔ ما پیر پرستی است اگر توانید بکنید
و دریں کار غلو نمائید که همه فیض مبسوط همیں فنا فی الشیخ است هرچند در شیخ فنا بیشتر قبول بیشتر
نیز نوشته بود دید که احیاناً اگر ملاقات بخانِ معهود شود حرف تکیه بلکه درماهه و سالیانه مصلحت
وقت باشد خواهم گفت برادرِ من درباب تکیه وخانقاه اگر بگویند رواست اما صرف درماهه
و سالیانه چیزے نیست ایں عجائب است که بغتةً بے ترقب وترصد وانتظار یک مرتبه از خزانهٔ
غیب چیزے بفرستند و جائے که ماهیانه و سالیانه میشود از عالم توکل بعید مے افتد و گذران
بفقر و فاقه نے نے بلکه بعیشِ تمام و فضولِ مالا کلام خوب میشود نام نوکری و چاکری خوب
نیست که در تعین نوعی از بوی چاکری ست و منافعِ وضعِ خود گاه گاه شما یا یارانِ دیگر چیزے

کہ مے گیرند بغایت لذیذ مے نماید و با وجود اینہمہ اگر مصلحت وقت باشد چارہ نیست بعد
آنکہ حویلی خوب خاطر خواہ بیسر آید در چوک اورنگ آباد - قریب چوک اگر یک خدمتگار نگاہ
دارید بہ نیت آنکہ بسبب پردہ او اند کے از ہجوم عوام پناہ جستہ با حضرت محو مطلق باقسم
اوضاع خواجہ نور الدین محمد در رسند یہ ہائے فنا فی الشیخ ہمہ خلفای شما مرتبۂ فوقیت دارد
اگر علم عربی ہم ضمیمۂ او شود عالمی ازیں مرد روشن شود و ایں منصب پنجاہ دار و سنگ راہ
فیض عالمیاں شاید گشت و الا در ہمہ اوضاع بے بدل ہست عادت اللہ جاری بآں شدہ
کہ ولہا ے طالباں بمرشد یکہ شغل منصب داری باشد از عیب است و باللہ التوفیق اگرچہ
دنیائے ایں مرد ہمہ دین است - دیگر معلوم باشد کہ اولا کسے طالب علم کہ عبارت عربی را
درست تواند خواند اجازت بدہید و اگر علم ندارد اما سخاوت دارد کہ ہر کس آئندہ و روندہ را
خدمت تواں کرد و زر دوست و طامع نباشد ایں قسم را ہم اجازت تواں داد و اگر علم ندارد
و سخاوت ہم ندارد اما در قومی وجاذبہ تسلط دارد ایں قسم را ہم اجازت تواں داد چندیں
مشائخ چناں و چنیں گذشتہ اند بارے ایں کہ مرید شما باشند و خلافت از مشائخ دیگر
دارند چنداں لطف ندارد والسلام ؛

مکتوب ہفتاد و سوم - اے برادر بدانکہ دنیا فانی است باکہ وفا کرد کہ ما کنند ہمت معطوف
باین ہرگز نباید داشت و آں گروہ کہ معطوف ایں کار اند آنہا را اندکے معذور باید داشت
کہ لولا الحمقاء لخربت الدنیا واقع است نصب العین ما و شما ہمیں است خود اللہ داں
باید بود و مردم را بریں ربقہ صلاح باید زد اگر حطام دنیوی ما را نباشد گو مباش حقیقت
میر محمد جعفر کہ خلیفہ شما اند بمن نبویسند کہ من از نام ایں مرد شادم و اگر وضع و فقر و فاقہ می شنوم
امید شیوع بسیار میشود کہ شیوع فیض کہ در دنیا ست آں شیوع نیست خمول فیض است والسلام

مکتوب ہفتاد و چہارم ۔ اے دوست دنیا جائے نفس پروری و تن آسانی نیست باید کہ ہمت در اعلاءِ کلمۃ اللہ باشد کہ چنانچہ از عالم قاف تا قاف پُر شدہ از ایمانِ باطن نیز پُر شوند و اقرب عند اللہ و رسولہ آں کسے روزِ رستخیز است کہ در افشائے نورِ باطن ایمان ساعی است سعی درین کار بمرتبۂ سیری کسے را نرسیدہ و خدای تعالیٰ مرساد کہ حقیقتِ ایں کار روز افزوں باد دیگر آنکہ آدمی از دستِ شیطان و نفس میتواند خلاصی یافت اما از دستِ زن مشکل تواں رست بیت در راہِ خدا کہ رہزنان اند + آں راہزناں ہمیں زنانند + ختنۂ فرزندِ سعادتمند ابو سعید جلال الدین حامد در احسن اوقات بسر آید و مجلس بے تکلف آراستہ شد مردم اندرون را ہمہ سراپا و درویشاں را دستار ہا رعایت نمودہ آمد المال والبنون زینۃ الحیٰوۃ الدنیا والباقیات الصالحات خیر عند ربک مقاما والسلام

مکتوب ہفتاد و پنجم ۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدنیا والدین از عاجز بے ہیچ عمر ضائع کلیم اللہ سلام مطالعہ نمایند امروز کہ ۱۳ رجادی الآخرین است مرقوم بسلام الفت رقم میگردد کہ شما چرا ما را فراموش کردید اگر گوئید کہ من بسیار رقیمہ می نویسیم اما کمتر آنجا میرسد گوئیم قرینہ بر عدم ارقام قایم میشود زیرا کہ در رقیمہ نوشتہ می آید کہ دل از ذکر و فکر و تربیت فقرا سالکین و از مجلس نگاہداشتن برخاستہ است چوں ذکرِ مولیٰ عز شانہ ایں حال داشتہ باشد ذکرِ ما عاجزاں معلوم کہ چہ گنجایش داشتہ خواہد بود اے برادر خود را و عمرِ خود را فدائے محبتِ الٰہی باید کرد و روز بروز در ترقیِ مدارجِ عشق باید کوشید و عذر و حیلہ سازی ہیچ کارے نیاید ۔ آناً فاناً از شوق قدم پیش باید برد و مجاہدہ عمر گرانمایہ بسر باید برد و بر در ملوک نباید رفت و آئندہ ہر قسم کہ باشد او را منع از آمدن نباید کرد و اوقاتِ خود را بمراقبۂ حال در جمع الجمع و در انبوہ خلائق بباید پرداخت و فیض دینی و دنیوی بعالم رسانند و ہمہ

حلاوت وعیشِ خود را فدائے آں بندگان باید کرد و در آں باید کوشید کہ اکثر اہلِ دول
دل از دنیائے دوں کندہ میل بطرفِ عقبیٰ پیدا کنند والسلام ؁

مکتوب ہفتاد و ششم ۔ شیخ الاسلامی نظام الملۃ والدین سلمہ اللہ تعالیٰ از فقیر کلیم اللہ
سلام خوانند مکتوبِ شما مدتے است کہ دیدہ را سرور نہ بخشیدہ اے برادر خدای تعالیٰ
در خواہد کہ ایں عاصی پُر معاصی را بفضل و کرم از انچہ در وامتعاد توجہ اللہ باشد نگاہدارد
وایں عاصی مے بیند کہ ہر چند موش در سفید شدن ترقی میکند دل در سیاہ شدن
نیز ترقی می پذیرد کار از دست ہیچ نمی آید موت مشرف گردید دست خالی میروم تا چہ پیش آید دست
خالی خوب است از آنکہ دست بنامرضیات آغشتہ باشد در آں کوشید کہ صورتِ اسلام
وسیع گردد و ذاکرین کثیر ترقی در دنیا در آخرت آمرزش ندارد چوں مردم را بہ بینید کہ متوجہ
دنیا و اہلِ دنیا و اسبابِ دنیا باشند در آں کوشید کہ مردم از دنیا بآخرت متوجہ شوند والسلام

مکتوب ہفتاد و ہفتم شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق والحقیقت سلام مسنون مطالعہ نمایند مکتوبے
پے در پے نوشتہ باشند چشم انتظار در رہ مکتوب شماست و ندانیم کہ مکتوب بسیار نوشتہ ایم
حالا آں گرمی نماندہ است ما ہر روز مشتاقِ تر از روز اولیم مصرعہ از دلم سردی مجو کہ شمع
از کانور نیست ۔ و نوشتہ بود کہ بعضے مردم ناخواندہ ادعاء خلافت نمودہ دست بمردم میدہند
اگر چیزے برکت دریں فدویان مسموع میشود از آں چیزے بدہند والا تغافل نکنند کہ آثم نشوید والسلام

مکتوب ہفتاد و ہشتم ۔ عارف معارف الٰہی گنجینۂ اسرار نا متناہی بلغ اللہ الیٰ مراتب الرجال
واحسن طور فی الحال و فی المآل از فقیر کلیم سلام مطالعہ نمایند رقیمۂ شما کہ مشتمل ذکر احوال و
منع شاہزادہ حلقہ ذکر جہر را و باز پس فرستادن و مدارا کردنِ شما برائے دفعِ شرارت رسید معلوم
گردید کہ شما حسنِ سلوک با دشاہزادہ کردید اے برادر با دولتمنداں و بادشاہاں بلکہ سائر خلق مخالفت

نیامده است مصرعہ با دوستاں تلطف با دشمناں مدارا ٭ ہمہ مظہر صفتے دانستہ بخلق کریم
پیش باید آمد و آنچہ از احوال خیر مآل اخوان الصفا و خلان الوفا شاہ ضیاء الدین محمد و شاہ
فقیر اللہ مرقوم بود ہمہ معلوم گردید اے برادر شاہ فقیر اللہ اینجا ہم سرے باین عالم محبت داشت
و من تغافل میکردم زیرا کہ داعیۂ خلافت و صدر نشینی و ایصال چیز بکافۂ مومنین در دماغ
او نبود و عجائب از شاہ ضیاء الدین مینماید کہ خلفاء جائے نشینان مسند پیغمبر اند این گروہ
تمکین بغایت می نماید و اللہ الہادی الی سبیل الارشاد مصرعہ صد بار توبہ شکستی باز آ۔ مکرر
نوشتہ ام و اکنوں باز می نویسم کہ حلقہ ہمہ باہم کردہ باشید و صفت آں آنست کہ باہمہ
یاراں حلقہ باید کرد از نور صبح و بعد عصر و آنکہ مرغوب باشد تربیت او او را مقابل باید نشاند
و ہمہ چشم بندند و شما بچشم دل متوجہ خلائق شوند شما آنکہ مقابل نشستہ اقوت ذکر قلب در قلب
ہمہ قلوب تصرف کنید تا بیخودی و غیب نماید و بعضے را شوق پدید آید اما ہمہ باید کہ تعظیم او
بکنند و متوجہ بقلب باشند اگر از خارج کسے حفظ آں بیقراری کند روا باشد و دریں حلقہ
آں را اگر بیخودی بیشتر و بیشتر باشد پس سر آمد و سر حلقہ اوست بدیار ام ایں درود شریف
نوشتہ فرستادہ شد بسم اللہ الرحمن الرحیم ٭ اللھم صل و
سلم علی محمد تعینک الاقدام و المظہر الاتم لاسمک
الاعظم بعدد تجلیات ذاتک و تعلقات صفاتک علی اللہ کذلک
و اثر ایں آنست کہ بعد مرور کرور صحبت پیغمبر شود انشاء اللہ۔ درویش بے خویش محمد یار
ازیں احقر سلام مطالعہ نماید و ترقی در فنا فی الشیخ از اہم مآرب و اعظم مطالب شمارند
عورت را نیز دست دادہ باشند۔ وقت مرگ معلوم نیست صحبت مرد آنست کہ بخدا
رفت بسا مرد کہ آں روز زن باشند و بسا زن کہ آں روز مرد باشند و السلام ٭

مکتوب ہفتاد و نہم۔ شاہ نظام الحق والدین سلمہ اللہ سلام مسنون مطالعہ نمایند۔
عرضہاے داعی بسیار بر ارسالِ ایں حروف است بشما سفارشِ شاہ حقایق آگاہ محمد افضل
است کہ بالفرض والتقدیر مصدر تقصیرے شدہ باشد کہ موجب کدورت و غبارِ خاطر شریف
شدہ اکنوں ایں مرد خود را مہذب الاخلاق ساختہ و شایستگی تمام بہم رسانیدہ لایق
نوازش است بلکہ خلافت نامہ در حقِ ایں عزیز زود روانہ سازند و بہر جا کہ حکم فرمایند راسخ
الاقدام در آں موضع نشستہ باتصالِ نعمت مشغول شود والسلام +

مکتوب ہشتادم۔ عارفِ عالم عاشق ماند ذات شاہ صفات عمدۂ اصحابِ وجد و وجود
آسودۂ اربابِ عینِ شہود شیخ الاسلام والمسلمین شیخ نظام الدین متع العارفین بجود وجودہ
از درویش فی فی خاکپاے درویشانِ کلیم شاہجہاں آبادی سلام مطالعہ نمایند و مشتاق
خود شناسند بعدہٗ ہذا دو قطعہ کتابت بمعرفتِ میاں مظفر فرستادہ بودند رسید مضامین
معلوم گردید اے برادر خداے تعالیٰ خلّاق جمیع کائنات است و تفاوتِ درجات در نواحی
کائنات پیدا است خلق الانسان من تفاوت بیانِ اختلاف مفعول است وما تری
فی خلق الرحمان من تفاوت بیان عدم اختلاف نفس فعل است پس ہرگاہ اختلاف در فعل
حق تعالیٰ متحقق شدہ اختلافِ تقدس کہ در پیشِ یک شیخ ساعتے نشستہ باشد آنقدر بعید
نیست شاہ اسد اللہ و شاہ ضیاء الدین را براحوالِ ایشاں باید گذاشت و خود را بر آنکہ
امور ایشاں باید سپرد دلم بسیار میخواہد کہ یاران لشکر را بگذارند ما از اینجا کہ در لشکر مشیت قدر
یافتہ اندر وزرا آنجا کوتاہ نمیتوانند دید یاراں چہ از کتابہاے یاروچہ از اغیار کتابہای
دل آں غم پیوند حاصل شدہ آدمی کہ اگر بالتصفیہ و تزکیہ نباشد آدمی نیست فکیف مراتب
علیا را جزمی۔ شما ہرگز متعرض ہیچ وضع ایشاں نشدہ متوجہ اعلاء کلمۃ الحق باشند واللہ

متم نوده ولو کره الکفرون اگر وضع شما موافق طریقت و شریعت و حقیقت است ہر گز کلمہ
ناحق ہیچ یکے مزیلِ رونق نخواہد شد و الا محل زوال است دیگر شما را اذن ارشاد و بیعت یار سا زنان
خواہ جوان خواہ پیر دادہ ام و مکرر ایں معنی نوشتہ ام حالا منتظرم دیگر بنا بر شد و لتمندا نرا
کہ دست بیعت مید ہند توقع از ایشاں نخواہد داشت کہ ایشاں ہمچو صبح و شام بجد امشغول باشند
ارادتِ حقیقی بعض را میسر است اگر ازیں طائفہ ارادتِ مجازی دارند اکتفا بر توبہ دارند
و تکیہ بر پیر اما ازیں مریداں کہ تحقیق بالتقلید و عزلت اختیار کنند چنانچہ عبد اللہ خاں را شنیدہ ام
آنرا ترجیح است و باید کہ بسیار دوست داشتہ باشید دیگر نوشتہ بودید کہ قبول نیاز مندان ممکنیم
اے برادر عملِ سنت آنست کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم ہدایای مسلمانان مخالفان
قبول میکردند بنا برہ ہم قبول میکنند زیرا کہ دریں استحکام وداد است و ایضاً آنحضرت عیال داشتہ اند
و فقیر شما ہم معیل است دیگر مکرر نوشتہ ام کہ شما چوں نیت گرانی خاطر کسے دارید نیکو است نگرفتہ
باشید و ایضاً شما مجرد اید شاید محتاج ہم نباشید اما عیال مندرو بدیگر دارد قول حکیم سنائی
قدس سرہ مؤید فعل شما است شعر زر کہ ستانی و نیفشانیش ـ بہتر از آنست کہ نستانیش
یا قول النبی و فعلہ صلی اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم ولکل امر ما نوے در دعوتِ عمدہ دعوت
شیخ احمد بونی است کہ امیر خسرو علیہ الرحمۃ او را ترجمہ ساختہ اند و سراج السالکین ہم خوب است
دیگر از شنیدن وضع مجلس و سرود بے شور و شغب دل بغایت راحت مند شد نعم ما فعلت مصرعہ
ببانگِ چنگ مخور مے کہ محتسب تیز است ـ دیگر ہمہ یارانِ خود را سلام فقیر رسانند بر وجہ خصوص
و ہمہ یاران عوام خود سلامِ فقیر رسانند وجہ عموم من کان خاصا لک فھو من خواصنا
و من کان عاما فھو من عوامنا شما ہمہ را بکارِ خود گذاشتہ و صلح کل نمودہ بار شادِ خلائق مشغول
باشید اگر جماعتے طاعتِ ظن کنند چوں شما خوب باشید قہ سور نخواہد کرد و السلام اللہ سبحانہ

عزشانه جمال فقر محمدی نظرهٔ بعد نظرهٔ ولمحهٔ عقب لمحهٔ در چشم سویدای قلب حقیقی زیاده کناد
و ما مضی مراتب شوق که عدم امکان مزید است بتائید قوت قیومه نظامه رسانا دنمیقه که مطمئنش
در آمود بود بنظر در آمد اگرچه آثار سرعت در بعضے ابیات لایح بود اما بغایت دلنشین افتاد برادر
فکر آں دارند که ایں ہستی موہوم از دیدهٔ اعتبار برخیزد وایں حول که بر دیدهٔ عالم نشسته و نصیب
العین گرفتاران تعینات گردیده از قوت باصرهٔ حق بیں برخیزد وتمکین در ماسوی باید کوشید و
دیدهٔ دل را از رویت اعتبارها باید پوشید تا محویت و تیشں نصیب عاشق نسبت عارف نیست
در آں بکوش که از اخیار وابرار باشی در آنکوش که از مقربان باشی صحو بعد المحو نہایت است
والسلام علی من الضحی السمیع وہو الشہید ۞

مکتوب ہشتاد ویکم - شیخ الاسلامی نظام الحق والدنیا والدین از فقیر سلام خوانند ومشتاق
خود دانند شاه ضیاء الدین برائے فقیر از بادشاه حویلی بکهیر ارو دو درعه بازار خانم که مشتمل است
بر یک ایوان و دو حجره و یک چاه و یک چاهچه گرفتند چوں عمارت در و بغایت کم بود مبلغ ہفتصد روپیه
خرج کرده دیوان خانه ترتیب دادیم تتمه با تمام سمت یابد که عالمیان از آں بہره ورباشند دیگر
بہمه محبان و معتقدان خود که دست بیعت داده و آنکه حسن عقیدت بے بیعت دارند سلام فقیر
بہر فرد جدا جدا رسانند و چوں اسامی عاشقان الہی بخاطر حاضر نیست به تفصیل نپرداخت والسلام

مکتوب ہشتاد و دویم راحت وجود من ایں رقعه را در عین مجلس سرود که ازدحام خلق و راگ
بود نوشته ام دوستاں را ہمه جا حاضر باید داشت دیگر مصلحت آں می نماید که شما ہم متاہل
شوید بہر تقدیر ایں سنت را ہم بجا آرید و قبول ہدیه سنت است شما چرا ہدایا قبول نمیکنند در وقتیکه
مزاج متموج و متاہل گردیده دریں وقت رد ہدایا خوب نیست بلکه مضر سه پارچه دستار و چادر
و نیمه آستین با شجرات فرستاده شد برسانا د با تمام سنت باید کوشید تا عالمیان از آں بہره ور

باشند بہمہ محباں و معتقداں کہ دستِ بیعت بشما دادہ اند سلام ایں فقیر و یارانِ اینجا بخدمت شما و اصحابِ شما سلام میرسانند +

مکتوب ہشتاد و سویم نظام الملۃ والدین والاسلام والمسلمین زین اللہ تعالیٰ بوجود شریفہ سلک الفقراء الی یوم الدین از فقیر کلیم سلام خوانند و ہمہ حال مشتاقِ خود دانند الحمد للہ کہ ایں نقش خاطر خواہ نشست و قرعہ فال توفیق ایصال فیوض الٰہی بنامِ آں نیکنام زدند ذلک فضل اللہ یؤتیہ من یشآء واللہ ذوالفضل العظیم شکر ایں نعمت مراز شما بیش باید کرد اما اے برادر سعی مبذولِ آں سازند کہ فیض باکثر مردم متعدی شود ہر کہ فی الجملہ صلاحے داشتہ باشد از و دریغ ندارند و دربندِ آں نباشند کہ او تارکِ دنیا باشد کہ کارِ خود تاثیر خواہد کرد سماع در خلوت اکثر با یاران مخصوص خود شنیدہ باشند کہ امروز قدر راگ مشایخ نمی شناسند و اورا برعایت نمی کنند +

مکتوب ہشتاد و چہارم محبِ حقیقی مشیخت پناہ حقایق و فضائل دستگاہ مولانا شیخ نظام القلوب سلمہ اللہ تعالیٰ از فقیر درویش کلیم عنوان عنوان صفحہ سلام مفتتح کلام مطالعہ نمایند و بہر حال مشتاق ترقی مدارج کمال و تزاید علم و حال خود شناسند از دنیا رستن بعقبیٰ رسیدن است واز ہردو برخاستن بخدا نشستن صوفی آنست کہ بخدا صحبت داشتہ باشد نہ بخود۔ زخرفاتِ دنیا ہرگز اعتبار ندارد مبتلائے او نیست مگر دوں و مبتلائے او نیست مگر مجنوں و مفتوں اما دنیا کہ وسیلۂ عقبیٰ باشد آں نہ دنیاست بلکہ آں عقبیٰ است دانست آنکہ دانست و ندانست آنکہ ندانست باید کہ برحمت عالمیاں بودہ قصد در ایصالِ خیر و تنبیہ غافلاں بسیار کوشند اما تنبیہ از آگاہ خوش است از قبیل اتامرون الناس بالبر و تنسون انفسہم نباید بود +

مکتوب ہشتاد و پنجم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الملۃ والدین ثبت اللہ علی الحق والیقین از درویش

کلیم سلام مطالعہ نمایند امروز بست و یکم ماہِ شوال است مکتوب میگردد کہ مجازی احوال ظاہر بخیر است اما ایں گنہگار ریش سفید کردہ و صورت گناہ گشتہ ایچہ می باید ازآں تہیدست است و وقتِ فراق نزدیک رسیدہ امید وار عفو است فاتحہ برخوانند کہ خاتمہ بالخیر حاصل شود و اللہ سبحانہ راہِ محبت و عشق آساں گرداند کہ ہمہ راہہا پر آفت است مگر راہِ عشق و اخلاص ایں راہیست بس عجیب ایچہ مردم در عمرہائے نوح در ریاضتِ شاقہ یابند در یک دم عشق با اخلاص می یابند اشباہ ارباب النعیم نعیمہم

مکتوب ہشتاد و ششم۔ مولانا نظام الدین از درویش کلیم سلام مطالعہ فرمایند بند کتاب شما رسید و مضمون معلوم گردید سخن در بابِ فقر رفتہ بود لے برادر محبتِ خدا را التباس کار نیاید در صفاءِ باطن بذکر و مراقبہ دوام حضور باید کوشید کہ حقیقت مسئلہ وحدت وجود جلوہ گر شود در وحدتِ شہود تصدیق امر خلاف نفس امر است و حیف باشد کہ عمر گرانمایہ صوفی در طلبِ امر خلاف نفس امر ضایع شود باید کہ در تجرید و تفرید باطن و ظاہر کوشید و ریاضت را وظیفہ خود سازند و آمد و شد با مردم دنیا کم کنند کہ بسیار مضر است و بمجرد بیعت نمودن مردم را اذن و ارشاد ندہند تا در معنی فقر پیدا نشود و چوں پیدا شود و اگر از عالمِ ظاہر نصیبے داشتہ باشد اذن بدہند و اگر مطلق عاری باشد بکار خود مشغول باشد و اگر بیعت جاے دیگر کردہ باشد شما تلقین ذکر نکنید لے برادر تلقین ذکر و مراقبہ موقوف بر اعتقاد است اگر اعتقاد بر خود بہ بنید تلقین ذکر و مراقبہ و اکتساب بکنید اگرچہ کافر مطلق باشد کہ اعتقاد آں راہِ ہدایت و تربیت خواہد کرد و بے اعتقاد را ہرگز راہ ندہید و بحضورِ او تلقین نکنید کہ بسیار مضر است والسلام

مکتوب ہشتاد و ہفتم شیخ الاسلامی شاہ نظام الحق و الدین سلمہ اللہ تعالیٰ از ایں درویش سلام خوانند از لشکریانِ اعظم شاہ پنج شش کس دیدہ شدند اما بحالِ خود گرفتار بودند صاحب من از دیدنِ بادشاہ چنداں نفع بمردم نخواہد رسید کہ از مکاتیب فیما بین۔ مکاتیبِ فیما بین بہ از ملاقات است نوعی شود کہ راہ مفتوح شود دیگر معلوم باشد کہ محبت الجوار محمد جعفر بیگ کہ حامل کتاب فقیر اند

مدت پنج شش سال آنجا ماندند همیشه خوابهای نیکو دیدند و مناسبتِ خود بارواحِ حضرت خواجه
قطب الدین و حضرت سلطان نظام الدین بسیار میکنند اما توفیق بیعت نیافتند هر چند میر عبدالرشید
با ایشان ایما نوشته بودند آخر همچو ما عاجزان در نظرِ ایشان نیامدند اکنون بفقیر ملتجی اند که سفارشی بشاه
نظام الدین بنویسند بنا بر آن نوشته می آید که ایشان را البته البته داخل سلسلهٔ چشتیه کنند که
این مرد همچنین ضائع نشود والسلام۔ دیگر واضح باد که مرتبهٔ فقر پیشِ خدا و رسولِ خدا بیشتر از
مراتب جمیع طوائف است چه ایشان را اهل الله میگویند و این اضافت چه شرف بخش است فضل الٰهی
که شما خود را تمکین بهمین طور رسانید و اسمِ طالبِ علمی که مایهٔ غرور و تکبر و غرور و خود بینی است از خود بردارید
بلکه تغیرِ لباس هم بکنید. که مبادا طالب علمان چون لباسِ شما را لباسِ طالب علمان بینند شما را
فریب داده از راهِ خدا براهِ دنیا برند و ارشادِ خلائق دریغ ندارند و جهد بلیغ نمایند که مردم در سلک
شما داخل شوند و بمرتبهٔ فقر رسند و محبتِ دنیا از دلِ ایشان سرد شود و در سماع و وجد برنگِ شما گردند
و شیطنتِ باطنی آنها بکلی برحمانیت مبدل شود و اذکار و افکار شائع سازند اما با اهل و نااهل
این حرام است۔ الحمد لله که میر عبدالرشید داخلِ این سلک شدند اما باید که تسلیم باشند و سیادت
و فقیرزادگی گذاشته خاکِ قدمِ فقرا شوند و از اول ابجد شروع نمایند. فللعاشق المسکین ما یتجرع
اخوی بایزید خان باخلاصِ تمام بجانبِ شما متوجه اند در امرِ دین و دنیای ایشان متوجه باشند والسلام

مکتوب هشتاد و هشتم۔ شاه نظام الاسلام والحق والشرع والدین از فقیر سلام مطالعه فرمایند
کتابِ شما رسید درج بود که سید محمد شاه که از اکابران اند رسیده اند خلافت سید مذکور بر جا است
که اسلاف ایشان بزرگ و درویش بودند و هم فی الجمله علمی که برای خلافت ضرور است دارند بهر تقدیر
خوب است اگر مجدد برای همین کار شوند سلسله جاری خواهد شد دیگر عزیزی فلان جا خانقاهی
بطول و عرض یکصد و بست و پنج ذرعه ساخته امید وار اجازت است اگر فیضی باو رسیده است

بدہند منتظر ماندن او برائے اذن ارشاد این ہم از ولایت و امانت اوست و قاضی ابوالبرکات فاضل
قوی است او که درباره او سفارش نوشته البته قابل این کار شناخته باشد حامل رقیمه محمد ذاکر
فرمان فروست دارد توجه فرمایند که حاصل فرمان در دستش بیاید بادشاه ضیاء الدین باز بدہلی
آمدند الله تعالی جمعیت دل بدہد گدڑی شالی که محمد جعفر فرستاده بودند رسید والسلام۔

مکتوب ہشتاد و نہم کعبہ ارباب ارادت قبلہ اصحاب سعادت آستان ہدایت مقتدائے عرفان
درویش نظام الدین مقتدائے اہل عشق باد خاکپائے درویشان کلیم الله سلام میرساند ائے
درویش بدانکه رفتن بخانۂ دولتمنداں یمن ندارد و نعم الامیر علی باب الفقیر و بئس الفقیر
علی باب الامیر حدیث صحیح است من رخصت این معنی نداده ام و نخواہم داد واگر اورا نفس
شیطان باور نیست پس چرا بخدمت شما می آید بدانید که پیش فقرا بادشاہان رفته اند و
سعادت دانسته اند غازی الدین خاں نوکر است از نوکران بادشاه اگر احیاناً او بفقیر نوشت
من اجازت خانۂ دولتمنداں شما را نخواہم نوشت باقی ماند مقدمه فتوح اگر خواہید بگیرید به نیت رد
واگر خواہید نگیرید اظهار الغناء عن الناس والافتقار الی الله تعالی ائے عاشق صادق
بدانکه رجوع خلایق و کثرت مریدان خود را گم نخواہید کرد که آنچه در دنیا قیمت دارد عشق الٰہی
که بے ریا باشد قیمت دارد باقی ہمه تسویلات نفس است باید که روز بروز عشق الٰہی افزون شود
ہرگز ریا و عجب را دخل نباشد و فروتنی و شکستگی زیاده شود و بہائے عمر گرانمایه بخیر باد۔ دیگر حالات
معمولات شما از خط شما ظاہر بود احتیاج تکرار نیست بارے ہمه حال بحق مشغول باشند والسلام
حقیقی ہمین وقت باید دانست باقی اسم و رسم است آنکه مشغول بحق است مشائخ سلاسل باد
مشغول و آنکه از حق مشغول است مشائخ از و مشغول عمده یاد بودن است مصرعه مرا روزے
مباد آندم که بے یاد تو نشینم یاد او ہماں وقت است که یاد دیگرے نباشد۔ بیت

مقیدانِ تو از ذکرِ غیر خاموش شد		بخاطرے کہ تو ئی دیگراں فراموش اند

رسالہ اوراد و اشغال احتیاطِ تمام دار دبدستِ ہر کس نفرستادہ نمیشود تا عزیز اعتباری رسد
بعد از اکتساب فرستادہ خواہد شد توقع کہ ایشاں نیز در اخفاے این امر از نظرِ اغیار اہتمام تمام
مرعی خواہند داشت اللہ تعالیٰ اخوٗ دار و آنقدر کہ بجود دارد +

مکتوب نودم - برادرم محمد نظام الدین سلام محبت انجام مرفوع باد پیوستہ دل نگراں خبرِ خیریت
شما است از رشتۂ آگاہی امید کہ گاہے نا آگاہی نرود دنیا و ماجراے دنیا سہل است خوشا حال
کسے بیدار دلاں کہ دریں غفلتکدہ ہشیار اند ہرجا کہ طالب خدارا بینید آبروے ما را برخاکِ قدم
وے نثار کنید ہر کہ از حالِ ما استطلاع از ما سلام خوانند والسلام

مکتوب نود و یکم - الحمد للہ رب العالمین کہ نامۂ نامی آں صاحب سرِ سامی حضرت نظامی مادر عین
روزِ مجلس و جوش و خروش عاشقاں گنامی رسید از خواندنِ آں عریضہ و از سوزشِ حالِ آں اعنی
اخوی دلیر خاں صد حصہ رنگِ عشق دوبالا شد ہزاراں شکرِ آلہی بجا آوردہ شد کہ الحمد للہ والمنۃ
کہ نفس گیرا کہ محتاجِ درویشاں ہمگی این است آں برادر بوجہ احسن واتم رسیدہ کہ اثر آں دریں
عزیز یعنی دلیر خاں نمود دارد و قبل ازیں اخوی ابراہیم خاں رسیدہ بودند اما دل معطوف با مور
دیگر ہم داشت ایں مردِ خود از عشق بر کالۂ آتش بود اللھم زد و لا تنقص سوزِ دلِ سینہ
دلیر خاں کم تحفہ نبود رسانید کہ ایں ضمیمہ بر آں باید جزاکم اللہ عنا خیر جزا والسلام - دیگر
آنکہ مثلاً اگر خلوت گزیدہ بجلوت گراید اگر صوم داشتہ باشد افطار کند و اگر افطار داشت صوم
اختیار کند بیمارستان و بندیخانہ ہا را سیر کند اہلِ ابتلا را دریابد و در مقابر مے رفتہ باشد
تا ایںہمہ بر شوق آورد داند کہ نہ جایگاہ جز است پس یاد گیرد از غیر او پرداز د نقل است کہ پدر مجنوں مجنوں را
بکعبہ برد کہ حلقۂ درِ کعبہ را مجنوں بدست گرفتہ دعا کند کہ حقتعالیٰ او را از دیوانگی خلاص دہد او حلقہ

کعبه را در گرفت و دعا کرد که خداوند مرا بطفیلِ این درِ معظم هر دم محبتِ لیلی زیاده ده و این
جمله مضمون را شاعرے درین دو بیت آورده ؎

پے دعاے فراغت ز عشق مجنون را	بکعبه بر درِ پدر با صد آه و واویلے +
گرفته حلقه که یارب بحق این خانه	بهر دمم سوے لیلے زیاده ده لیلے

چون در مجاز این رنگ باشد حقیقت را از عدم این رنگ ننگ - آرے بعضے عرفا را حضوری
گاهی این قسم دست مے دهد که کار از ذکرِ جهر و خفیه برمے خیزد و در همه حال مراقبه دوست میباشد
این خود نعمت است پس درین صورت ترکِ مراقبه معنی دارد بلکه دوام مراقبه شعار باید ساخت والسلام

مکتوب نود و دوم شیخ الاسلامی شاه نظام الملة والدین سلمه الله تعالی از درویش کلیم الله
سلام مطالعه فرمایند امروز که ۱۵ ربیع الاول است قلمی میگردد مرقوم بود که بخانهٔ غلام محی الدین
پیرزاده قصدِ ارتباط است که حالِ بیماری چنانست اے درویش بدانکه خبر عشقِ الٰهی انچه است
اگرچه شکر خورده تست زهر خوردن است مقدمه هر کار عشق پروردگار باید داشت پس انچه
معینِ عشق الٰهی باشد محمود باشد و انچه در وای معنی مفقود نامحمود پس در ماکل و مشارب و ملابس
و مجالس و مداخل و مخارج در همه مطمح عشقِ الٰهی باشد و انچه به نیتِ عشق الٰهی باشد امید خیر و برکت
از وست و انچه در وای نیت نیست همه شر است پس چون این مقدمه ممهد شد بدان که
زنے که موجب اطمینانِ عبادت گردد و از خدمتِ او خدمتِ مولا منقبض نباشد مبارک است
و زنے که بسبب وتشویش جانِ صوفی زیاده گردد و در عبادتِ مولی و عشق او نقصان پذیرد
نامبارک پس تفحص باید کرد و زنے باید خواست که همه آرام و طاعت باشد نه همه غصه و غضب
و قهر و بے آرامی ما امتحان کرده ایم که زنان مساوات مے جویند و شیطان پیدا میکنند زنهار
از چنین زنان ؎ در راهِ خدا که رهزنان اند + آں راه زناں همیں زناں + استغفت

فلیک وان افتاک المفتون مقدمہ ہرگاہ باید داشت اما اگر از فقیر استفسار میکنند بدہ سبب
این درویش آنست کہ درم خرید باید بہم رسانید و آزاد باید کرد و در نکاح باید آورد بخوف
آنکہ دار الحرب موجود نیست والاحرید ان کفایت داشت واگر برین صبر نتوانند کرد زنی کہ مہرش
از دہ درم شرعی متجاوز نباشد باید خواست کہ دو شوق فی الجملہ خیر است اما زنان قبیلہ بزرگ
قیامت انگیز اند ذاق من ذاق فہم من فہم اما شنیدہ ام کہ میان محمد علی موجب این تشویش
شما شدہ اند و میخواہند کہ جاے کہ خود کتخدا شدہ اند در میان قبیلہ شما را نیز میخواہند ہرچہ باشد
اما وضع خدا پرستی و بے نیازی از دست نرود زنہا بسیار پیدا خواہند شد اما عشق و محبت الٰہی
و بے نیازی از عالم عدیم الوجود است والاختیار معکم دیگر آنچہ نوشتہ بودید کہ لذت ذکر و
فکر الٰہی نماندہ است نعوذ باللہ من ذلک فتنہ ہاے درویشی ملاقات دولتمندان
و ہجوم خلائق است استغفر اللہ ربی من الحور بعد الکور مردن در پیش است
بحضرت تعالیٰ رو نمودن است غفلت درین کار مباد نو بنو تازیانہ از مرگ و اموات نمودہ
بتازگی در یاد حق ساعی باشند این نفس بیت المال آسایش طلب است ہرگز آسایش
روا ندارید و در طعام قلت و در خلوت کثرت ہمیشہ خود را بجد خوان طریقت بنیاد نہند و شوق و
ذوق مشغولیہا کنید و از صحبت مردہ دلان اجتناب کنید کہ انہمہ سرایت صحبت ایشان است
کہ دل بی یاد و ذکر مولیٰ بیا سایدو السلام

مکتوب نود و سوم عارف معارف گنجینۂ اسرار نامتناہی نظام الاسلام والدین اندر درویش
کلیم اللہ سلامی کہ منبعث از فرط رحمت و مبنی از وفور رافت است برخوانند و بہمہ حال مشتاق
ترقی درجات خود شناسند الحمد للہ والمنۃ کہ آن نتیجۂ عمر این بے سر و برگ مقبول دلہاست
اگر بہمین طور امتداد کشید و خاطر کشایش مردم و ہجوم عوام و خاص سد راہ نشد امید آنکہ فیض

فیضِ خدا گیراتر شود مصرعہ قبولِ خاطر و لطفِ سخن خداداداست۔ مکرر مکاتیب مرقوم بود
در وصولِ آنہا تردداست کہ شما سیرب یار طور داریدما ایں طور سیر سلوک خوب ست و مقبولِ
خاطر ہنوز وقتِ انزوا و گوشہ نشستن نیامدہ فی الحرکت برکت واقع است یارانِ شما بعضے
صاحب حال شنیدہ شدند آنرا کہ حالش مقام شدہ باشد و از علمِ ظاہری چاشنی داشتہ باشد
ولباس صوفیانہ پوشیدہ در گوشہ بہج توکل نشنید خط تلقین اگر بنویسند جائز است و ایں امر
مفوض برای شما است در ہرکہ لیاقتِ ایں امر بہ بینید اجازت بدہند اما علمِ ظاہر و توکل دو رکن
است برائے کمال و تکمیل ایں امر جلیل القدر از دعوت ہرکہ ساعی است سراج السالکین را مطالعہ
کنید انچہ بر ترک جلالی و جمالی نباشد او قریب الوصول و سہل الاصول باشد نگویند تقسیم اوقات و
توزیع مراتب خلوت و جلوت ہمہ معلوم شد اے برادر مصرعہ دل کہ روشن شد کتاب و دفترے
درکار نیست ؛ گاہ چنیں و گاہ چناں چیزے نیست و خواجہ نورالدین نوشتہ بود کہ سفارشی برائے
فقیر درباب انعام محبت خود بخدمتِ حضرت مرشدی بنویسند ایں سفارش ہمراہ کتابت خواجہ
مذکور نوشتہ خواہد شد بلکہ حاجتِ سفارش نیست باید کہ در اعطار محبت خویش دریغ ندارید کہ لیاقت
اہلیت دارد و شما او را خواہید نوشت کہ برای محبتِ من تصور برزخ لبیار کردہ باش کہ محبت
از تصور میخیزد انچہ از عدم عبادت حافظ فیروز عرف فقیر اللہ ایما رفتہ بود اے برادر خلق
الانسان من تفاوت بعضے بعضی چناں ہرکس بقدر محبتِ خویش بفیض میرسد ازیں باب
باہچکیں تکرار نکنند کہ در ہزار بلکہ لک مرید دلربا ہم میرسد باقی وبال حال مصرعہ بہر یک گل
منت صد خارے باید کشید والسلام

مکتوب نود و چہارم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الدین از درویشِ کلیم سلام مطالعہ نمایند
درباب شاہ اسد اللہ انچہ تمقا میگویند سوائے سکوت جواب نیست کہ کلام الحمقا یطوی ولا یروی

وعلی تقدیر روایت باید گفت حال فقیر اللہ خاں از سہ حال نیست یا مذکر ہست یا مؤنث است یا خنثیٰ در شریعت امامت مذکر تجویز کردہ اند ایں بدیہی است کہ مؤنث و خنثیٰ نیست پس مذکر لائق امامت چرا نباشد و کسے را کہ امامت در شریعت درست باشد در طریقت نیز درست باشد آمدیم برکراہت وعدم کراہت ایں امر خارج از بحث ہست فرائض ولایت خاص فردے از افراد نیست وقال اہل التصوف لتدلیس من تلبس لا بلیس من وسوس فقد باء بغضب اللہ نعوذ باللہ شما ایں کار زنہار نکردہ باشید اگر از حسب و نسب من بدمیگوئید چہ مضائقہ ہست پیش خدا تعالیٰ خوب باید دیگر خیرات

مکتوب نود و نہم۔ شیخ الاسلامی شاہ نظام الاسلام والمسلمین والدنیا والدین متع اللہ العاشقین بطول بقائہ از خاکپای درویشان کلیم سلام مطالعہ فرمایند معلوم نمایند کہ فقیری چیزے دیگر ہست و شیخی چیزے دیگر پیش ارباب عرفان انچہ قیمت دارد بے ہیچ بودن قیمت دارد باقی ہمہ رسم ہست اگر اسباب درویشی جمع شود آں ابتلا و امتحان حضرت حق است مغرور نباید بود در فنا و بقا باید کوشید کہ فنا و بقا کار دارد و ہیچ وایضاً بے تکلف باید بود اما ہیچ شریعت باید رفت جامع باید بود در شریعت و طریقت و حقیقت انچہ در شریعت راسخ نیست ناقص ہست بلکہ طریقت و حقیقت را معلوم کہ حقیقی ندارد و مراد آنست کہ جامع باشد میان شریعت و طریقت و حقیقت اے برادر در تفاوت مراتب فقرا اگر امروز خواہی کہ دریابی بجانب شریعت او نگاہ کن کہ شریعت معیار است عیار فقیر بہ شریعت روشن گردد مثلاً از یک شیخ دہ مرید صاحب کمال پیدا میشوند و ہر یکے بحسب استعداد خود وضعی اختیار کرد و شیخ در حق ہمہ ظن نیکو میدارد و ہمچناں بخلق اگر خواہی کہ قبل از در آمدن روز قیامت کہ پردہ از روی ہمہ کار بر گیرند امروز معلوم نمائی کہ ازیں دہ کدام یکے بقرب بیشتر حقتعالیٰ تقرب دارد۔ نگاہ کن کہ ازیں دہ مرید کدام یکے بشریعت آراستہ ہست انشاء اللہ تعالیٰ روز قیامت ہم ہماں کس پیش قدم و بلند مرتبہ خواہد بود بعضے مریداں بسبب پست حوصلگی بعضی اوضاع ناشایستہ اختیار میکنند و از بقایای نفس است ہنوز عن اصلہ مستاصل نشدہ و ایں عمر

مشہور است مصداق میگردد مصرعہ بدنام کنندہ نکونامی چند + از غائب بر شاہد نظر نمیکند
و بسبب این فرعِ کج از اصلِ راست غافل نمی نشیند اما طبائع عوام بریں قیاس بغایت دیر چرا
کہ اتحادِ طریقت پیر و مرید امرِ شائع است حاصل سخن آنکہ خود بعشق و عاشقی باید ساخت و معاملہ
جنگ مشیخت نباید پرداخت الحمد للہ اوضاعِ یارانِ ما جملہ محمود است و اگر از یکے احیاناً وقوعی واقع
شود اغماض نظر باید کرد معلوم آنکہ بمقتضی ما مضٰے اکنوں یاراں را باید کہ بالکلیہ فانی باشند و جنگ
مناسب طریقہ نیست بشما و زرے فقیر کہ بغایت جنگ است ۔ اگر یارے دماغ و تکبر و خودی بکنند
اولاً آنکہ او یار نیست و ثانیاً آنکہ فقیر ہم نیست مگر عارف بکند اگر عارف شود فقیر را با شما بسیار خصوصیت
شما چرا نا مہربان میدانید اگر من بر شما مہربان نباشم در دنیا کدام نور دیدہ دارم کہ بر و مہرباں
خواہم بود و در مکتوبِ شما درج بود کہ مردم در حقِ شما چیزہا میگویند کتابِ شنیدن ندارم گشتہ متیقیم
لہذا تدلیس یعنی اخفارِ نامِ شما میکنم اے برادر مردم در حقِ فقیر آنچہ میگویند فقیر از آں ہزار درجہ
بدتر است من عفو کردم شما ہم عفو کنید اما برای خدا تدلیس نکنید کہ قال اصحاب التصوف
التدلیس للمریدِ من تلبیس ابلیس اگر در حق من در حسبِ عرف دارند معلوم حسب دارم ملای گدای
صدقہ خوار عالمم چہ بزرگے خود چنیم اگر در حق نسب من حرف دارند معلوم بزرگزادہ نیستم از اجلاف
و ارزال ہستم چہ باے بد بردہ است و اگر چیزے میگویند کہ نفس الامر است چہ بلکہ شادیست کہ کسے
در نفس الامر خوب باشد و مردم او را بد میگویند و اگر چیزے میگویند کہ در نفس الامر ہست پس چہ جاے
بد دماغ شدنست کہ حق میگویند و راست اے برادر چوں شمارا قبولیت پیدا شد مردم برائے آزار
خاطر شما کہ ماہمچو عزیزے بزرگی را داغ کردیم ایں قسم کلمات مے آرند بے دماغ نشوید اے برادر در طریقہ ما
بلند مرتبہ آنکہ فانی در شیخ بیشتر باشد و قبول بر قدر فناست اگر قبول خدا و رسول و خلق میخواہید در شیخ
فانی شوید والسلام +

مکتوب نود و ششم - احوالِ آمالِ مولی المولی مولانا شاہ نظام الدین والاسلام والمسلمین والاحسان سلمہ اللہ تعالیٰ از تغیراتے کہ موجب التزامِ شریعت و طریقت و حقیقت باشد مفتوح و محفوظ باد - ای برادر این نامہ ہمراہ دستور العملِ خود شناسید و در حکمِ آن احتیاط نمائید کہ فروگذاشت را درآن مدخل نباشد کہ موجبِ افراط و تفریط نگردد و حالتِ وسط از دل بیرون نرود آن احکام را بدفعات نقل میکنم رحم اللہ من اتقی السمیع و ہو شہید اولاً آنکہ مقصودِ ایصالِ خیر است و خیر عبارت از فنا ماسویت از جمیع المسالک الی بقا بحق تعالیٰ و قیام السالک فی جمع محبۃ اللہ این معنی باید کہ ہمیشہ در نظر باشد و شرح این را درین رقعہ نتوانم داد ثانیاً آنکہ در ایصالِ خیر امرے مرعی نگردد کہ للہ نباشد بلکہ لنفسہ باشد کہ غولِ خمار این شراب دمار از روزگارِ درویش خواہد برآورد دیگر آنکہ تغیر لباس چنداں اعتبار ندارد دیباً در او اخر ہرچہ کہ پوشاند پوشد و خورد در آنرا حظ و نصیب نباشد اما این کہ صوفی را از لباس فقر ننگ و عار می آید عجب است کہ شما را ننگ مے آید آنکس کہ شما پیشِ او میروید اگر شما را ننگ می آید عجب فقیر اید و اگر او را ننگ مے آید چرا پیشِ او میروید و ترکِ صحبت این قسم مردم چرا نمیکنید ثالثاً ازدحامِ خلایق مستوجب شکر الٰہی است ہرچند ازدحام زیادہ شود شکر الٰہی بسیار بجا آرید کہ ہر کس قدر قیمت خود نیک نمیداند کہ بچہ مے آرزد و رجوع خلایق محض فضل و کرمِ اوست ازین ننگ نشوید این دولت ہمہ را میسر نیست رابعاً آنکہ چوں کسے بیعت نماید بجز بیعت اذن ارشاد ندہند و برخود قیاس نکنند کہ آں لفظ از عالمِ دیگر بود خامساً آنکہ چوں قابلیت بکثرت ذکر و مراقبات و مشغولیات برائے خلافت سازند اگر علمِ ظاہر داشتہ باشد مبارک است آنرا مثال بنویسند والا بگویند کہ بکار خود مشغول باشد سادساً اینقدر دستگاہ باشد کہ جدا یا با فقیرے چند گذران توانید کرد و ہمچنان با مردم بیگانہ بگذارند و آنچہ مفتوح برسد با آں فقیرہا ہمراہ صرف نمایند و روزیکہ نرسد آں روز را غنیمت شمارید کہ

در فقر و فاقه تاثیرے عظیم است فهم من فهم سابعاً آنکه مسئله وحدت وجود را شائع پیش هر آشنا
و بیگانه نخواهید بر زبان آورد بلکه بعضی مریداں که استعداد فهم داشته باشند به مزد ایما باید گفت
اگر فهم ایشاں باهسته قبول کرد زیاده واضح باید گفت والا همانقدر زیاده است ثامناً آنکه یا وضعِ
ملاقات با همه دولتمنداں اختیار کنید یا قطع ملاقات بهمه اما با بعضے ملاقات و با بعضے منافات چیزے
نیست تاسعاً آنکه صلح با هندو و مسلمان سازند و هر که ازیں دو فرقه که اعتقاد بشما داشته باشند ذکر و فکر
و مراقبه و تعلیم او بگویند که ذکر بخاصیتِ خود او را بربقهٔ اسلام خواهد کشید و با غیر معتقد اگرچه سیدزاده
باشد تعلیم نباید کرد که رابطه مبنی بر اعتقاد است لے برادر مشیخت متبوعیت را میخواهد تابعیت را ممکن
تابع باشد و اهلِ دول را نباید گفت اگرچه اخلاص هم داشته باشد که در تابعیت بر وضع خود و روش
نمیماند دیگر آنکه مجلسِ سرود لطور یا میکنند ازیں معنی بسیار محظوظ شدیم خوب میکنند که در مجلس علانیه
شهرت است اما اگر گرمی هست و مقصد گرمی است و اگر تقاضای وقت علانیه باشد آنرا هم اذن است
دیگر آنکه با مخلصانِ صحبت تعلیم و ادب و هیبت نگاه دارید که صحبتِ انبیا با اصحاب چناں بود اے
برادر مشغولی با خدا تعالی مقصود است و آنکه مقصود غیر ایں دولتِ عظمی و سعادتِ کبری ست
آں مدعی است فقیر حقیقت نیست که اطلاق فقیر بروے مجاز یست من وجوه شیخ علیه الرحمه
معتقد علیه ایں امر بوده اند اگر عزیزے از یارانِ من بریں نمط نه ایستد گویا یار من نیست اما چوں
تعبیه مقبول است اگر بعد سفاهتی و لغزشے پائے توبه درمیان آید التائب من الذنب کمن لا ذنب
له عذر خواهِ اوست هر کرا از یارانِ خود اذن دهند مبالغه در احیاے سنت ـ و اماتتِ بدعت خواهند بود

مکتوب نود و هفتم شیخ الاسلامی شاه نظام الحق والشرع والدنیا والدین سلمه الله علے
رئوس الطالبین از درویش کلیم الله بصبره بعیوب نفسه سلام مطالعه نماید ملاطفه نمایق رسید
مضامینِ مکاتیب معلوم شد آنچه گفتگوے شاهِ ضیاء الدین و مرزا یار بیگ و حقائق دیگر

که مرقوم بود بوقوع انجامید موقع و صواب نمود - اے برادر از یک تخم بر چند رنگ پیدا میشود هر یک بنوعی
ورنگے همه یکسان نیستند آنچه مرقوم بود که یاران میگویند که باشغلها بسیار رسیده و بشاه ضیاء الدین هم
این حروف مسموع نیست چه فقیر همه معمولات خود در نسخه کشکول ساخته آن را بهر کس رسانیده
بیک و تیره - و قطع نظر ازین بر تقدیر تسلیم از آن کم شغل عالی را روشن کردید و یاران باوجود آنهمه
کثرت اند و اشتغال عالی را بد ظن کردند لیکن قلت از آن کثرت به است و آنچه مرقوم بود که صحبت
باد و لیکن ما آن نمیتوانم داشت الحق صواب همین است دیگر چون و لیکن آن صحبت میکنند از ایشان
مترصد و مترقب وجد و حال نشده باشید که اینها اگر از افکار رنگیر دند که منشاء شوق و حالت و وجد است
اینها را معذور باید داشت و تکالیف و سفارشهاے شاقه اگر از وسعت ایشان خارج باشد نباید داد
اوقات را معمور بذکر جهر و مجلس سماع دارید و وقتی را مقرر کنید که در آن مراقبه مینموده باشید و نقشبندیه
یاران را حاضر میساخته باشید ذکر جهر براے مبتدی است و مراقبه براے منتهی تاهم اکثر اوقات بمراقبه
باشید و حضوری کرده باشید - مقرر آن برادر باشد که ملاقات امراء و سلاطین اگر براے نفس خود
باشد یا براے جیفه دنیا باشد لعنت خدا بر او باد که این کار شیطانی است نه رحمانی و اگر براے آن باشد
که براے غریب عاجزی نفع تواند رساند خود عین سلطانی و رحمانی است اگر خود بخانه امیر و سلطان
نمیرود باید راه خط و کتابت مفتوح سازید که در سلطنت خلفا اینمعنی بود و بحکمپس منکر نشود این سخن بغایت
دقیق است فهم من فهم و غفل من غفل و این سلوک را هم قابلیت باید **مصرعه** نه هر که سر بتراشد قلندری داند
مکتوب بود و هشتم - آنچه از ناهنجاری بعضی اهل دل که بوسیم فساد اعتقاد متصف اند نوشته بود بدیع عجیب
غریب نمود چه اعتقاد این مرد موجب تعجب غرائب که این گروه مجهول اند بر مفاسد اعتقاد زنهار
این گروه را مرید نباید و النت در اصول اهل امامیه مقرر شده که ولایت منحصر برائمه بود لیکن توجه شان
بمشائخ بغرض از اغراض دنیوی خواهد بود **و لیس الا هذا** اطلاق اسم ارادت درین گروه مجاز است

متعارف نیست بلکه حقیقت مهجور است شما باین گروہ یاری و نعم سلوک مے کردہ باشید و ہرگز
ذکر مذاہب درمیان نیارید و اگر تفصیل حکم سوال کنند بہا امکن تبصریح ہیچ امرے مبادرت نباید کرد
این در صورتیست کہ آمد و رفت او مستمر نفع بندہ از بندگان خدای تعالیٰ باشد و اگر مردک لا خیر با شد
بنوعی مہجور از مجلس باید ساخت و با دیگران صحبت تربیت بہدایت و وصول بمراتب روشنی باید
کرد الحاصل با دولتمندان مدد در معاش باید کرد و عاجزان را مدد در معاد و در رقیمہ مکتوب بود کہ اکنون
طعام پختہ قبول خواہم کرد ہر قدر کہ باشد این خوب ست و طعام پختہ ذخیرہ نتواند شد خواجہ نور الدین
از خجستہ بنیاد عریضہ مشتمل طلب محبت پیر ارسال داشتہ بودند چون طلب و محبت شما بود بسیار
خوش شدم کہ استعداد بلند دارد قابلیت او از طلب و معلوم میشود سفارشی خواستہ ہمیں سفارش
آنست کہ بمراقبہ تصور صورت و حقیقت خود ارشاد فرمایند کہ محبت را زیادہ کند دیگر آنکہ انچہ اطبا
میخواہند کہ شما را در دفع بادہ و دنبل دلالت بازدواج و نکاح میکنند باید دانست کہ ازدواج
اگرچہ نافع است ہیجان اذیت بیشتر بسبب نفع ناممکن باشد اصلاح دموی بفصد و حجامت
و جلاب و تنقیہ از ہر قسم کہ باشد باید کرد اگرچہ نکاح ہم تنقیہ است اما خالی از بلاے نیست حضرت
بشر حافی را قدس سرہ پرسیدند کہ نکاح سنت است چرا ترک کردی گفت شغلنی الفرض
عن السنن جمعیت فقر را از فرائض است بر تقدیر این کہ ضرورت داعی باشد والضرورۃ
تبیح المحظورات داہی درم خریدہ بہ از خاتون مدمغ و بعضی وصف کنند کہ این خاتون نجابت
عجیب دارد ہرگز اعتبار نباید کرد شکستہ لب خاتون رتبہ برابری و سویت پیدا میکند و موجب
بلا میگردد آرے گاہ باشد بسبب اتفاق ہمچنین خاتون افتد و این نادر است دیگر اخلاص با
شیخ خود ہر کہ دارد دور از ہیچ نیست والسلام اصل در این است کہ چون فقیرے شہرت پیدا
میکند عیب جویان و عیب بینان براے آزار خاطر او فکرہا میکنند و میخواہند کہ رونق بازار او

برو دو آں معترزاز کاوش اینہا محقر شود ایں مید انند واللہ متم نورہ ولو کرہ المشرکون سلطان نظام الدین اولیا را مردم بر سر منبر دشنام میدادند و حضرت سلطان جیو در آن مجلس حاضر می بودند روزے کار از حد گذشت بعضی یاراں شکایت بخدمت حضرت آوردند کہ زیادہ ازیں تاب نداریم کہ ذمّ حضرت بر سر منبر بشنویم ناکشتہ خواہیم شد حضرت فرمودند کہ قوم ہا را میگویند ما عفو کردیم شما طفیل عفو ما نیز عفو کنید و ایں رباعی بر زبان مبارک راندند۔ رباعی

ہر کہ مارا رنجہ سازد راحتش بسیار باد	ہر کہ مارا یار نبود ایزد اورا یار باد
ہر کہ خارے افگند در راہِ ما از دشمنی	ہر گلے کز باغ عمرش بشگفد بے خار باد

اگر نیکیم از شما ایم و اگر بدیم از شما ایم اینقدر میدانیم بہ یقین کہ مستحق اہانت بسیار ایم لیکن بشکر خدا میکنیم کہ مردم رحم کردہ اہانت کم میکنند دنیا و اہلِ دنیا و حطامِ دنیا و کاروبارِ دنیا معلوم در راہِ قہر بذلِ مال و جاہ و جان باید کرد ایں عادت مستمر است بیت ما بخی للہ والرسول معاً من لسان الوحے فکیف ا تا برائے غیرتِ خود شیخ محمد را بنامِ دیگر یاد نباید کرد دیگر سیر کور در شہر در آمد و بخانہ بمشائخ رفت و نذرہائے نیک گذرانید بعد روز چند ماہ بدست مغلے زری فرستاد تخمیناً صد خواہد بود در آں وقت بروی آفت ضبط اشتہا شدہ بود نفس مرا خوش نیامد کہ خود دنیا بدوز بفرستد قبول نکردم گفتم شما در تعب ما نذر قبول کنیم انشاء اللہ تعالیٰ چوں شما را فرح حاصل شود قبول خواہیم کرد بعد ازآں فرح حاصل شد خود آمد اما معنیٔ ارادت در و نیافتم اینقدر ہست کہ ظنے فی الجملہ دارد والسلام ؛

مکتوب نود و نہم۔ نظام الاسلام والمسلمین را از درویش کلیم اللہ دعا و سلام برسد انتہا آنکہ یک قطعہ کتابت مضمون آنکہ چند قاب طعامِ اعظم شاہ فرستادہ و شما قبول نکردید و برائے درویشاں نیز قبول نکردید۔ و منع ذکر جہر در مسجد حق ایں است کہ شما ہم خوب کردید و ہم خوب کرد خوبی شما ظاہر است کہ طعامِ مظلمہ خوردن چہ نافع است اگرچہ فقرا برائے مصلحت قبول ہمچنیں چیزہا کردہ اند بعد ازآں بصاحبِ مخمصہ دادہ اند کہ بروحلال حرام بشود و خوبی او

آنست که علما ذکر جهر در مسجد منع کرده اند وقت شام اگر مردم بنوافل اوابین وغیر ذلک مقید میشوند
پس درینوقت ذکر جهر چرا سیما با سه صد کس یا دو صد کس باید کرد اکثر علما در اصل ذکر جهر اختلاف
دارند چه جاے در مسجد جامع بوقت نوافل با اینهمه مردم وسبب منع علما انیست که نماز افضل از
ذکر مجرد که ذکر عام است وصلوة خاص چه در نماز ذکر است و در ذکر نماز نیست پس از ذکر جهر
وقت مصلیان پریشان میشود بنابرآن ذاکران جهر را منع باید کرد که وقت آنها پریشان نکنند و
شمارا آن بس نبود که در زمان غازی الدین خان مغلی صوفی را دره زده براے همین ذکر جهر در مسجد
ذکر جهر در خرابه و ویرانه باید کرد نه در معموره خصوص در مسجد - دیگر بداینکه بادشاه هندوستان
از اولاد امیر تیمور است و امیر تیمور ارادت بخدمت شاه نقشبند میداشت این تورانیان قاطبة
وکلهم اجمعون منسلک سلسله نقشبندیه اند وهیچ سلسله دیگر را وزن نمی نهند عجب است که
شمارا این سلسله هم رسیده است وشما جاری نمی سازید ورواج نمیدهید فعلی هذا صلاح دید
فقیر آنست که غلو در سرود وسماع خوب نیست که این امر مختلف فیه است و غلو در مراقبه خوبست
که متفق جمیع سلاسل است پس بعد از نماز فجر با جمع یاران تا وقت اشراق مراقبه باید کرد و
بعد از مغرب تا عشاء مراقب باید ماند وقت ظهر وعصر اگر توفیق باشد باز مراقبه باید کرد و روز شنبه
تمام روز مراقب باید ماند ومجلس ذکر منحصر در شب جمعه باید داشت ومجلس سماع در یکے روز از ایام
هفته مقرر باید ساخت ویاران را ذوق وشوق چنانچه در ذکر جهر وسماع میشود همچنان ذوق وشوق
ومحویت وبیخودی در مراقبه هم پیدا گردد تو مباش اصلا کمال این است وبس + رو درو گم
شو وصال این است وبس - بیشتر اوقات در مراقبه باید بود وحلقه مراقبه وسیع از حلقه سماع
باید کرد و شیوه بیعت را احکام باید نمود حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی بغایت مشغول بمراقبه
بودند اے عزیز در مراقبه بزرگان را حالتے بهم رسیده که بیگانگان فوت پنداشتن قصد
تجهیز وتکفین کرده اند تا پانزده روز بیهوش محض مانده اند این بودهاے سماع وسرود پیش
این مراقبه بجوے نمی ارزد - یاران اهل علم را درس تفسیر وحدیث وعبادات وفقه در میان ظهر

وعصر و بعد از صبح بگویند و اہلِ شوق کہ اندکے بعلم آشنا باشد درس لمعات و لوائح و امثالِ آں
بہر حال مراتبِ تمکین بہ از مراتب تلوین است و آخر شبہا بعد از نماز تہجد بمراقبہ نشستن بہ از
ذکر جہر کہ مشوش خلوت اللہ باشد کہ مراقبہ احتمال ہا ندارد بخلاف ذکر جہر۔ آرے در بیابانہا ذکر جہر
لطفے دارد و درس نسخہاء سلوک و سیر مشایخ اللہ مطالعہ باید کرد خاصہ تذکرۃ الاولیا شیخ فریدالدین
عطار و نفحات الانس مولانا جامی و منازل السائرین و رشحات نقشبندیہ و امثال ذالک باقی
ماند ملاقاتِ دولتمنداں مسنون آنست کہ بہمہ ملاقات باید کرد و اگر دل نمیخواہد اختیار است ترک کنید
ایں ہم طور است بزرگاں چنیں ہم کردہ اند مقصودِ من ازیں تطویلات آنست کہ اعراض خواص
و عام را بر شیخی شما جا نباشد یارانے را کہ خلافت بدہند بگوئید بما رقیمہ بنگارند کہ از فحوای سخن
و رقم ایشاں علم و کمالِ ایشاں معلوم خواہد شد و حقیقتِ باطن نیز والسلام علیٰ عبادہ الذین اصطفے

مکتوب صد دوم۔ بخدمت شاہِ نظام الدین والدنیا سلام فقیر رسانند و ایں سخن ہرگز بلا ضرور
کسے مذکور نکردہ باشند کہ ما قائلیم باخفاء آں الا علیٰ من القی السمیع و ہو شہید و صلی اللہ علیٰ سیدنا
محمد و آلہ اجمعین و آنچہ مرقوم بود کہ اگر ذات بحت در دیدن نمی آید پس حیاتِ عشاق عبث است
اے درویش حیاتِ عشاق عبث نیست حیاتِ او برائے عدم دید ما سوی ہست و چوں ایں امر
عظیم حاصل شد ہمہ مراد در کنارِ او نہادند و آنکہ محبت را بصورتے و تشبیہی و تنزیہی تصور
کنی افاداتِ بحت نماند و آنچہ مبعوثِ تست ہمچو تو است ہر چہ باشد ایں اصل را مقرر داں
و بر گفتۂ بیخبراں قباحت شناس بے صفت و بے رنگ و بے قید بود و بے کیفیت و کمیت باشد والسلام

مکتوب صد و سیوم۔ درویش نظام الدین مقتدای اہلِ عشاق بادشاہ کیا سے درویشان
کلیم اللہ سلام میرساند۔ اے عاشقِ صادق بدانکہ از رجوعِ خلایق و کثرتِ مریدان خود را گم
نخواہی کرد کہ در دنیا قیمت دارد عشقِ الٰہی کہ بیرون ایں قیمت دارد باقی ہمہ تسویلاتِ نفس است
باید کرد کہ روز بروز عشقِ الٰہی افزوں شود ہرگز ریا و عجب را مدخل نباشد و شکستگی زیادہ شود و سوائے
دو خادم تا لشتی را نگاہ ندارید و آنچہ از غیب مے رسد از و نصیب خود و خادمان خود جدا کنید و باقی کہ

فاضل باشد آنرا وقتِ شام ہر قدرِ عزیزاں کہ وارد شوند پیشِ آنہا باید داشت درویشی کہ خلوتگاہ ندارد و زندگانی ندارد و اگر حق پرسیا چنانچہ در زن کردن بے آرامی است ہمچناں بوجود حقیقی آرام است والسلام ؛

مکتوب صد و دوم۔ شیخ الاسلام والمسلمین نظام الدین اعلی اللہ درجتہٗ فی مراتب التوحید واتصال طریق العشق والتفرید از خادمِ درویشان کلیم سلام موصول است اے درویش مہما امکن در اعلاء کلمۃ الحق وایصال فیض من اللہ الی اللہ و فی اللہ و باللہ مقصر نخواہند بود مد نصیحت کہ مراسلۂ شما بار سیدہ مرقوم بود کہ از پیر کانو متوجہ شما میخواہم کہ شوم اے درویش بحمد اللہ کہ مصلحتِ ایں کارِ شما نیکو میدانید کہ ہر چہ میگوئید خوب خواہد بود اینقدر باید کہ نیت فاعل بر فعلِ خیر یدباید کہ نبت المرء خیر من عملہ دنیا و اسبابِ دنیا ہیچ در ہیچ است ہر چہ برائے حق است خیر است باقی ہمہ شر شہرت وقبولِ خلق اعتبار ندارد خدا تعالیٰ ہیچ مسلمانے را بایں بلا مبتلا نکند مرقوم بود کہ ذکرِ جہر با یاراں در خانۂ موضع دیگر میکنم اے درویش بیخود در ذکرِ مولیٰ باید شد کہ بیخودی نشانِ فنا و فنا ست بعد از آں بقا ست در ہر ذکرے و شغلے و مراقبہ کہ بیخودی نشود در حسابِ سناداں این فن بیکار است اے درویش طریقۂ عجیبۂ دیگر است میخواہم کہ آنرا بخلق رسانند فی الواقع بس نادر است امید کہ معمولِ شما افتد و عالمگیر شود آں انیست کہ بعد نماز فجر حلقہ کنید ہر چند زیادہ مردم باشند بہتر و فقیر و غنی و عالم و جاہل ہر کہ باشند داخل حلقہ شود و مراقب نشینند و چشم فراہم آرند و شما نیز چشم فراہم آرید و از چشم دل بقوت اسمِ ذات متوجہ دل مقابل باید شد کہ فقیر مقابل زیادہ میرسد از آنجا معلوم میشود المقابلۃ خیر من المقارنۃ و گاہ گاہ متوجہ اصحاب یمین اصحاب یسار باید شد و بانقدر بصورتِ اسمِ ذات در دل خود تصرف باید کرد کہ ایں تیغ جہد در دل مقابل کہ تیر بستہ او منظور و مختار افتادہ ظہور ایں تصرف در مقابل بحسب صفائی دل خواہد شد مثلاً کسیکہ صفائی دل بسیار دارد و بیہوش و بے خود شدہ بیفتند و عاطلاں غلطاں شوق و بیقراری نماید باید کہ اہلِ حلقہ بآں نیر دازند و بگذارند کسے ہر چہ خود بکند اگر کسے خارج از حلقہ رعایت حالش بکنند روا ست و کسیکہ صفائی قلب

کم دارد بیهوش افتاده خواهد ماند و آنکه ازیں هم کم دارد فی الجمله بیهوش و بیخود و فی الجمله باهوش
خواهد بود و ایں حلقه را حلقه همان میگوئیم که فی جلاله و جماله و فی مطالعة ذاته نه دریں طریقه ذکر جهر است
نه سرود که هر دو امر مختلف فیه است و توجه الی الله سبحانه متفق علیه جمیع مذاهب - همدریں طریقه
مشرب نقشبندیه است و هم مشرب چشتیه و هم مشرب قادریه رزقنا الله وایاکم ایصال هذا
الطریق الی خلائق الله - محبت فی الله دیارام را درود و نوشته ام که مواظبت نماید درود انیست
شما هم همه محبانِ خود میفرموده باشند که بسیار مقبول است و آثار ظاهر میشود و صحبت حضرت بسیر
می آید چون از کرور درود مستمر میشود بسم الله الرحمن الرحیم اللهم صل وسلم علی محمد تعینك الاقدم
والمظهر الاتم لاسمك الاعظم بعد تجلیات ذاتك وتعینات صفاتك وعدد الله ذالك ٭

مکتوب صد و سوم - شیخ الاسلامی شاه نظام الحق والشرع والدنیا والدین سلمه الله تعالی
بخاطر فقیر مے گذرد چنانچه ایام هفته توزیع و تقسیم یافته است بمجالس ذکر و مجالس سماع همچنان
قسمی مقرر شود برای مراقبه بطور نقشبند. بیه که همه اصحاب سلاسل را فیض باشد بلکه اول و آخر
هر روز بشغل توجه و مراقبه معمور باشیا. که شغل مراقبه مقبول هر سلسله است بخلاف سماع و ذکر جهر
که طائفه از ارباب شریعت و برخی از اصحاب طریقت دریں دوام خلاف دارند قطع نظر مراقبه
متفق علیه هر سلاسل است و کیفیت بیخودی و غیب و وجد در مراقبه حاصل است طور مراقبه را
بهر قسمے که مقرر سازند بهمه یاران خود بنویسند که مروج شود که مردم را
نفع زیاده شود - دیگر روز ذکر جهر یا حی یا قیوم همه مردمان مجلس با شیخ استاده شده ذکر نمایند
که بسیار نافعست سند ذکر یا حی یا قیوم آنست که همه استاده شد ضرب یا حی بر صحیفه دل زنند و در رکوع
رسند و بذکر یا قیوم باز استاده شوند و دستها با یکدیگر سبک نمایند نقل خط حضرت یحیی المدنی که باورنگ
نوشته اند انیست از جناب شیخ یحیی سلام به سد از آنجا که سماع قوت صالحانست منع کردن را هم وجهی ندارد والسلام

مکتوب صد و چهارم - هو الملیک الحمد لله علی کل حال الصلوة علی مولاه محمد والوصل بالعدد
الآصال وعلی آله واصحابه ما خطر فی البال وطالبه فی الفراق اما بعد نموده می آید که برادر دینی

ومحب یقینی الصادق المصدوق فی الشوق النابج الحب الذوق نظام الدین ہر آنچہ از کاتب الحروف درسلوک طریق وداد یافتہ وبآں معاملہ نمودہ و مآل آں امر گشتہ باو دانست کہ از روے رحمت و شفقت علی عباد اللہ مستحقان ایں طریق رسانند بشرطیکہ عنوان ظاہر خود را از وسمہ شریعت و ید بیضا مزین داشتہ باشد و مراودت ابنا دنیا نہ نماید و انزوا و تجرید و تفرید شعار خود نماید کہ اگر ایں چنیں یابند آنچہ بر من اعتماد نماید و من اللہ النصر و علیہ التکلان ولا حول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم التماس آنچہ چوں اندیشۂ سالک از ہجوم خطرات مستغرق گردد و بلاحول گفتن و معوذتین خواندن کمی نہ پذیرد و از معالجہ آں درماند چہ علاج کند امید کہ از روی شفقت معالجہ سریع الاثر دریں باب زدہ سالک عطوفت گردانند - جواب تجدید وضو کند و اگر غسل میسر شود بہتر - دو رکعت نماز ادا کردہ بسجدہ نہد و ایں دعا در یک نفس یک مرتبہ اگر نتواند سہ بار بخواند یا مقلب القلوب و الابصار ثبت قلبی علی دینک یعنی ای بر گردانندہ دلہا و بصرہا ثابت دار دل مرا بر دین خود چوں خطرہ بر مرکب نفس سوار شدہ در دل جولاں میکند اگر انس نفس بذکر اللہ کنند بسیار کم شود و اصل آنیست کہ مولوی قدس سرہ میفرماید بیت یورہند وستو عشق ہست و بس + ورنہ کے وسواس را بست است کس + والسلام +

مکتوب صد و پنجم - شاہ نظام الملۃ والدین والاسلام والمسلمین زین اللہ تعالی بوجود شریفہ سالکان الفقرا الی یوم الدین از فقیر کلیم اللہ سلام خوانند و ہمہ حال مشتاق خود دانند الحمد للہ کہ ایں نقش خاطر خواہ نشست و قرعہ توفیق ایصال فیوضات الٰہی بنام آں نیکنام درگاہ الٰہی زدند ذالک فضل اللہ یؤتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم شکر ایں نعمت را مرا از شما بیش باید کرد اما اے برادر سعی مبذول آں سازند کہ فیض باکثر مردم متعدی شود ہر کہ فی الجملہ صلاح داشتہ باشد از و دریغ ندارند و در نہایت آں نباشند کہ اللہ تعالی تاثیر خواہد کرد مرزا محمد رحیم بیگ یک گلابی گلاب آوردہ ملاقات ایں بے ہیچ نمودند کے از حلویات و نبات تبرکا دادہ شد جوان سعادتمند از شغل احمد بیگ بیشتر از مرزا رحیم بیگ بنظر آمد والعلم عند اللہ و اگر

با یاران خود در خلوت مخصوص خود شنیده باشند که امروز قدر راگ مشائخ نمی شناسند و آداب را
رعایت نمیکنند و قصداً این طرف نکنند بلکه در اشکار این طریق را شائع سازند و بمردم رسانند والسلام

مکتوب صد و ششم - الحمد لله والسلام علی عباده الذین اصطفی اما بعد محبة الله حقاً و محبة الفقراء حقاً
و محبة غیرهم فی الله حقاً مولانا نظام العشق و الشوق والدین از فقیر کلیم الله سلام خوانند و پیوسته
ناظر احوال خویش دانند کتابت سامی باند که مرسول بود بدست شیخ عبدالقادر رسید بصحبت انجامید
باید که کتابت بی دریے بنویسند و موقوف بر چیزے ندارند. خبر آمدن شما مرزا جعفر بیگ میگفت تا معلوم
نیست که اکنون چه بخاطر رسیده اگر قصد همراهی میان شیخ جیو بزیارت حرمین الشریفین باشد و وجهے
وارد و اگر اتفاق بیفتد خود این طرف بیایند الله تعالی با خود دارد آنقدر که بخود سازد والسلام
میان محمد تقی از کم صحبتی شما هیچ تفاوت نکردند بحال ایشان متوجه خواهند ماند والسلام

مکتوب صد و هفتم - فضائل و کمالات دستگاه عوارف و معارف پناه مولانا نظام الدنیا و
الدین مخصوص سلام فقیر خاکپاے درویشان کلیم الله بعد از شرح شوق آنکه معلوم شد که
شما را منصب درویشی از دیوان حضرت واهب العطایا که الملک الملک حقیقی است عنایت گشته
دلیل برین آنکه از فضل الهی شما را محبت دنیا و اهل دنیا و اهل آن نمانده اللهم زد ولا تنقص لیکن
کار استقامت دارد اگر شما را استقامت دهند کمال فقر داده باشند بعجالة الوقت این دو کلمه وقت شب
نوشته شد از دواج موجب تشویش است و آن آب و تاب اوقات و صفائی باطن و طمطراق و استغنا
نمیماند الا ما شاء الله تجرید ظاهر وسیله تجرید باطن است مهما آنکه اگر تجرید ظاهر را از دست نباید داد
و اگر ضرور و لابد باشد که به هیچ وجه از و گزیر نباشد واهی اختیار باید کرد قالوا البکر خیر من الثیب
زیرا که الا انها تعلم شیئاً من الفنون الموجبة لاضاعة اوقات الفقیر الصوفی واما الثیب فانها قعود تجبر الی
اضاعتها و اگر او میسر نیاید برای تعفف اگر از دواج کنید باید که دختر کسے باید خواست که در اصالت و نجابت
معروف بود و در رتبه دنیاوی یکدرجه کم که آسودگی درین است فقیر شما در اوائل تحصیل علم از دواج
کرده بود قبل از فراغ علم از این بار فارغ شد اکنون دائی خریده آزاد کرده در عقد نکاح شرعی

می آرد که آرام یافته ام عیبِ شما عیبِ ماست عیبِ فرزند عیبِ پدر است بعد تجربه عقد خواهند بست والا مناسب شانِ شما نیست و در کنیزک اگر قدرت نباشد که هیچ غوغا خواهد شد بخلاف آنکه قبیلهٔ کلان میکنند مصرعه مردیت بیازمای و آنگهی زن کن - آزمایش همین راه خوبست بعد ازآں خود احتیاج شرعی نماند دیگر اندکے بحسبِ عرف و عادتِ کسی از حرِ آنرا نخواهد - نمی بینید که مادرِ اسمعیلؑ چه بود و مادر حضرت زین العابدینؓ چه بود و مادرِ امام باقرؓ چه بود و مادرِ امام جعفر صادقؓ چه بود همهٔ رم خریده بودند والسلام

مکتوب صد و هشتم - محبت اطوار خواجه دیارام از یادِ حق بآرامِ تمام باشند قبل ازیں نمیقه ارسالِ این طرف نموده بودند یکے از دوستان شاه نظام الحق والدین رسانید و ازیں طرف جواب مکرر رفته قاصدانِ نامه برراچه توان کرد والسلام ؛

مکتوب صد و نهم در جواب مکتوب سید محمد درج شده شهوآنکه بحکم اصیب فالزم حوں باین فیض که طریق عشق و محبت است فایض گشته اید باید که در ترقی این کار بکوشید و ازیں قطره دریا ها نوشید الحمد لله علی ذالک که ارث آبای کرام بآں وارث علی الاستحقاق اند کے از بیش رسیده بکوشش استیفاء همه توانکرد والسلام مصرعه دلا بسوز که سوزِ تو کار ها دارد الدنیا یوم ولنا فیها صوم بهر نهج که بگذرد شاد باید بود که اگر هوا میسر گردد ازآں سوے دروازه ها بند شوند ٥ لاشک این ترکِ هوا تلخی ده است لیکن از تلخی بعدِ حق به است ؛ الله بخود دارد واللسان منه الانسان منه اباه والسلام

مکتوب صد و دهم درویش عبدالرشید معلوم نماید که مینار حقیقت طریقت است و مینار طریقت شریعت آنکه در چشم او جمالِ شریعت بیش بود طریقت و حقیقت اتم و اکمل بود و علامتِ وصول بدرجه حقیقت انیست که روز بروز آناً فآناً سالک در شریعت قدم راسخ گردد و این ملحداں که شریعت را از دست داده کلامِ لاطائل ملحدانه بسبب گدائی و لقمهٔ چرب منوده به متشرعاں طعنهٔ بے حقیقتی میزنند تعزیر کردنی اند که همه توحید ایشاں بے معنی است و بے لطفی قالی است بے حال زینهار در صحبتِ همچنیں حمقا نخواهند نشست و کلامِ توحید ازهیچ بیدیناں نخواهند شنید آنرا که آناً فآناً در شریعت توفیق رفیق گردد لمحه بعد لمحه و لحظه بعد لحظه حالِ شگرف که مقبول کتاب الله تعالی و سنت رسول الله علیه وسلم پدید آید و روازما سوی الله الی ما ورای الوراء

آرے سخنِ او و فعلِ او دیدہ و شنیدہ حال و مقال باید ساخت بدانکہ کنہ غیب الغیب تعالیٰ شانہ مدرک
ہیچ نبی و ولی نتوانند شد انبیاء و رسل و اولیاء اکمل و عوام و خواص بشر و ملک در عدم ادراک ایں مرتبہ
برابر اند و بیچارہ یحذرکم اللہ نفسہ واللہ رؤف بالعباد عنقا شکار کس نشود دام باز چیں کہ اینجا ہمیشہ باد بدست است دام را صدیق اکبرؓ ازیں مرتبہ خبر می دہد کہ العجز عن درک الادراک ادراک طلب ایں ادراک دریں
مرتبہ بلیشِ محققاں عدم ادراک است و بس بعضی از کمالِ تحقیق سخن بجای رسانیدہ اند کہ کنہ ذات در علم
حضرت جل شانہ و عز برہانہ ہم نیست زیرا کہ کنہ ذات اطلاق اصلی دارد و علم لا محالہ اگرچہ علم مطلق باشد ہم مستلزم
لازم آید و مطلق حقیقی بر نداشت احاطہ نمیکند اگرچہ ایں احاطہ ہم مطلق باشد زیرا کہ خالی از احاطہ نیست
پس چوں اطلاق کنہ ذات از علمِ حق بیروں باشد از علمِ ملک و بشر معلوم کہ کس نمیداند نہست کہ منزلگہ آں یار کجاست
اینقدر ہست کہ بانگِ جرسے مے آید میدانی کہ آں بانگِ جرس چیست آں بانگِ جرس شیونِ تنزلات است
واثبات حضرتِ وجود مطلق کہ در مراتب کیانی و آلہی ایں سخن را نیکو دریاب کہ خود مبداء اصلِ کار است
اگر گوئی وجود مطلق ہرگز مدرک نمیشود و آنچہ در حیزِ ادراک می آید نیست مگر حادث و صورت ذہنی۔ و آنچہ تراشیدہ
اوست ہمہ حادث است پس چہ معنی دارد فعل ایشاں شہودِ ذات و تجلیِ ذات و محبتِ ذات و معرفتِ ذات
اے درویش معنی ایں کلمات انیست کہ چوں سالک از امورِ درایتِ ذات غایب بود ایں غیب شہود ذات است
و عدم شناسائی ماورائی شناسائی ذات لیں قاعدہ کلیہ نمودم فقس علیٰ ہذا القیاس نہ آنکہ چیزی محسوس و
معقول و منظور و مذہون و معلوم سالک میگردد و شہود و تجلی او و معرفتِ او و شہودِ ذات و تجلیِ ذات و محبتِ
ذات و معرفتِ ذات تعالی اللہ عما یقولون علواً کبیرا اے جاناں آنچہ در حسن تو آمد تراشیدہ حسن تو گشت
افتصبدون ماتنحتون نشنیدہ مگر چوں ایں مقدمات معلوم کردی و بالاجمال کہ تفصیل آں دریں رسالہ نگنجد
بدانکہ سالک را در مراقبہ عبور بانوار افتد و استادہ شدن و قانع برآں شدن از کمال فطرتی است بلکہ نفیِ آں
کردن و متوجہ بحضرت غیب ہویت گشتن نشانِ سعادت۔ یا صورت درمیان است خواہ صورت ارواحی یا صورت
مثالی یا صورت اشیائی یا صورتِ لطیف یا صورتِ کثیف یا نوری ملون یا غیر ملون یا ظلمات یا حمد یا غیر ذالک
یقین بداں کہ ترا نصیبہ از محویت و محاق و طمس تام نشدہ آری اگر بسر حد بلاکیف رسی کہ آنجا طمس محض و

و طمس بحث باشد دائم که بهره مند گشتی و تفصیل این مرتبه در سائر مراتب الٰهی و کیانی باید شناخت خصوصاً
در حضرتِ انسان که جامع جمیع مراتب و شیون است و باللہ التوفیق کاغذ نامه ها تمام رسید والسلام

مکتوب صد و یازدهم ۔ شاه فقیر اللہ بعد سلام معلوم باد که شما را نوکریهای عمده بهم رسید نداما قبول نکردید
و طورِ توکل و فقر را از دست نداده خوب کردید می باید که وضع را بهر حال انجام تا لبِ گور باید کرد و اینکه فتوح
رسد آن فتوح لا یرد از غیب هر چه رسد بے عیب است غرض از حقتعالیٰ اگر باید خواست آن باید خواست
که هرگز نباید خواست تا خواسته در میان است میدانید که چه در میان است سخن از وادی دیگر میگویم والسلام

مکتوب صد و دوازدهم شاه علیم اللہ بعد سلام معلوم باد بهتر آنست که در خانه هیچ نه نخته باشید و چون رخصت
این مود میان آید در آن نقابت و اسامی اصحابِ سلاسل بدستِ خود نوشته و سه پارچه اول خرقهٔ قادریه و خرقه
چشتیه و نیمه آستین نقشبندیه و چادر قادریه است ۔ دیگر همچنین سنتِ مشائخ جاری شده که اقسام اقسام مریدان
بهم میرسد بعضی بر طوری و بعضی بر طوری ۔ دیگر اختلافِ امت همه رحمت است اگر موافق شریعت و طریقت
باشد و الا ضلالت والسلام علیکم و علیٰ من لدیکم +

مکتوب صد و سیزدهم مقبولِ اہل اللہ محمد علی سلمه اللہ دولتِ محمدی در ترقی و تزاید باد اعزاز استماع جریان فیض
و گرمی یاران و شب یازدهم ماه زنده داشتن دل مسکین حزین نهایت خوش ــه لے وقتِ تو خوش که
وقتِ ما خوش کردی حقتعالیٰ قرضِ شما ادا کند که لقمهٔ توکل بخورند که لقمهٔ توکل مزهٔ خاص دارد تا تا آنکه این
دولت بدست آید کارخانهٔ محبت و عشق جاری دارند و اگر دریاری تربیت بینید اجازت داده باطراف و اکناف
بفرستید که عالم عشق محیطِ کائنات گردد والسلام

مکتوب صد و سیزدهم حقایق و معارف آگاه شاه محمد علی سلام خوانند الحمد للہ که وضعِ شما مقبولِ اہل اللہ است
سلسله را جاری دارند و اجازت از مستحقِ اجازت دریغ ندارند بهترین اوضاع توکل است ان شاء اللہ انهم روزے
خواهند شد غلام محی الدین را توکل بفرمایند و متقل در داشتن ۲۸ صفر که روز مجلس وفات حضرت شیخ محی المدنی
است و باید شما یازدهم کرده باشید ان شاء اللہ ایشان را هم اسباب میسر خواهد شد و حال فقیر انیست که نخیه جیب
بر کفِ دست رحیب خوب می نشیند زانوی راست وقتِ رفتار لنگی میکند سن هفتاد و نه رسیده چند

دمے باقی اگر باشد در یادِ مولیٰ کہ اولیٰ است بگذرد والسلام

مکتوب صد و چہاردہم۔ باعز اخوان الصفا و خلان الوفا شیخ محمد علی رسانند او سبحانہ تعالیٰ جل شانہٗ از قرض مخلوق رہائی بخشیدہ با دای قرض خود توفیق خیر رفیق سازاد گوشۂ توکل مزۂ دیگر دارد و در این سیرت فیض بیشتر از بیشتر محیطِ عشاق میگردد الحمد للہ کہ درین صورت ہمہ فیض شیوع دارد اللہم زد و لا تنقص بہمہ یاراں سلام رسانند و بفرزنداں نیز سلام برسانند ؛

مکتوب صد و پانزدہم حامداً و مصلیاً و مسلماً برادر دینی محمد علی سلام مطالعہ فرمایند خلافت منصب انبیا است و دنیا مغضوبہ حضرت صمدیت ہیچ نبی بدنیا نہ آویختہ ست توابعانِ ایشاں را باید کہ نہ آویزند و بزی فقراء و لباس فقراء عمر گذارند و ہمیشہ در اعلاء کلمۃ اللہ کہ از پیراں من عن سیدہ کوشش نمایند درین باب جہاد نمایند و این کار سہل نہ انگارند و منتشر اً در معمورۂ عالم سازند کہ رضاء الٰہی درین ہست و اصلاح مفاسدۂ فرزنداں آدم نمایند کہ انبیا مبعوث برای ہمیں کار بودہ اند اوقات را منضبط دارند تا مریداں را بسط باشد و بریاضت و مجاہدات امر فرمایند و از رزائیل تخلی فرمایند و بفضائل موجب تحلی التماس آں برادر کہ بہ تہیۂ ترک کہ خدمت این درویش بسیار کردہ مرسل گشت مراچہ قدر مقدار ہست کہ تہیۂ مرا خواہد بود صحبت اغنیا سم قاتل است اگر این طور اختیار کردہ اند اجتناب از صحبت این مفتون نبا باید کرد و اجراء سلسلہ را کمر باید بست عرس حضرت تیخ ۲۸ صفر مقرر است ہمیشہ کردہ باشند در شہرے بنشینند کہ بسیر راہ باشد تا آئندہ و روندہ از شما چیزے بار سانند والسلام ؛

مکتوب صد و شانزدہم برادر دینی میاں محمد علی سلمہ اللہ تعالےٰ ہبیت تراز کنگرۂ عرش ہمی زنند صفیر ندانمت کہ درین دامگہ چہ افتاد ہست ؛ حقتعالیٰ فرصت دہاد کہ طریقۂ توکل سپری و خود را بدروازۂ حق بدوزی اگر خوف قرض است مگر در خانۂ اولی است کہ بدو باجی گیری ادا نخواہد شد ہر کہ طالب دنیاست باجی ہست چہ مقصود و مطالب آں چیز افتادہ است و حق سبحانہ تعالیٰ از روز یکہ ورا آفریدہ است بیک نگاہ لطف یاد نکردہ باجیا ندادہ زنہار کہ دروازۂ توکل را مقرض شناسی ہمہ حاجات ازیں باب رواگیری یقین شناسند اجراء سلسلۂ توکل از آں بشود کہ در صیغۂ نوکری اگرچہ بعضی در صورت سپاہگری با حق متحقق بودند ممکن اجراء سلسلۂ پیری مریدی

خوب در صیغهٔ توکل فقیرزاده محمد حامد و محمد فضل الله و محمد احسان الله سلام میرسانند؛

مکتوب صد و هفتد هم - محب صادق بر سنداتِ محمدی عاشق برای لهای عاشقانِ الٰهی طبیب حاذق و واقف اسرار خفی و جلی شیخ محمد علی از درویش سلام خوانند لے برادر کوشش فرما که فیضِ این سلسله عالمگیر شود و گروه غافلان را بحلقهٔ ذکر و مراقبه بدر وازهٔ عرفان برسان که این ذخیرهٔ معرفت بهتر از ذخائر گنج و مال است که بعالم رسانی چون از بارِ قرض فارغ شوی گوشهٔ توکل و لباس فقر را بپوش که این وضع بهتر از وضع نوکری و چاکری است حقیقتِ آن فقیر از شیخ احمد معلوم خواهید کرد و حفظِ اوقات بذکر و مراقبه و همیشه عرس یازدهم لازم وقت و انند ناغه نشود همه مریدان خود را سلامِ فقیر رسانند و حامد سعید و محمد فضل الله و محمد احسان الله سلام میرسانند؛

مکتوب صد و هشتد هم - بنام جامع مکتوبات الحمد لله که خیریت آن دوستِ جانی از اکبرآباد در رسید باید که تا رسیدن بمکان استقرار از منازل و مراحل بیا با نها آگاه سازند که اکثر جای المکتوب نصف الملاقات مقرر است اینجا تمام الملاقات خواهد بود ای برادر دنیا که در تحصیلش ایمان از دست رود بچه کار آید آنقدر مصروف نشوید که دل را برباید و از حلیهٔ خدا پرستی عریان سازد و این چنین دنیا مبارک برای هیچ دشمن مباد دنیا آنست که با حفظِ دین و آئین تو اما آن مد اگر تمام کمالِ مراتبِ هند میسر نباید در زمان تحصیل این هم نباشد که از تغافل بلند از ارکان سبب دین افتد س؎ گرچه در تعمیرِ جسمم فارغ از دل نیستم + دست در گل دارم اما پاے در گل نیستم +

مکتوب صد و نوزدهم - اعز ارشد شیخ احمد از درویش سلام خوانند صحبتِ درویشان و تاثیر نفس ایشان یک لمحه بیک عمر کافی است بیت هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد بعشق + ثبت است بر جریدهٔ عالم دوام ما + پس آنکه مدتے حق صحبت بسر برده از و خلافِ صحبت مقصود نباشد پیش آنکه دلش بمحبت آگین شده دور و نزدیک مساوی است و لطیفهٔ قلبش با طوار محبتِ الٰهی شب و روز حاوی ما را هر دم پیشِ خود تصور نمایند و خود را پیش خود یکدم تصور نمایند ای خواجه اگر در خانه کس است صد حرف مجو یکحرف بس است والسلام

مکتوب صد و بستم اعز الاحباب فی عشق الاحد معز الاصحاب الشیخ رحمة الله لا اله الا الله حماکم و ابا کم حیث کان بداه رحمته الشوق بسید الحمد لله که مخبر وصل الموال بود چون نعمت فراغ از فراغ بر شما که شکر این نعمت فراغ شما است از هر ربع دم صرف همت است از هر عزیمت بسوے او تعالیٰ و تقدس باید کرد و دنیا لمحه از سرای که عبور معمور کرده بودند داند

و دل را از آن و آنچه در اوست از زخارف گیسیاه شمارند و دیگر معلوم شد که تاریخ عرس حضرت ما را معمور بفاتحه داشتند
جزاکم الله عنا جزاءً حسناً به اوقات گرامی را گرامی داشته باشند که درویش آنچه دارد همین وقت دارد مبادا کسے ازین نقد
مفلس افتد امور دنیا برای فراغ وقت و وقت برای متاع آخرت آنکه در بند تحصیل دنیا ماند و ازین آن طرف نیز
هم یحسبون انهم یحسنون صنعا و الله لبئس ما شروا به انفسهم اولئک هم الخاسرون ۵
این دو کلمه هدیه اصحاب احباب است و رخانه اگر کس است یک حرف بس است در ربیع الاول حقتعالی ما را
بفضل خویش در رستی که شصت و ششم بود فرزندی عنایت کرد نام او محمد و لقب فضل الله و کنیت او ابوالحیا
کردیم سلام این عاجز نام بوالد بزرگوار خود رسانند و دعا در حق ما و فرزندان ما التماس دارند که بر عشق زئیم و در عشق
میریم و در زمرهٔ عاشقین محشور شویم و بخدمت حافظ عبدالله جیو و محبت اطوار مودت آثار عبدالحی و شیخ
عبداللطیف و نزدیک بدل غلام جعفر و مهر کیش محمد جعفر و دولت دوستان من شیخ محمد و محب محبوبان
درگاه میان محمد علی و طالب فقیر و فقرا عبدالحق و صادق در رهٔ صدق مخدوم و دوست یک رنگ
الف خان و جمیع یاران که یاد این ما یاد کنند سلام محبت انجام مودت استیلام رسانند

مکتوب صد و بست و یکم اعز قلوب اهل لا اله الا الله ارشد هدایت طریق موصل الی الله شیخ احمد محمود العاقبت ان
درویش سلام مسنون بهزار توجه مشحون برخوانند میقة الشوق که مرسول بود موصول گشت دل عشق منزل را
فرحت بے اندازه حاصل گردید معلوم شد که بعد از تعب بسیار و رنج بے شمار بمقتضاء ان مع العسر یسرا و ان مع
العسر یسرا روی آرام و طمانیت از حجب الغیب نمایان شده و موافق ان فرج بعد الشدة چهرهٔ مقصود از نقاب نصیب العین
گردیده حقتعالی جمعیت باطن که مرکز حالات آدمی ست از دائره شتات ثبات بر آورده سوید اجان و مال
گرداناد و جمعیت صوریه علاوه جمعیت معنوی ساخته نور علی نور کناد اے برادر آنچه میکنند لهف بر آن نیست
آنچه میگذرد و تاسف بر فقدان آنست ما به دل مشغول باطن فی الله باید ساخت خورد و خواب گر دلخواه
شد و گرنه شد چه شد همه این گوشه بسلام یاد آورند بنده خادمات مصطفے حامد سعید و محمد فضل الله
و امهات با بنات و سائر اهل خدمات سلام میرسانند

مکتوب صد و بست و دوم حق جمعیت صوری و معنوی از لطف و کرم خویش ما و شما را هاست که در گرداب النوائب

افتادہ اند مامردم از شنیدن امتداد ایں تفرقہ بہ تنگ مے آئیم اللہ سبحانہ برشما رحمت کناد کہ مصنف بایں تفرقہ نیستید اے برادر قیاس کن کہ دنیا چہ جیفہ پیش نیست در تحصیل آں عمر برباد میرود و دولت آخروی کہ پائندہ تابندہ ابداست در تحصیل آں چگونہ دوں ہمتاں نا رفتہ راہ آبلہ پا میگردند ممیدانند کہ از نقطہ اول تا نقطہ آخر ہیچ مرتبہ دلخواہ بانگذاشتہ ہم تہیا ساختہ اند در ہر مرتبہ فوق پیش نظر باقیست نمی بینی کہ سید المرسلین را میفرمایند عسیٰ ان یبعثک ربک مقاما محمودا مقصود آنکہ آنکسے کہ اول اندیشۂ جمعیت صوری پیدا کند و من بعد در تحصیل جمعیت معنوی کوشد بطال است ہزار ہرگز بدولت معنوی فائز نیست وقت کو و عمر کجا فرصت سید ما بلکہ جمعیت صوری اکثر راہزن جمعیت معنوی است بزرگاں گفتہ اند جمعی جمعیت جمعے در اسباب دانستند در خرقہ ابد ماندند و جمعی جمعیت را از اسباب تفرقہ دانستند دست از دو کون افشاندند کلام محقق و منقح آنست کہ در عین تفرقہ ظاہر از جمعیت باطن غافل نباید بود ؎ غم دیں خور کہ غم غم دین است + ہمہ غمہا فروتر از این است غم دنیا مخور کہ بیہودہ ست + ہیچکس در جہاں نیاسودہ ست + محمد حامد سعید و محمد فضل اللہ سلام میرسانند و ہمہ مردمان دروں و بروں نیز +

مکتوب صد و بست و سوم حضرت ذوالجلال والاکرام ہیچ یکے مرضی او باشد دارد مکتوب مرغوب محبت اسلوب بعد مدت مدید و عہد بعید و انتظار شدید رسید الحمد للہ علی ماضیٰ والحمد للہ علی ما بقی تشتت خاطر و تفرقہ باطن ابتلاء من اللہ للعبد فمن کان معہ فہو معہ و حفظ حمایت کائنا کان غرض بہر حال با و باش و بغیر او مباش۔

کتابت شما مشتمل بر آسامی اعزا کہ مشتاق ایں طریقہ بودند بود میخواستم کہ آنہا ہم رقعہ ہا علیحدہ بنویسم لیکن آں کتابت نیافتم ہرچند تلاش کردم کتابت مذکور رفتہ ست نیامدہ مستعجل بریں دو حرف اکتفا کردم بیت مصلحت دید من آنست کہ یاراں ہمہ کار + بگذارند و خم طرۂ یاری گیرند ؎ من کان للہ کان اللہ لہ و من کان فی هذه اعمیٰ فھو فی الاخرة اعمیٰ الاوقت سیف قاطع و برق لامع شاہد دل ما محرم کرام باشد حق تعالیٰ ایں ہیچ را از فضل خویش کہ سن ہفتاد و پنج رسیدہ فرزندی عنایت کرد نام او احسان اللہ کردیم کہ برادر کلاں او مسمیٰ بفضل اللہ ست حامد سعید و محمد فضل اللہ و محمد احسان اللہ سلام میرسانند تاریخ عرس شیخ محفوظ خواہند داشت والسلام ؎

مکتوب صد و بست و چهارم۔ شوارق فتوحات غیبیہ و خوارق فیوضات لاریبیہ مجلی دل حق منزل قدوۃ الاخوان اسوۃ الخلان اعزا شیخ احمد باد مکتوب شریف بعد سالہا کہ جمادی الثانی ۱۲۸۰ھ فرحت افزا گشت الحمد للہ علی ذلک مادر ارسال جواب درنگ نداریم اما اگر قاصداں نہادن درزند و مکتوب نرسانند و اگر رسانند تخلف در وعدہ نمایند باز خبر نگیرند ایں را چہ علاج بود کہ اعزہ دیگر توفیق انخراط در سلک بجاویز ارندالے برادر ایں سلک حضرت شیخ یحییٰ قدس سرہ است ہر کہ ارادت می آرد بالقطع سعادت میگیرد ارادت صفت مرید است نہ صفت پیر اگر کسے گوید مثلاً کہ من مرید زیدم و زید گوید کہ مرید من نیست زید کاذب باشد و او مرید زید باشد و اگر گوید کہ مرید زید نیستم و زید گوید کہ ایں مرید من است زید کاذب باشد زیرا کہ ارادت صفت مرید است و از حال خود خبر میدہد قول او معتبر است پس اعزہ کہ دم ارادت میزنند در قول خود ایشاں صادق اند ایں دم قدیم و جدید را قبول کردیم ان عهد الله کان مسئولا ازیں عہد پرسش خواہد شد طاقیہ و امنی مع الشجرات دادہ باشند و اذکار و مراقبات کہ بشمار رسیدہ باشند بتوفیق الٰہی آثار و نتایج ظہور خواہد کرد کسانیکہ از پیرایہ دنیوی انتقال بسوی فقر کنند بغایت عزیز اند کہ من تشبه قوما فهو منهم معاصد حال ایشاں ہمہ یاران قدیم و جدید من الصالحین و الصالحات ہمہ را سلام رسانند برخی از حال خود گویم بست و چہارم جمادی الثانی مولد فقیر است و تاریخ تولد فقیر عنی است تا امروز نہم شہر جمادی الثانی است سال عمر ہفتاد و ہشت است چہاردہ یا پانزدہ روز باقیست کہ شروع سال نہم خواہد شد آزار نقرس و وجع المفاصل باقراط شدہ کہ دست چپ و زانوی پای راست و ہر دو پا آماسیدہ اند و چہار ماہ است کہ صاحب فراشم دریں روز لنگ لنگاں باستعانت چندی از اندرون بخانہ میتوانم رفت نماز بہ تیمم نشستہ میخوانم ہمیں روز بمشورت حکیم اسمعیل قصد خوردن چوب چینی دارم اللہ سبحانہ تعالیٰ موافق آرد و الآن در فرزنداں سہ فرزند و سہ دختر موجود اند حامد بکتب سلوک مشغول است محمد فضل اللہ دہ سالہ دوازدہ سیپارہ قرآن حفظ کردہ محمد احسان اللہ پنج سالہ بمکتب نشستہ بخواندن ابجد مشغول است اما سہ دختر یکے بخانہ محمد ہاشم دادیم بی بی رابعہ نام دارد و دیگر بی بی فخر النسا برادرزادۂ خود دادیم سیوم زینب بی بی مشہور بہ بی بی مصری چہاردہ سالہ است تا حال جای منسوب نشدہ و السلام غلام داؤد با یاران قدیم و جدید سلام میرساند شاہ ضیاء الدین و جلال الدین ہر دو خلیفۂ ما فوت شدند بارواح گذشتگاں فاتحہ خواندہ شد غلام جعفر عرف

میان صاحب والف خان و شیخ عبداللطیف و حافظ عبدالله و محمد مخدوم و شیخ محمد و شیخ عبدالوهاب
و فقیر محمد و علاؤ الدین همه را سلام رسانند و محمد باقر و قاضی احمد هوای با مسماة همه را سلام رسانند

مکتوب صد و بست و پنجم حقایق آگاه معارف دستگاه شاه حافظ عبدالله دام حضوره و سروره باشند.
مکتوبات مشتمل بر اسامی طالبان رسید هر که با اخلاص باطن بیاید کرد ما همه را قبول کردیم شما صحبت ها در یافته اند
و دو کشکولی و مرقع آنجا موجود اند هر طالب را موافق حوصله آن به نیابت ذکری و شغلی بفرمایند و دست
شما به نیابت دست ما شمرند و بیعت کنند و ذکور طاقیات و انات را مقانع بپوشانند و از حالت عزیزان
همیشه می نگاشته باشند که ذکر و مراقبه چه قدر تاثیر کرد ۲۸ صفر عرس شیخ یحیی مدنی قدس سره مقرر است
همه یاران را چه قدیم چه جدید ختم قرآن یا درود یا ذکر با قادری طعام و سرود با هم نشسته میخوانده باشند والسلام

مکتوب صد و بست و ششم - عزیز دلها روان تن ها میان عبدالحی بحیات محفوظ باشند دو روزه دیگ
در مرحله محبت یکسان است حقیقت جامهٔ انسانیه را هر جا که تعلق است از همه بی تعلق است معلوم نشد
که تعلق محبت باقیست یا فانی اگر باقی این چیست و اگر فانی آن چیست ؟

مکتوب صد و بست و هفتم - اعزارشد اعنی شیخ عبدالحی سلام خوانند عجب که درین بار خطی از شما نرسیده
پریشانی و حیرانی اگر کسی دارد درین روزگار آنرا جمعیت داند که مردم آنجای که زیر رایات عالیات در زندگی
میکشند اکثر پریشان اند پریشانی عیب نمانده بلکه جمعیت عیب گشته العلت اذا عمت طابت درین
روزها جلوه گر است عمری در طلب دنیا گذشت و حاصل عمر آنچه در خود می بینیا بانصاف به که فنا عمر در طلب
دنیا بهتر است یا در طالب مولی بهتر - اما کجا دیده بیننده که حسن این سخن بیند و آشفته این سخن گردد از سر
دنیا بگذرد چه نغز و معقول گفته اند گفته ۵ دامن توفیق ما گرد تعلق برنداشت - آفتاب همت ما از سر دنیا گذشت

مکتوب صد و بست و هشتم - برادر عزیز عبداللطیف از درویشان سلام خوانند الحمد لله که
صحبت شما موثر شیخ عبدالله افتاد من سن سنة فله اجرها واجر من عمل بها چون اخوان شیخ حاجی
عبدالله و مردمی قصد توبه داشته اند معلوم شد شکرانه بجا آورده شد که از صحبت شما جماعتی بفیض توبه
عرس شیخ وهاب که دیده اند بسیار مبارک آمد همه اصلاح طریقت را تاکید نمایند که ظاهر شریعت را آراسته دارند

و باطن بعشق مولی پیراستہ سازند عرس حضرت یحیی المدنی قدس سرہ ۲۸ صفر مقرر است ہر کس
ختم قرآن یا ذکر درود یا مجلس سرود و طعام داشتہ باشند +

مکتوب صد و بست و نہم محمود یار خاں باو صلکم اللہ تعالیٰ بمدارج العباد رزقکم اللہ بالمحیط الاولی وام صحبۃ
الصادقین فی محبۃ اللہ علی ہو المسئول من جنابہ المقبول مکتوب شما رسید الحمد للہ کہ حصول مامول
بر طبق اہل دوستاں صورت گرفتہ رجا کہ در حفظ دل عاجزاں خواہد کوشید کہ دل شکستہ قیمتی
دارد در حضرت او کہ ہیچ درستی آں ندارد و استمداد از عاجزاں و شکستہ دلاں منتج فتوح غیبی و سیوح
فواتح لاریبی است و شیخ احمد از یاران باختصاص تمام باید کہ مختص باشد با از اوضاع ایشاں
راضی ایم وصول رقیمہ تازہ منشا توجہ تازہ است بندہ ہائے حضرت او حامد و محمد سلام میرسانند

مکتوب صد و سی ام شیخ عنایت اللہ صدر حقتعالیٰ شرح صدر اسلام حقیقی کناد بحکم الاذن نعوقبل
العین احیاناً دو کلمہ برائے ربط معنوی نگاشتہ بودند رسید چوں ارادت صفت مرید است عقیدہ
آں طرف کافیست دریں کار بعیت ظاہر رکن ایں کار نیست +

بیت گر در یمنی با منی پیش منی + در پیش منی بے منی در یمنی + فضل صحبت ظاہر است
و آں موقوف بر ملاقات صوری بنا بر ایں کار بر فنا فی الشیخ است آں قدر کہ ربط باطن قوی تر کارگیرا تر والسلام

مکتوب صد و سی یکم محب صادق بوداد فقیراں واثق اعزار شد شیخ محمد سلام محبت انتسام خوانند
رنیزہ کہ در اورنگ آباد بخانقاہ شاہ نظام الدین برائے ایں طرف سپردہ بودند الحمد للہ بخیر رسید
جزاکم اللہ خیر الجزاء - اما از فحوای امام نام نفرے کہ بمیاں محمد علی ارتباط داشت و محمود یار خاں
آنرا قاصد ساختہ بدہلی فرستاد بر ما مصیبتہا گذشت ۱۴ شوال منکوحہ میاں شاہ میر فوت شد
۱۹ ذیقعد منکوحہ میاں محمد ہاشم فوت شد ہر دو دختر نمازی و نیک بخت بودند دختر ثانی اللہ را بمیاں

رحیم اللہ برادر زادہ کہ خدا ساختنیم و دختر رابعہ ما میخواہیم کہ بمیاں محمد ہاشم نسبت کنم اگر در عمر بیای
کلاں خورد اند اما مرد فاضل است و صالح و مرید و خلیفۂ من است دریں مدتہا مبلغ سیصد
روپیہ خرچ شدند- و دریں شادی سیوم قریب ہزار روپیہ خرچ شد لاچار دختر چہارم و پنجم
ماندہ اند انچہ خدای تعالیٰ خواہد فرستاد نثار ایں ہر دو خواہد بود والسلام فقط تمت

صحت نامہ مکتوبات کلیمی

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۲	۴	ماصی	عاصی
"	۵	اذول الخلیفہ	اذل الخلیقہ
۳	۱۶	سنہ یک ہزار و یکصد و چہل و یک	سنہ یک ہزار و یک صد و چہل و دو
۴	۱	سنہ ۱۰۴۱	سنہ ۱۰۴۲
"	۶	زینب الحیوٰۃ	زینت الحیوٰۃ
۵	۳	زندرانی	زندنی
"	۱۲	•	وحضرت ایشاں بحضرت خواجہ شیخ محمد اعظم چشتی قد
۱۰	۳	رساند	رسانند
۱۳	۲	حوضہم	خوضہم
۱۴	۸	بیہوشی	وبیہوشی
۱۵	۵	بیادشاہ	بپادشاہ
۱۶	۸	سماغ	سماع

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
١٧	١٢	اندسے بکتب	اندکے بمطالعہ کتب
٢٠	١٤	کلام	کلیم
٢٢	٣	کلام	کلیم
〃	٧	میخواہم	مینخواہیم
٢٣	١٩	منیقہ ہ ملاطفہ	نمیقہ و ملاطفہ
٢٥	٣	کہ از ذکر	کہ دل از ذکر
٢٦	٤	شدہ باشند	شدہ باشد
٢٨	٧	بحرد	بمجرد
٣٢	٥	کہ ہرکہ	وہرکہ
〃	١٠	قدں	قدس
٣٥	٨	ایں عم	ابن عم
〃	١٦	اگر بر ایشاں	کہ ایشاں
٣٨	١٩	مغنمات	مغتنمات
٤١	٦	یعنی	معنی
٤٧	١٩	نارک	تارک
٤٨	٢	سثیت	سنت
٥٧	١٠	زد	رو
٦١	١٥	شمائید	نمائید
٦٢	٩	حیر	خیر
٦٣	١٩	دیگراں	دیگران

صحیح	غلط	سطر	صفحہ
دردوینا	دونہ	۱	۱۴
سرود وسماع	سرور وسماع	۱۳	۶۵
نقشبندیہ بسبب	نقشبندہ بسبب	۸	۶۷
برہمہ خلفائی	ہمہ خلفای	۴	۶۸
نصیب العین ما وشما	نصب العین ما وشما	۱۶	۶۸
نفس پروری وتن آسانی	.	۱	۶۹
توانید	توا سد	۱۶	۷۴
در قصد	قصد در	۱۷	۷۵
ہم	م	۱	۷۸
بے	ے	۱۹	؍
ابید آنکہ فیض	.	۱۹	۸۱
بعضے چنین و بعضے چنان	بعضے و بعضے	۱۵	۸۲
کرامت	کراست	۳	۸۳
فروی	زوی	۴	؍
جمع	جمع	۱۰	؍
وباقی	وقی	؍	؍
ہمین است	ہمن است	۶	؍
تربیت	تر بیت	۱۸	۹۲
خواہد بخشد	خود بخشد	۲۱	؍
باہوش	اہوش	۱	۹۳

اشتہار

بخدمت جمیع صاحبان مطابع وتاجران کتب نزدیک و دور کے التماس ہے کہ یہ کتاب بموجب قانون ستم سنہ ۱۸۶۷ء داخل بہی رجسٹری ہوچکی ہے اسلیے اطلاع دیجاتی ہے کہ کوئی صاحب بدون اجازت راقم قصد طبع نفرمائیں اور جسقدر جلدوں کی خریداری منظور ہو اس پتہ سے طلب فرمائیں فوراً بھیجدی جائینگی قیمت فی جلد کاغذ سیرام پوری مع محصول ڈاک چھہ آنہ اور ولایتی کاغذ پر مع محصول ڈاک نو آنہ - شہر والوں سے آدہ آنہ کم لیا جائیگا فقط

المشتہر سید محمد قاسم علے کلیمی غفر لہ ذنوبہ دہلی - کلان محل

کتب خانہ جامعہ عثمانیہ